

Tallinna Ülikool
Germaani-Romaani Keelte ja Kultuuride Instituut

Irja Laine

**JOHANNES AAVIKU KEELEUUENDUS MIKA
WALTARI „SINUHES“ VÕRDLUSES PIRET
SALURI TÕLKEGA**

Magistritöö

Juhendaja: dotsent Anne Lange, Ph.D

Tallinn 2011

SISUKORD:

SISSEJUHATUS	3
1. TÕLKESTRATEEGIAD	6
1.1 Tõlkestrateegilistest võimalustest	6
1.2 Johannes Aaviku ja Piret Saluri tõlkestrateegiatest.....	10
2. KEELEUUENDUS	17
2.1 Aavik keeleuuendajana	23
2.1.1 <i>Grammatika</i>	28
2.1.2 <i>Sõnavara</i>	31
2.2 Uudissõnad Johannes Aaviku tõlkes võrreldes Piret Saluri tõlkega	39
3. MIKA WALTARI „SINUHE“ KAHE EESTIKEELSE TÕLKE VÕRDLUS	45
3.1 Uue tõlke hüpotees	47
3.2 Erinevused Johannes Aaviku ja Piret Saluri tõlgetes	49
JÄRELDUSED	59
KOKKUVÕTE	61
SUMMARY	64
BIBLIOGRAAFIA	66
LISA 1	73
LISA 2	90

SISSEJUHATUS

Mika Waltari „Sinuhet“ võib pidada maailma klassikasse kuuluvaks teoseks. Teost on tõlgitud rohkem kui 40sse keelde, kaasa arvatud eesti keel. Esimene eestikeelne tõlge ilmus Johannes Aavikult 1954. aastal eksiilis¹, Eesti lugeja sai teose ametlikult pihku aga alles 1991. aasta uustrükina. 2009. aastal ilmus „Sinuhe“ eesti keeles nüüd juba kolmandat korda, seekord Piret Saluri tõlkes. Uus tõlge tehti Mika Waltari 100. sünniaastapäeva puhul. Juba ainuüksi fakt, et ühest tekstist on tehtud kaks tõlget ja neid eraldab pikk ajaline distant, on huvitav ning tekitab palju küsimusi. Miks tehti uus tõlge? Mille poolest tõlked erinevad? Väidetavalt oli Johannes Aaviku esmatõlge vananenud ning Waltari pärijad ei olnud selle versiooni uustrükiga nõus. Teooria kohaselt vananeb tõlge 50 aastaga. Mõlemaid „Sinuhesid“ eraldab 55 aastat, seega oli uus tõlge justkui igati õigustatud. Samale järeldusele võis aga jõuda ka Aaviku tõlget originaaliga võrreldes, sest ta oli tõlkest väga palju välja jätnud. Käesolevas töös pöörataksegi rohkem tähelepanu Aaviku tõlkele, kuna töös käsitletakse lisaks tõlkestrateegiatele ka keeleuuendust ning Aaviku uudissõnu.

Kui uurida tõlkeid, siis ei saa üle ega ümber tõlkestrateegiatest. Kuidas on tõlkija lähenenud tõlgitavale tekstile, mida oluliseks pidanud, kas ta on kasutanud ühte konkreetset strateegiat, või kombineerinud erinevaid? Millised eesmärgid on tõlkijal olnud? Kõike seda on eriti huvitav vaadata, kui käes on ühe teose kaks tõlget, mis on tehtud arvestatava ajalise vahega.

Käesoleva töö puhul ongi üldjoontes tegemist kahe eestikeelse tõlke võrdlusega, mis on ühe tõlkija kaudu seotud ka keeleuuendusega. Kuna Johannes Aaviku tõlketegevus on tihedasti seotud just keeleuuendusega ning keeleuuendus omakorda tõlkimisega, siis on selline lähenemine käesoleva töö autori arvates igati õigustatud.

Johannes Aavik pooldas kirjakeele forsseeritud arendamist, viis sisse palju grammatilisi uuendusi, kuid eriti tuntud on ta sõnaloome ja uudissõnade populariseerimise poolest. Johannes Aavik leidis tõlketöid tehes, et eesti keele sõnavara on piiratud ning sellest sai tema poolt tehtavate keeleuuenduste käimapanev

¹ Teos ilmus Torontos 1954. aastal kahes osas.

jõud. Teisest küljest kasutas ta tõlkimist ära keeleuuenduste levitamiseks ja propageerimiseks. Seega tuleb Aaviku tõlget vaadata keeleuuenduse kontekstis.

Käesolev magistritöö koosneb kolmest peatükist, mis jagunevad alapeatükkideks. Esimene peatükk on pühendatud tõlkestrateegiatele, kus üritan vastavate teooriate abil selgitada Aaviku ja Saluri tõlkevõtteid. Kasutan Schleiermacheri ja Venuti kodustava ja võõrapärastava tõlke ideid, Andrew Chestermani meemi-teooriat ja Maria Tymoczko arusaama, et tõlkijal võib lisaks tõlkimisele olla ka muu eesmärk. Samuti Gideon Toury deskriptiivset tõlkeuuringut. Toon välja Aaviku ja Saluri enda seisukohad ja seostan need eelpoolmainitud teooriatega.

Töö teine peatükk on pühendatud Johannes Aavikule ja keeleuuendusele. Kõigepealt annan ülevaate keeleuuendusest üldiselt ning tutvustan Aavikut kui keeleuuendajat. Keeleuuenduse terviklikkust silmas pidades teen lühikese kokkuvõtte ka tema ettepanekutest grammatika vallas, kuid erilist tähelepanu pööran tema uudissõnadele ja sõnaloomele, millel on käesoleva töö seisukohast oluline roll. Nimelt uurin, milliseid uudissõnu, kui palju ja mis päritolu on Aavik oma tõlkes kasutanud ning millised vasted on neile andnud Piret Saluri. Leidsin, et kõige parem viis anda ülevaade Aaviku ja Saluri poolt kasutatud sõnavarast, on teha seda tabeli kujul. Arvan, et sellest ei ole lugu, et ajaks, mil Aaviku „Sinuhe“ tõlge ilmus, oli keeleuuenduse tippaeg ammu möödas. Uudissõnu ja kunstlikult moodustatud tüvisõnu kasutas ja moodustas Aavik ka hiljem. Oletan, et kuna tõlge on tehtud soome keelest, siis leian kõige rohkem just soome keelest üle võetud uudissõnu.

Keeleuuendusest ülevaate saamiseks olen läbi töötanud Johannes Aaviku artikleid nii ajalehtedes ja ajakirjades kui ka muid teoseid, milles ta käsitleb keeleuuendust üldiselt või uudissõnu. Uudissõnade all pean silmas Johannes Aaviku ettepanekuid, mis hõlmasid: a) murdesõnu, b) laene teistest keeltest, c) tehiskeelendeid. Uudissõnade tabeli koostamiseks olen kasutanud Aaviku uudissõnu koondavaid teoseid, nagu „Uute sõnade sõnastik: Sisaldab üle 2000 uue ja haruldase sõna ühes tuletuslõppude tabeliga“ (1919), „Uute sõnade ja vähem tuntud sõnade sõnastik: Sisaldab üle 4000 uuema ja vähem tuntud ning haruldase sõna“ (1921), „Sada uut tyvisõna“ (1932) ning „Uute ja teiste vähemtuntud sõnade sõnastik: Oma sõnad kontrollinud ja uusi lisanud mag. J. Aavik“ (1936), mille koostas A. V. Kõrv.

Uudissõnu olen leidnud ka kahest sõnastikust Johannes Aaviku ideede päevikus „Ideepe“. Samuti olen läbi töötanud Aaviku keeleuuenduse bibliograafiast välja selekteeritud artiklid ajakirjades ning ajalehtedes, kus ta on uudissõnu maininud. Tabel (vt Lisa 1) uudissõnadega on toodud käesoleva töö lisas.

Töö kolmas peatükk keskendub kahe tõlke võrdlusele. Urin, mis põhjusel on üldse uus tõlge tehtud ning käsitlen tõlke vananemise problemaatikat. Samuti kontrollin, kas kahe eestikeelse tõlke puhul peab paika uue tõlke hüpotees, mille kohaselt on uus tõlge originaalitrümm kui algne tõlge, ning vaatlen, milliseid erinevusi leidub algses ja uues tõlkes ning annan neile ka originaali vaste, kusjuures eesmärk ei ole neid erinevusi mõne teooria abil analüüsida ega teha tõlkekriitikat.

Teema valikut võib põhjendada esiteks isikliku huviga Johannes Aaviku vastu, kelle keel on kütkestanud ja lummanud käesoleva töö autorit juba ammu, samuti huviga keeleuuenduse ja ajaloo vastu. Eriliselt on käesoleva töö autorit paelunud Johannes Aaviku töö sõnavara rikastamisel – tema uudissõnad ja tehiskeelendid. Teisest küljest on Mika Waltari suurepärane kirjanik, kelle teosed väärivad tõlkimist. Tuleb märkida, et „Sinuhe“ on käesoleva töö autori, kui ajaloo erihariduse saanu, üks lemmikteoseid. Kolmandaks lisab tööle kaalu asjaolu, et Piret Saluri tõlge pälvis 2009. aastal Kultuurkapitali kirjanduse sihtkapitali tõlkepreemia.

Maailmakirjanduse klassikute tõlked pälvivad alati suurt tähelepanu. Piret Saluri uustõlke ilmumine leidis kajastamist erinevates meediakanalites. Ka Johannes Aaviku „Sinuhe“ ilmumine 1954. aastal pälvis väliseesti kultuuriringkondades tähelepanu. Nii kirjutati arvustuses ajalehes Stockholms-Tidningen Eestlastele „Soome kirjaniku Mika Valtari maailmateos „Sinuhe“ on leidnud Johannes Aaviku meisterlikus tõlkes ka eesti lugejaskonnas erakordset tähelepanu“ (1954).

Loogiliselt võttes on tõlkimine osake tõlkeloost. Seega kuuluvad ilmselgelt ka Aaviku ja Saluri „Sinuhe“ tõlked eesti tõlkeloo valdkonda. Eriti huvitavaks teeb nende uurimise see, et üks tõlge on tehtud 1954. aastal eksiilis ning teine 55 aastat hiljem kodumaal. Ajaline lõhe kahe tõlke vahel peaks seega tähendama erinevaid tõlkestrateegiaid. Loodetavasti annab nende tõlgete võrdlemine oma tagasihoidliku panuse ka tõlkeloo uurimisse.

1. TÕLKESTRATEEGIAD

Teose kahe eestikeelse tõlke uurimisel on alati huvitav tõlkija strateegia valik. Näiteks kas tõlkija on kasutanud kodustavat või võõrapärastavat tõlkimist? Mida on tõlkija tõlkimisel oluliseks pidanud? Kas tal on olnud lisaks tõlkimisele ka muid eesmärged? Tõlkestrateegia ülesandeks peaks olema aidata tõlkijal lahendada tõlkeprobleeme. Andrew Chestermani kohaselt ei saa tõlkija tõlkeprobleemi lahendamisel tavaliselt rakendada vaid ühte meetodit, vaid valib mitme võimaliku variandi seast ja otsustab viimaks tema arvates parima võimaluse kasuks (1993: 13). Alljärgnevalt esitatud tõlkestrateegilised võimalused peaksid aitama seletada Johannes Aaviku ja Piret Saluri tõlkevõtteid.

1.1 Tõlkestrateegilistest võimalustest

Öeldakse, et Friedrich Schleiermachi "Über die verschiedenen Methoden des Übersetzens" võib pidada üheks tähtsamaks tõlketeoreetiliseks tekstiks. See saksa keeles kirjutatud traktaat avaldati 1815. aastal Schleiermachi loengukursuse põhjal ning selles kirjutab ta paljudest tõlkimisega seotud probleemidest, mis on sama tähtsad tänapäeval, kui olid siis. Olulisel kohal on küsimus, kuidas viia kokku lähteteksti autor ja tõlke lugeja. Tema sõnul on igal tõlkijal kaks vastandlikku valikut, millega ta tõlkides silmitsi seisab, olles sunnitud valima ühe neist: „Entweder der Übersetzer läßt den Schriftsteller möglichst in Ruhe, und bewegt den Leser ihm entgegen; oder er läßt den Leser möglichst in Ruhe und bewegt den Schriftsteller ihm entgegen.“ Ehk siis jätta kirjanik võimalikult rahule ja tuua lugeja talle lähemale või vastupidi, jätta lugeja rahule ning tuua kirjanik lugejale lähemale. Juhul, kui tõlkija valib esimese strateegia, siis üritab ta oma võõrkeeleskusele toetudes lugejale edasi anda võimalikult täpselt teksti sisu ja muljet, tuues lugeja tema jaoks võõra teksti juurde. Samas teise variandi kasuks otsustades tõlgitakse tekst nii, nagu selle oleks kirjutanud autor ise, kui ta oleks sihtkeelt osanud. Selle strateegia puhul peab tõlkija püüdlema samasuguse ladususe ja loomulikkuse poole, nagu seda tegi teksti autor lähtekeeles, jälgides ka keele puhtust ning täiuslikkust (Schleiermacher 1838). Lawrence Venuti kirjutab, et Schleiermacher eelistab esimest meetodit, sundides

sihtkeele lugejat tegema retke võõrasse kultuuri (Venuti 1991: 129). Schleiermacher seega väärtustas võõrapärasust ning selle ülekandmist sihtteksti.

Ka Venuti ise räägib kodustavast ja võõrapärastavast tõlkimisest ning ütleb, et praeguses Euroopa ja Ameerika ingliskeelses tõlketraditsioonis on valitsevaks tavaks ladus tõlge, millel puuduvad lingvistilised ja stilistilised iseärasused, nii et tekib mulje, nagu ei oleks tegemist tõlkega (Venuti 2008: 1), tõlkija ülesanne on jääda seejuures märkamatuks/nähtamatuks. Sellist tõlget peetakse tema arvates edukaks nii toimetajate, kirjastajate, arvustajate, lugejate kui ka tõlkijate endi poolt siis, kui ta jätab lugedes tunde, et tegemist on originaaliga, mis peegeldab autori isiksust, tema teksti eesmärki või tähendust. Sellise tõlke puhul on tema sõnul tegemist ladusa tõlkestrateegiaga (Venuti 1991: 126). Venuti leiab, et ladus tõlkestrateegia ehk teisisõnu kodustav tõlge, mis domineerib angloameerika kultuuriruumis, on etnotsentristlik. Tema selge eelistus kuulub aga võõrapärastavale strateegiale, mis peaks esitama väljakutse ja osutama vastupanu etnotsentrismile, rassismile, kultuurilisele nartsissismile ning imperialismile, mis on omane ingliskeelsele tõlkekontseptsioonile (Venuti 2008: 16). Terminid *võõrapärastamine* ja *kodustamine* viitavad tõlkija suhtumisele võõrasse teksti ja kultuuri, mis väljenduvad nii tõlgitava teksti valikus kui ka tõlkestrateegias, kusjuures terminid *ladusus* ja *vastupanu* viitavad tõlkestrateegiate põhilistele diskursuslikele iseärasustele (Venuti 2008: 19). Kodustamine Venuti mõistes viitab nii ladususele, mis tema meelest on üks kõige silmatorkavam kodustava tõlke iseloomulikke jooni, kui ka koduste väärtuste sissekirjutamisele (inskriptsioon) tõlgitavasse teksti (Venuti 2000: 469).

Kui rääkida tõlkijate *modus operandi*, siis ei saa üle ka Gideon Toury teooriast tõlkenormide kohta, mille ta tõlgete ja tõlketgevuse kirjeldamiseks kasutusele võttis. Teooria toetub tõdemusele, et tõlkimine on kultuurilist tähendust kandev tegevus ja eeldab tõlkijalt oskust täita teatud sotsiaalsed rollid, mida peetakse selles kontekstis kohaseks. See aga eeldab teatud normide omandamist (Toury 1995: 53). Tõlkeprotsessil on erinevad staadiumid, millel toimivad erinevad normid. Toury eristab kolme sorti norme:

1. **Lähtenormid** (*initial norms*). Need viitavad tõlkija valikule: lähteteksti normidele vastavus määrab tõlke adekvaatsuse ja sihtkultuuri ning sihtkeele normide järgimine tõlke aktsepteeritavuse .

2. **Esialgsed normid** (*preliminary norms*). Siin peab tegema tõlkija valiku, kas teha otsetõlget või kaudtõlget, kas originaalkeelest või mõne teise keele vahendusel. Toury liigitab siia alla ka keele ja valdkonna, mida tõlkida (näiteks inglise keelest tõlkimine on prestiižikam). Samuti käib siia alla tõlkepoliitika kõige laiemas tähenduses s.t missugune kirjastus keda/mida avaldab.

3. **Operatsiooninormid** (*operational norms*). Need normid puudutavad tõlkimisprotsessi jooksul tehtavaid otsuseid. Seega operatsiooninormide kujundada on tõlkemaatriks, mis põhimõtteliselt tähendab seda, palju võib tõlkija tõlkimata jätta või juurde lisada, milliseid sõnu ta kasutab või kuidas ta annab edasi originaali keelelise materjali (Toury 2000: 202–204).

Toury deskriptiivne uurimismeetod põhineb lähteteksti ja sihtteksti võrdleval analüüsil, et välja selgitada erinevused ja teha kindlaks tõlkenormid, mis neid põhjustavad. Normid võivad olla kas lingvistilised või kirjanduslikud, kuid nad hõlmavad ka laia valikut sihtkultuuri väärtusi, uskumusi ja sotsiaalseid vaateid, mis kannavad ideoloogilist sõnumit ning teenivad teatud grupi huvisid (Venuti 1998: 29).

Andrew Chesterman leiab, et tõlkija, kes ütleb, et tal pole tõlkimiseks teooriat vaja, vaid petab ennast, sest teooria on põhimõtteliselt vaade/kontseptsioon, ilma milleta oleks tõlkimine võimatu. Ta ise pakub välja teooria meemidest, mis on huvitav ka strateegiate seisukohast, sest mõjutab tõlkijat ja tema valikuid otseselt. Ta ütleb, et meemi kujund tuleb geneetikast, see on kultuuriline ekvivalent geenile. Meem on Chestermani järgi kultuuri edasikandumise ühik, näiteks viisijupp, idee, käibefraas, riideese, mood jne. Meemid mõjutavad nii tõlget, tõlke kontseptsiooni kui praktikat. Nad mõjutavad näiteks seda, kuidas tõlkija tõlgib, kuidas ta mõtleb tõlgetest ja millisena ta näeb tõlkija rolli. See jälle omakorda mõjutab tõlkimisviisi ja tõlgitud tekste. Chesterman loob ka parasiit-meemi mõiste. Näiteks peab ta parasiit-meemiks arusaama mõne väljendi tõlkimatusest, sest tema arvates vastasel juhul meil tõlked puuduksid. Ta väidab, et ka ekvivalentsuse meem on parasiitlik. Väide, et tekst on tõlkimatu, sest ekvivalents on võimatu, on tema väitel iganenud, kritiseerides inimesi, kes arvavad, et see on tõlke peamine siht (Chesterman 1995: 64–65).

Maria Tymoczko omakorda räägib tõlkija eesmärgist, mis tal võib olla lisaks tõlkimisele. Oma teoses „Enlarging translation, empowering translators“ ütleb ta, et

post-koloniaalne tõlketeadus on keskendunud tõlkijate olulistele rollidele ideoloogiliselt muutunud olukordades, kas siis kultuuriliste ja poliitiliste muutuste edendamiseks või võimu konsolideerimiseks (2007: 190). Oma teoses esitabki ta nägemuse tõlkija ja võimu suhetest. Post-koloniaalsed tõlkijad on tema sõnul tihti tuntud kultuuritegelased, kes tegelevad radikaalse tekstiga manipuleerimise, kultuuriliste kuvandite ja identiteetide ning uute teadmiste loomisega (2007: 199–200). Tymoczko leiab, et üldiselt on sellistel tõlkijatel poliitilised vaated ja nad kasutavad tõlkeid, et neid vaateid populariseerida/edendada. Samas ei piirdu nad vaid tõlkimisega, vaid on koopereerunud teiste sarnaste vaadetega inimestega nagu näiteks kirjastajate, kirjanike, poliitikutega. Sellises situatsioonis loodud tõlked osalevad seega sotsiaalses liikumises ja loodavad saavutada laiemat kõlapinda (2007: 213).

Sellised aktiivsed tõlkijad peavad olema sihtteksti konstrueerimisel ja tõlkimisel väga leidlikud ja mitmekülgsed. Nende jaoks ei piisa ühest konkreetsest tõlkestrateegiast, olgu see siis sõnasõnaline või vaba, kodustav või võõrapärastav. Selle asemel kasutavad nad Tymoczko sõnul erinevaid strateegiaid ja säilitavad teksti maksimaalse paindlikkuse (2007: 215).

Millega peaks siis tõlkija arvestama oma strateegia valikul? Eelkõige loomulikult valitsevate tõlkenormidega/meemidega, mis on tihedalt seotud tõlkija valikute ja tõlkevõtetega. Normid/meemid mõjutavad nii tõlkijat, tõlkeprotsessi kui tõlget, samuti seda, kuidas tõlkija tõlgib, kuidas ta mõtleb tõlgetest ja millisena ta näeb tõlkija rolli. See omakorda määrab tõlkimisviisi ning mõjutab lõpptulemust. Tõlkijal on valida, millist tõlget ta soovib teha, kas ta eelistab Schleiermachi kodustavat või võõrapärastavat tõlget, Venuti ladusat tõlget või võtab ta endale lisaks tõlkimisele mõne lisaülesande. Johannes Aaviku puhul oli selleks näiteks keeleuuendus, mis oli tihedalt seotud tema enda poolt läbiviidava keeleuuenduse propagandaga. Samas on võimalik ka strateegiaid vastavalt vajadusele ja tõlkija eelistustele omavahel kombineerida. Seega kõiki eelpool mainitud teooriaid on võimalik seostada Aaviku ja Saluri tõlkestrateegiatega. Alljärgnevas alapeatükis tulebki juttu Johannes Aaviku ja Piret Saluri tõlkestrateegiatest, vaadetest tõlkimisele, tõlkija rollile ja tõlkeprotsessile.

1.2 Johannes Aaviku ja Piret Saluri tõlkestrateegiatest

Antoine Chalvin kirjutab, et Aavik tegi ja avaldas tõlkeid selleks, et propageerida lugejaskonna seas oma keeleuuendusi, aga tõlkimine oli tema jaoks oluline ka selleks, et avastada, milliseid uuendusi oli vaja, peamiselt süntaksi ja leksika osas. Süntaksi osas soovis Aavik mõnedel puhkudel, et tõlkides oleks võimalik täpselt järgida prantsuse lauseosade järjestust. Samas on leksikaalne ja süntaktiline ühtesobimatus keelte vahel elementaarne ja paratamatu lingvistiline tõsiasi. See ongi tõlkija argimure: sobimatuste lahendamine nõuab kompromisse, ligikaudsust ja ümbersõnastamist. Chalvin tõdeb, et tänapäeval ei tuleks keegi selle peale, et lahendada tõlkeprobleeme sihtkeelt lähtekeelele kohandades. Isegi kõige „originaalilähedasemad“ tõlkijad peavad üldiselt oma keele leksikast ja grammatikast kinni, tekstides kasutatud veidrused on pigem stilistilised. Aavik see-eest näib olevat keeldunud kompromisse tegemast: lähte- ja sihtkeele erinevuste puhul otsustab ta viimast muuta. Aaviku sellisel käitumisel on kaks võimalikku põhjust. Esiteks tema kindel arvamus, et on tema võimuses selliseid muudatusi elu viia, seda nii tolleaegse kirjandus- ja keelemaastiku iseloomu kui ka tema enda isikliku positsiooni tõttu. Teiseks põhjuseks on tolleaegsete haritlaste rahulolematuse eesti keele suhtes (Chalvin 2008: 112).

Ka Hasso Krull kirjutab oma artiklis „Mõtete tõlkimine“, et väga palju eksperimentaalseid tõlkeid ilmub Johannes Aaviku keeleuuendusega, mis on samuti ennekõike just mastaapne tõlkeprojekt. Kuna eri keeltest tõlkides on moonutus erinev, tahab Aavik luua sellist keelt, mis sobiks ühtviisi kirjanduse tõlkimiseks inglise, prantsuse, saksa, vene, ladina, soome või mis tahes muust keelest. Aaviku eesmärk oli kehtestada teatav standard (Krull 1998: 81).

Daniele Monticelli sõnul sai tõlkimisest Noor-Eesti ajal keeleuuenduse arendamise ja katsetamise vahend. Keeleuuendajad Aavik ja Ridala muudavad tema sõnul tõlketevuse reproduktsioonist produktsiooniks, luues seega uue tõlkemeetodi, kus keeleloome asub eriti olulisele kohale. Monticelli kirjutab, et Gideon Toury teooriast lähtuvalt on adekvaatne tõlge orienteeritud lähtetekstile ja -kultuurile ning säilitab võimalikult palju originaali eripärasusi, seega võib tõlge sihtkultuuris näida võõrapärasust säilitava, kummastava tekstina, aktsepteeritav tõlge on vastupidi orienteeritud sihtkultuurile, ta kodustab lähteteksti selleks, et vähendada tema

võõrusemäära sihtkultuuri vaatepunktist (Monticelli 2006: 380–381). Monticelli leiab, et keeleuuendajate tõlked osutuvad võõrust säilitavateks ja kummastavateks tekstideks oma sihtkultuuri ehk veel mitte uuendatud eesti kultuuri vaatepunktist (2006: 383).

Nii nagu Chavlin tänapäeval, nii leidis ka Reino Sepp 35 aastat tagasi, et erinevalt üldisest arusaamast Aaviku tõlketeggevuse teisejärgulisest tähtsusest, mille kohaselt tõlkimine oli ainult üheks vahendiks keeleuuenduse propageerimisel, oleks hoopis õigem öelda, et Aaviku keeleuuendus ja tõlkimine on pigem muna ja kana vahekorras – üks on sünnitanud teist. Tänu kutsumusele eestindada oma lemmikteoseid, on Aavik just tõlkides valusasti üle elanud eesti keele vaesust ja puudusi ning sellest teadmisest inspiratsiooni ja jõudu saanud oma keeleuuenduslikele üritustele. Selle asemel et järele anda ja mugandada väliskirjaniku stiili eesti keele kapatsiteedi järele, on Aavik eestindajana püüdnud uuenduste varal üle tuua originaali kogu stiililise omapära, ilma et eesti keel sellepärast oleks muutunud puiseks või ebarahvalikuks (Sepp 1976: 13).

Tunnustatud tõlkija Enn Soosaar kirjutab, et „Tõlkija on pidevalt pihtide vahel. Autor, keda ta vahendab, määrab liikumisruumi. See puudutab eelkõige sõnade valikut, missuguseid sõnu missuguses tähenduslikus, arenguloolises, ülekantuse jm. varjundis kasutada, aga küllalt olulisel määral ka sõnade rakendamist lausesse, seda, mismoodi valitud üksiksõnu reastada, ühendada, vastandada, mismoodi neid kirjanduslikeks kujunditeks muundada“. Kui kirjanik ilmestab oma sõnumit ühtede või teiste stiilivõtete abil, seab ta tõlkija ette arvukalt keelde ja käske. Soosaare sõnul on tõlkija kohustus manada emakeele rikkuste varal esile ligilähedaselt samasugune tulevärk. Samas leiab ta, et originaali diktaat on asja üks külg. Teiselt poolt kammitseb tõlkijat tema enese staatus. Tõlkija on interpret, ümberpanija, parimal juhul taaslooja, kuid mitte kunagi algupärandi looja. Rangel võttes ei tohiks ühelgi tõlkijal olla oma stiili – originaal määrab, mis ja kuidas (Soosaar 1984: 664).

Johannes Aavik on tõlkimisest ja endast tõlkijana kirjutanud võrdlemisi palju. Väga palju näib ta tõlkimise üle juurelnud olevat oma ideede päeviku „Ideepe“ lehekülgedel. Näiteks kirjutab ta, et Turgenevi novellide tõlkimine on eriline mõnu, sest need on väga meeldivad, täis igasugust poeesiat. Lisaks mainib ta, et tal on vaja neid tõlkides hulga uusi sõnu luua – nimelt tüvisõnu. Selleks on ta tõlkesse sisse jätnud tühje kohti, kuhu edaspidi vahele paneb leitud sõnad. Aavik mainib, et selliste

tõlgete tegemisel on talle suur keelearendamise ja sõnavara rikastamise tähtsus: see annab talle tõuget uute tüvisõnade loomiseks. Samuti kirjutab ta, et kindlasti üle poole selleks puhuks loodud sõnadest on head, sellised, millega ta ise ka rahule jääb. Mitmel pool mainib Aavik, et just lemmiktõlked panevad teda uusi sõnu looma (Aavik 2010: 12–13, 33, 65).

Aavik arvab, et eriti oluline on, kui tõlkimine toimuks rahulikus meeleolus, häirimatuses, mõnuses ja meeldivas interjööris, pigemini vanamoodsas majas ja toas kui uues. Tema jaoks on põnev teises keeles väljendatud mõtteid ümber panna oma emakeelde, väljendada neid sama täpselt ja sama stiililise rütmi ja muljega. Igal autoril on oma hingeline ja stiililine tämber, ja ainult see tõlkija saab seda tämbrit edasi anda, kes ka ise hingeliselt sellele sarnane on ja seetõttu sisse suudab elada. Aavik ütleb, et tõlkimine nõuab peent intelligentsi ning rõhutab, et tõlkesse tuleb paratamatult ka tõlkija stiililist värvingut ja hingelist tämbrit, mis tähendab, et milline on tõlkija, selline tuleb ka tõlge. Näiteks arvab ta auahnel, et tema Edgar Allan Poe tõlked on ühed maailma parimad², sellised, kus Poe tämbrile kõige lähemale on jõutud. Ta peab oluliseks, et tema tõlked oleksid heas eesti keeles. Tõlkija stiil peaks olema sulav, läbipaistev, selge, aga seejuures loomulikult eestipärane (Aavik 2010: 60–61). Samas on Kaia Sisask mõningate näidete varal üritanud tõestada, et Aavik kasutas Poe'd tõlkides Baudelaire'i abi, sest ta enda inglise keel ei olnud kõige parem. Kuid see ei tähendanud, et Aavik oleks teinud kaudtõlget, vaid ta pigem kontrollis enese tõlget Baudelaire'i tõlke abil, ületades siiski originaalkeelest tõlkimise rangelt korrektseid piire (Sisask 2008: 118). Aavik on ka ise tunnistanud, et kasulik on tõlkides omada võrdlemiseks teisi sama teose tõlkeid nägemaks, kuidas teised tõlkijad on üle saanud rasketest kohtadest. Ta ütleb, et teise tõlkija tõlge võib mõnikord julgustada vabamaks tõlkeks, sisendada häid võtteid, mille peale muidu ei tuleks, kuid leiab, et parem on siiski ise tõlkida ja siis seda parandada või muuta teise tõlke abil, kui see teeb teksti paremaks (Aavik 2010: 185).

Aavik jagab ka näpunäiteid, kuidas saavutada suurepärane tõlge. Nimelt kirjutab ta, et tõlkida tuleb huvi ja innuga. Selleks peab teos olema selline, mida tahetakse tõlkida – näiteks lemmikteos. Siis tõlgitakse inspiratsiooniga ja ollakse leidlik. Hea tõlke

² Midagi sarnast ütleb Aavik ka Huysmansi romaani „Là-bas“ tõlkimise kohta. Ta leiab samuti, et tõlge õnnestus suurepäraselt, sest oli tehtud suure sisseelamisega ja teatava kongeniaalsusega. Aavik arvab, et keegi pole maailmas Huysmansi nii hästi tõlkinud kui tema (Aavik 2010: 213).

tegemiseks peab ka aega olema, tõlkelaused tuleb läbi mõelda, parandada, proovida, kuni leiad viimaks parima väljenduse, mis on võimalikult täpne, aga ühtlasi ladus, eesti keelele loomukohane ja hea sisemise rütmiga. Ta rõhutab, et hea ja kongeniaalse tõlke tegemiseks peab autoriga olema hingesugulust nende joonte osas, mis valitsevad tõlgitavas teoses (Aavik 2010: 61).

Aavik on oma päevikus kirja pannud ka hea tõlke tingimused. Nendeks on:

- 1) mõlemi keele hea oskus,
- 2) hea stiilitunne, eriti ka eesti keele stiilitunne,
- 3) hea sõnalise väljenduse võime,
- 4) hoolsus, püüdlikkus, süümekus,
- 5) huvi tõlkimise vastu üldiselt ja tõlgitava teose tõlkimise vastu eraldi,
- 6) teatav vaimusugulus (kongeniaalsus) tõlgitava autori laadi, teose sisu ja stiili suhtes või küllaldane hingeline paindumus selle mõistmiseks ja sellesse sisse elamiseks,
- 7) erialalise kirjanduse tõlkimise puhul selle ala küllaldane tundmine või mõistmine,
- 8) tõlkimiseks peab olema küllalt aega, et seda saaks teha rahus, ruttamata, vahepealsete puhkustega (Aavik 2010: 185).

Aaviku ideede päevikust selgub, et ta on mõelnud ka tõlkimise õpperaamatu koostamise peale. See peaks tema sõnul sisaldama näpunäiteid ja hoiatusi tõlkimisel tähtsamatest Euroopa keeltest (saksa-, prantsuse-, inglise-, soome-, vene-, rootsi-, jne keeltest). Rohkete näidete varal näidataks seal, kuidas tuleb üle saada raskustest, kui eesti keeles täpsed vasted puuduvad, kuidas peab vahel ühe originaali sõna tõlkima kahe Eesti sõnaga, kuidas vahel tuleb originaaltekstis puuduv sõna juurde lisada tõlke ladususe eesmärgil ja vahel mõne sõna hoopis tõlkimata jätta. Ka lauseehitust, sõnajärjestust ja lausete paigutust tuleb ja sobib vahel tõlkes vabamalt ümber teha (Aavik 2010: 184).

Kuigi eelnevast selgub, et Aavik pidas ennast suurepäraseks tõlkijaks, siis leiab ta endal ka mõne vea. Näiteks tunnistab ta, et tema tõlgete suurimaks puuduseks on, et ta kipub vahele jätma sõnu ja koguni lauseid. Öeldes siiski, et seda puudust annab enne trükki parandada tõlget originaaliga võrreldes ja lisades puuduvad sõnad ja laused.

Aavik seletab, et see on üks ta kirjutamise defekt – jätta vahele silpe, sõnu ja lauseid (Aavik 2010: 86). Kaia Sisask jõuab samale järeldusele ja ütleb, et Aaviku tõlked on täpsed detailides, kuid sama ei saa väita tõlke kui terviku kohta, sest vahel jätab Aavik tõlkimata seda, mida ta vajalikuks ei pea (Sisask 2008: 118). Näiteks on Aavikul rõhutatud huvi just vormiküsimuse vastu – vormi tõlkimine on talle eesmärk omaette, mille juures ta ei pruugi alati lähtuda originaali vormist, vaid omaenese soovist rõhuda selgusele ja lühidusele (Sisask 2009: 34).

Oma elu teise poole veetis Aavik eksiilis, kus tegeles samuti aktiivselt tõlkimisega. Hilve Rebane kirjutab, et pagulastõlgetes on põhitähelepanu pööratud tõlke ema- *resp.* õigekeelsusele, võõrkeelte mõju tõrjumisele. Oluline on ka täpse tõlke probleem – võimalus ja vajadus vahendada originaali mitte ainult sõnasõnaliselt, vaid ka kujundlikus ning kontseptuaalses adekvaatsuses (Rebane 1996: 70).

Aaviku „Sinuhe“ tõlge ongi omalaadne selle poolest, et ilmus Nõukogude ajal eksiilis. Seega ei kannatanud Aaviku tõlge nõukogude normeeritud kirjakeele tõttu. Sest koos ühiskonna sovetiseerimisega muutus ka nõukogudeaegne keeleelu. Aavik oli põgenenud Rootsi ja seega sai temast taunitud emigrant. Koos temaga sattus põlu alla kogu keeleuuendus (Raag 1999: 618). Kodu-Eestis ei teatud eriti palju Johannes Aaviku töödest ja tegemistest eksiilis.

Waltari „Sinuhe“ teise tõlkija Piret Saluri vaateid tõlkimisele saab aga kokku võtta järgmiselt. Ta ütleb, et tõlkija ainus eesmärk saab olla võimalikult autoritruu ja täpne, kuigi mitte sõnasõnaline tõlge. Mingit lisaeesmärki, nagu Aavikul keeleuuendus, ei tohiks olla. Tõlkija peab enese maha salgama, varju jääma, tähtis on autor ja tema tekst. Samas leiab Saluri, et tõlkija isikupära jääb tõlkesse paratamatult sisse, kuid aru tuleb anda vastutusest, mis tõlkijal on. Saluri leiab, et tõlkides tuleb leida õige helistik, mis annaks eestikeelsele tekstile õige hääletooni. Waltari tõlke kohta ütleb ta, et üritas anda tekstile arhailist tooni, mitte soomeugrilikult muistset, mis tema sõnul on soome keelest tõlkides kerge tulema. Ka ütleb ta, et üritas kaasa teha Waltari kaunis lõtva lauseehitust. Sarnaselt Aavikule leiab Saluri, et kergem on tõlkida teksti, mis ennast ka huvitab (Peegel 2010). „Sinuhe“ kohta ütleb ta, et tegemist on võimalikult autoritruu tõlkega, kus originaali lauserütm, maik ja helistik on säilitatud, andes seda kõike edasi ilma ühegi kärpeta. Ka Waltari lause ja keel pole kogenud tõlkijale liiga

keerulised, kuid teksti on palju ja vastutus suur. Samuti süvenes ta enda sõnul „Sinuhe“ aega, et teada, kuidas muistsed egiptlased elasid ja surid, millesse uskusid, kuidas sõdisid ja pidutsesid (Veidemann 2009).

Rein Veidemanni arvates meenutab Waltari tekst oja vulinat. Jutustamine on sujuv, seisundite ja sündmuste kirjeldused haaravad lugejat märkamatuks endasse, nii nagu muinasjutuvestja juhatab kuulajad vahendatavasse maailma. Jutustuse teine plaan on pihtimuslik. Waltari usaldab lugejat, avab end tema ees kõigis läbielamistes. Ja on ka kolmas, kõige sügavam plaan, mis vormistab Waltari narratiivi lummuse – see on müstiline, salapärase, lõpuni sõnastamatute vihjete plaan (Veidemann 2010). Sellist teksti on aga äärmiselt keeruline tõlkida nii, et ükski teksti tasand ei kannataks.

Eeltoodust selgub, et Aaviku ja Saluri vaated tõlkimisele on kohati päris sarnased. Nii näiteks leiavad mõlemad, et originaali omapära säilitamine on oluline, samuti on nad ühel nõul selles, et tõlge peab olema heas eesti keeles, sest tõlkekirjandus mõjutab lugeja keelekasutust suurel määral. Aavik leiab, et „tõlkija töö on vastutusrikas, sest see säilib, seda võidakse arvustada veel aastakümneid pärast ja sellele etteheiteid teha, kui see on halb ja selles on vigu ja puudusi. Tõlkija peab keelt, millesse ta tõlgib perfektselt oskama. Tõlkija, kelle teksti tuhanded loevad ja kes seega rahvale keelelisi harjumusi võib nakatada, nii häid kui halbu, on seega rahvuskultuurilises mõttes üsna vastutusrikas isik“ (Aavik 2010: 537).

Piret Saluri seisukoht on, et tõlkija peab ennast maha salgama ja varju jääma, samal ajal kui Aavik oma keeleuuendusega päris kindlasti seda ei tee. Kui Aavik üritab sihtteksti muuta vastavalt lähtekeele omapärale, siis Piret Saluri leiab, et autorit tuleks võimalikult täpselt edasi anda, kuid seda tuleb teha vastavalt eesti keele kehtivatele reeglitele. Saluri kindel seisukoht on, et tõlkijal ei tohiks olla mingeid lisaeesmärke tõlkimise kõrval. Ka leiab ta, et austusest autori, tema teksti ja lugeja vastu, ei tohi jätta omavoliliselt midagi tõlkimata. Aavik aga seda meelt ei olnud, millest annab tunnistust ka tema tõlke originaaliga võrdlemine³. Aavik küll rõhutab mitmel pool, et oluline on autor ja autori stiililine tämber, kuid „Sinuhe“ tõlke puhul räägivad tema teod sõnadele vastu. Saluril säärast omavoli tähele ei pane ning selles suhtes võib küll

³ Aavik küll mainib, et üheks tema veaks on see, et ta jätab tõlkides vahele silpe, sõnu ja lauseid, kuid seda annab enne trükki parandada. Samas „Sinuhea“ jääb küll mulje, et väljajätud on taotluslikud. Ta on jätnud tõlkimata selle, mida oluliseks ei pea.

väita, et tema tõlge on autoritruum. Aavikus saavadki kokku kaks vastandlikku strateegiat: ühelt poolt leiab ta, et oluline on autor, tema tekst, stiil, tämber, teiselt poolt aga, et tõlge peab olema ladus, sulav, täpne, eestipärane ning kohati on õigustatud isegi vabam tõlge. Ühest küljest oleks justkui tegemist Venuti mainitud ladusa ehk kodustava tõlkega, teisest küljest aga võõrapärasust säilitava ja lähtekeelele orienteeritud tõlkega.

Igal tõlkijal peaks olema enne töö juurde asumist ettekujutus, milline on lõpptulemus ja kuidas ta tõlgitavale tekstile läheneb – pole oluline on see siis meem või norm. Selleks, et saavutada seda ettekujutust tõlkest, mis tal peas on, kasutab tõlkija erinevaid strateegiaid ja kombineerib neid omavahel. Tõlkimist kui protsessi ei saa vaadelda mustvalgelt, seega ka mitte ainult ühe või teise tõlkestrateegia vaatepunktist. Tegelik hinnangu tööle annavad lugejad ja ka aeg. Aaviku „Sinuhe“ keeleuuenduslik tõlge on oma aja üle elanud mitte terviktekstina, vaid keeleuuendusliku lähenemisviisi tõttu. Paljud tema uudissõnad on säilinud tänapäevani.

2. KEELEUUENDUS

20. sajandi alguse eesti kultuuri arengu üheks olulisemaks märksõnaks võib kindlasti lugeda keeleuuendust, mis on otseselt mõjutanud nii kirjutamist kui ka tõlkimist. Keeleuuendus sai alguse keelearenduse raames 20. sajandi I poolel, millel oli kaks suunda:

- a) Keelekorralduslik suund ehk keelekorraldusliikumine ehk keelekorraldus, mida juhtis Johannes Voldemar Veski. Tegemist oli mõõduka suunaga.
- b) Keeleuuenduslik suund ehk keeleuuendusliikumine ehk keeleuuendus, mida juhtis Johannes Aavik (Erelt 2002: 21).

Kuna 20. sajandi alguseks oli kujunenud olukord, kus lõhe kõnekeele ja moodsa kultuuri nõuete vahel oli silmnähtav, sai ilmseks vajadus keelt kaasajastama ja täiustama hakata. Esimesena hakkasid keele radikaalse uuendamise ja edendamise poolt sõna võtma haritlased, eesotsas kirjanikega. Just need kirjanikud ühinesid 1905. aastaks Noor-Eesti rühmituseks, millest sai keeleuuenduse peamisi eestvõitlejaid. Selle rühmituse liikmest Johannes Aavikust sai kõige tulisem keeleuuendaja ja muudatuste rakendaja (Erelt 2002: 83–84).

Kuid keeleuuendus, nagu see Johannes Aaviku kujundamisel ja juhtimisel teostus, ei kuulunud Noor-Eesti liikumisse vahetult. See võrsus Noor-Eesti rühmas, küpses seal ning kasvas üle Noor-Eesti tegevuse piiride. Keeleuuendus olnuks paratamatu ka ilma Aavikuta, kuid tema ainuomaste väärtustega isiksusest lähtus keeleuuenduse eksaktsusele pürgiv programm, seetõttu ka arengu kiirus ning uuendamise ja korraldamise süntees. Selleni ei oleks jõudnud üksikute kirjanike isoleeritud keeleloome (Andresen 1970: 1429). Seega võib Aavikut õigusega pidada Eesti keeleuuenduse võrdkujuks.

Sirbi artiklis „Antoine Chalvini meistritöö“ avab Jaan Undusk kenasti eestikeelsele lugejale prantslase Antoine Chalvini doktoritöö „Johannes Aavik et la rénovation de la langue estonienne“ põhilisi seisukohti, kelle arvamus on, et eesti keele enda seisund ei tinginud keeleuuenduse vajalikkust. Argi- ja ilukirjanduskeel rahuldas ka 20. sajandi algul kõiki kaasaja nõudeid, puudujääke esines ehk teadustermineis.

Alaväärsus ei peitunud mitte keeles, vaid pigem noortes haritlastes. Keeleuuendus oli Aaviku iha lähendada eesti keelt ta enda konstrueeritud esteetilisele ideaalile. Chalvin on teinud ühe huvitava tähelepaneku – niikaua, kuni Aavik kirjeldas oma päevikuis täiuslikku naist, kirjutas ta prantsuse keeles. Süüvimine naise tegelikku seksuaalsusse tõi kaasa emakeelse eneseväljenduse ning ühtlasi ehk äratundmise selle piisamatusest galantsemate ja pikantsemate seikade käsitelul – kui ei tahetud just takerduda võõrsõnade rägastikku. Chalvin pakub, et ehk oli keeleuuenduse üks algtõukureid vajadus peenema (erootilise?) eneserefleksiooni järele emakeeles (Undusk 2010). Tegelikult oli Aaviku põhjuste nimekiri, miks keelt uuendada, aga väga pikk. See, et puudusid sõnad peenemaks eneseväljenduseks, oli Aaviku meelest fakt. Tema arvates oleks keele areng pidanud muude arengutega suutma sammu pidada.

On selge, et kui muutub tegelikkus, muutuvad keelelised vajadused ja peab muutuma ka keel. Sellel arenemisel on mitmeid põhjuseid.

1. Väljendusvajadus – muutuv ühiskond nõuab väljendusmuutusi ja -uuendusi. Poliitilised, majanduslikud ja kultuurilised muutused ning teaduse ja tehnika areng esitavad keelele uusi nõudeid.
2. Teiste keelte mõju.
3. Keelelise lähtematerjali olemasolu.
4. Struktuurisse sobivus. Uus keelend peab sobima keele struktuurisse.
5. Kasutuspotentsiaal. Keelendil peaks olema tekstis palju kasutusvõimalusi.
6. Tendentsisobivus. Uuendus juurdub ja muudab keelt, kui ta vastab keelelisele tendentsile (nt. ökonoomsuse tendents, vastuvõtu optimaalsuse tendents või selguse tendents) (Erelt 2002: 24–26).

Kasutatav keel sattus aga vastuollu muutunud oludega, mis põhjustas vajaduse uuenduste järele ning Aavikust sai selle uuendusliku tegevuse vedur.

Keelekorraldusliku suuna esindaja Johannes Voldemar Veski vaated keelele olid erinevad Aaviku omadest. Veski pidas keelt elusolendiks, mis tärkab, areneb ja kasvab. Kogu selle protsessi käigus keel rikastab end uute mõistetega, omandab painduvust ja peenemaid avaldusvarjundeid (Veski 1958: 39). Seega pooldas ta just kirjakeele tasakaalustatud ja mõõdukat arendamist. Veski oli seisukohal, et osade

keelemeeste⁴ arvamus, et eesti keel oma arenemisjärgus on labane, saamatu ja kohmakas, et sel puuduvad peenete mõtteavalduste väljendamiseks vajalikud vahendid, on ühekülgne ja liialdatud (Veski 1958: 16). Sarnasel seisukohal oli ka Aaviku teine kriitik, Veskist veidi neutraalsem Kaarel Leetberg, kes leidis, et „sõnade rohkus ei ole iseenesest veel mitte keele rikkus“ (1927: 6). Veskiga on ta ühel nõul ka selles, et keel peaks arenema loomulikul teel, öeldes, et „hea rääkimine annab hea keele“ (Leetberg 1927: 51).

Erinevalt mõõdukast suunast leidis Aavik, et vaade, nagu tohiks keele loomine ja ümberkujunemine nüüd ja edaspidi sündida ainult kollektiivsuse ebateadliku ja vähe sihiteadliku toimingu läbi on väär või otse kahjulik (Aavik 1974: 9). Aaviku arvates on igal loomulikul elaval keelel küll ka omad head küljed, omad rikkused, peenused, mis on omased ainult sellele keelele ja mis võimaldavad avaldada teatavaid mõtteid täpsemini kui seda ükski teine keel suudaks, kuid teisalt leidub igas keeles ka puudusi, mis teevad võimatuks selles keeles väljendada teatavaid peenusi. Loomulikud keeled olid seega Aaviku vaatevinklist saatuslikult puudulikud, poolikud ja ühekülgsed. Seesugusena oli ka eesti keel tema arvates täis puudusi ning need puudused hõlmasid nii leksikat, grammatikat kui keele kõla. Keelemehe sõnul: „Nende paranemist Matsi ja Madise poolt lootma jääda, oleks sama kui käed rypes ootama jääda, kunni lennumasinad iseenesest oma tarvilise täiuseni arenevad“ (Aavik 1974: 12–13). Aavik oli selgel seisukohal, et kuigi keel ka juba lihtsalt tarvitades, iseteadmatult, niiöelda iseenesest edeneb, rikastub ja kindlamaks kujuneb, toimub see liiga pikkamisi, seetõttu tuleb ise teadlikult ja kunstlikult järele aidata, et ta arenemist kiirendada (Aavik 1912: 171).

Aaviku hinnangul valitses tolleaegses keelearenemistegevuses kaks vaenulikku seisukohta või printsiipi, mida ta nimetas enamusprintsiiiks ja paremusprintsiiiks. Aaviku sõnul need, kes on enamusprintsiiibi seisukohal, annavad õiguse neile keelenditele, mida nende arvates tarvitavad enamus inimesi nii kirjakeeles, haritlaste üldkõnekeeles või ka „rahvakeeles“. Paremuspõhimõtte pooldajad seevastu on seisukohal, et eelistada võib ka selliseid keelendeid, mis on vähemuses, kuid muudavad keelt paremaks ja tõstavad selle väärtust. Keeleline paremlus viib seega

⁴ Veski peab siin ühena neist keelemeestest kindlasti silmas Johannes Aavikut, kellega tal oli mitmeid eriarvamusi seoses keele arendamisega.

paratamatult keele uuendusele (Aavik 1924: 5–6). On ilmselge, et Aavik lahterdab siin ennast paremusprintsiiibi pooldajaks, samas kui Johannes Voldemar Veski ja Elmar Muuk liigituvad tema arvates enamusprintsiiibi järgijateks.

Tolleaegne keeleelu peamine vastandumine toimuski suuresti kahe Johannese – Aaviku ja Veski – vahel. Aavik leidis, et Veski soovib leppida kehtivate keelevormide, lauseehituse ja sõnadega sel ainsal põhjusel, et kirjanike enamus hakkas neid tarvitama ja teeb seda siiani, kuigi oleks võinud valida parema, ilusama ja õigema vormi, kui oleks teadnud ja osanud. Samas kui Aavik ise ja koos temaga Ridala soovisid keelt paremaks teha, võttes tarvitusele näiteks vanemaid või murdelisi vorme (Aavik 1914: 3). Aavik kritiseeris oma väljaütlemistes tihti Johannes Voldemar Veskit ja Elmar Muuki, öeldes näiteks, et kui Eesti rahvas tahab lõplikult jääda praeguse halva Muuk-Veski rõivakeele⁵ juurde, siis ei vääri ta paremat saatust kui kaduda. Ta ütleb otse, et eesti keel on puudulik ja hõre, täis muukveskilisi halbusi (Aavik 2010: 117).

Üheks erimeelsusi põhjustavaks faktoriks kahe keelemehe vahel oli Aaviku soome keele lembus. Aaviku sõnul on soome keel eesti keelest kõlaliselt ilusam. Seetõttu leidis ta, et soome keelest võib laenata mitte vaid selliseid sõnu, mille foneetika eesti keelele kohane on, vaid ka võõrakujulisi sõnu (Aavik 1914: 25).

Veski oli kategooriliselt selle seisukoha vastu ja avaldas oma arvamust artiklis „Eesti keele uuendamise asjus. Vastukaaluks J. Aaviku mõtteavaldustele.“ Näiteks leidis Veski, et kahe keele vahel on küll palju sarnast, kuid see viib eksiarvamisele, et me saame soome keelest kui rikkamast allikast otseteed kõike ammutada. Ta ütleb, et kaks keelt on lahus arenenud, kumbki iseteed. Soome keeles on küll palju otstarbekohast, kuid seda leiab ka eesti keelest. Ta süüdistab Aavikut, et see on liig tugevasti soome keele vangi sattunud (Veski 1958: 59).

Kui Aaviku ja Ridala tegevusele avaldas soome keel tohutut mõju, mida õigustati keele vanemuse põhimõttega, siis Veski keelekorralduslik suund leidis kõik vahendid eesti keelest endast. Ning lõppkokkuvõttes kujunes eesti kirjakeel ikka mõlema suuna ettepanekute najal. Sellegipoolest saab väita, et Aavikul oli suurem mõju üldkeelele,

⁵ Rõivakeel seetõttu, et Muuk ja Veski toetasid *riide* asemel sõna *rõivas* kasutamist, mis Aaviku arvates oli tõsine keeleline väärtus (Aavik 1937b: 7).

samas kui Veski panust oskuskeele arengule ei saa, ega tohi, alahinnata. Jaan Puhvel on humoorikalt öelnud, et keeleuuenduse ajaloo võiks kenasti kokku võtta väljendusega „kaks Johannest, kes keetsid eesti keele“. Ta ütleb, et kui Veski töö toimus suurel määral vaikusel, sõnastike toimetustes, siis Aavikul kärarikka pamfleteerimise ja teatava poosiga (Puhvel 1976: 3). Ilmar Laaban kirjeldab aga Aaviku töömeetodeid järgmiselt: „Mitte katse ja eksitus, vaid väljakutse ja jõuproov olid tema *creative method*-iks. Loov provokatsioon. Põrpimine, tema enda sõnaga (Laaban 1976: 10).

Aaviku ambitsioonikas plaan keelt kiirendatud korras ja suures mahus uuendada põrkus mitmetele takistustele. On ju teada, et teadliku keeleplaneerimise korras esitatud uuenduste läbimine, kõigepealt kirjakeeles ning seejärel teistes allkeeltes, ei toimu samuti ennustatava kiiruse ja sirgjoonelisusega. Tavaliselt nõuab teadlike muutuste tegelik kasutuselevõtt uute põlvkondade tulekut, uuendused võivad üldisemalt levima hakata aastakümneid pärast nende esitamist, nagu 1920-ndatel esitatud nuks- ja nuvat- vormid, mille kasutus sai hoo sisse alles 1960-ndatel (Pajusalu 2000: 155–156). Aavik aga soovis radikaalseid muutusi ja seda võimalikult kiiresti.

Keeleuuendus sellisel kujul, sellises mahus ja sellise aja jooksul oli maailma mastaabis kindlasti ainukordne. Sellest hoolimata on võimalik leida sarnaseid jooni teiste riikide keelekogemustest. Daniele Monticelli oma artiklis „Eesti keeleuuenduse ja Itaalia *questione della lingua* paralleelid ja põimumised“ on toonud välja näiteks mitmeid sarnasusi keeleuuenduse ja Itaalia keeleküsümise vahel. Itaalia keeleküsümiseks nimetatakse itaalia keele normeerimise vaidlusi, milles osales palju intellektuaale mitme sajandi vältel (Monticelli 2009: 105). Need vaidlused said alguse keele tohutust variatiivsusest, vaja oli leida see „õige“ keel. Eesti keeleuuenduse puhul seda „õiget“ keelt leida polnud vaja – võidule oli juba pääsenud Põhja-Eesti murre. Kui Aavikul oli keel juba olemas, siis Dantel, kes oli Itaalia keeleküsümise algataja, seda polnud, aga ta otsis seda. Monticelli sõnul Aaviku ja Dante keeleideaali peamised omadused tunduvad suuresti kattuvat. Ta juhib tähelepanu, et nii Aaviku kui ka Dante jaoks oli oluline keele ilu, eriti aga hea kõla (2009: 106–107). Samuti kasutasid nii Aavik kui Dante oma vaadete läbisurumiseks kirjalikku loomingut, Aavik ka tõlkeid, ning mõlemad mehed olid produktiivsed sõnaloomes (2009: 109).

Kindlasti võiks leida sarnasid jooni veel teistegi riikide kogemustest, näiteks keelereformidega Norras, Soomes ja Ungaris 19. sajandil. Soome ja Eesti juhtumi puhul algas kõik poliitiliste muutustega ning rahvuskeeles staatuse muutumisega: tuli hakata rahvuskeeles riigiasju ajama, kõrgharidust andma jne. Nii seal- kui siinpool Soome lahte tähendas see tohutut vajadust uue sõnavara, eriti kõikvõimalike oskuskeelendite järele; soomlased eesotsas Elias Lönnrotiga piirdusid murretest laenamise, tuletamise ja liitsõnade moodustamisega, Aaviku ideed luua kunstlikult uusi sõnu võib aga pidada revolutsiooniliseks (Lepik 2001: 14).

Mõningatest sarnasustest hoolimata võib siiski väita, et Aaviku keeleuuendus oli ainulaadne juba ainuüksi selle poolest, et viidi läbi suhteliselt lühikese aja jooksul ja muudatused puudutasid nii sõnavara, leksikat kui keele kõla. Hästi võtab keeleuuenduse olemuse kokku Henrik Visnapuu, kes ütles, et Eesti keeleuuendus on kirjandusliku väljendusinstrumendi, keele, kvaliteedi tõstmine, tooni puhastamine, jõu- ja varjundirikkamaks tegemine ja viimistlemine (Visnapuu 1928/29: 3). Kasutades radikaalseid võtteid, Aavik need eesmärgid ka saavutas.

Keeleuuenduse hoog, mis sai alguse 20. sajandi alguses, hakkas raugema peale 1925. aastat, kui hakkas kujunema „ametlik keel“, mis paljusid uuendusi ei tunnustanud, vaid lubas ainult nende keelendite tarvitamist, mis Eesti Kirjanduse Seltsi toimkonna poolt oli lubatavaks määratud ja mis selle toimkonna nimel ilmunud Eesti Õigekeelsuse-sõnaraamatus olid niisugustena fikseeritud (Aavik 1936a: 692). Aaviku üheks etteheiteks oligi, et keele normijad takistavad keele arengut. Lisaks keele normeerimise plussidele, nagu kirjakeele ühtsuse ja stabiilsuse tagamine, tingimuste loomine kirjakeele õpetamiseks, keeletarvitajale toe tagamine keeruliste juhtude puhul, on sel ka miinuseid. Normeerimise korral kinnistab keelekorraldusallikas aastakümneteks selle aja keelenormi, millal ta on koostatud. Kui normija valib rööpkeelendite hulgast ühe välja ja kirjutab selle keelekollektiivile norminguna ette, saavad ülejäänud rööpkeelendeist sellest päevast peale keelevead (Erelt 2002: 41). Aavik sõnab, et meie keel on alles otsimise, käärimise ja kujunemise järgus, sellelt ei või veel nõuda kindlakskujunenud olekut, mille on saavutanud vanad kultuurkeeled (Aavik 1927: 254–255).

Ka Enn Soosaar leiab, et järelemõtlematu keelekorrastus on kehtestanud norme, mille järgimine praktilises keelekasutuses tekitab asjatuid raskusi või vajadust otsetee asemel minna ringi. Nõutust valmistavad sellised vastandused nagu näiteks *aed-tara* (ei tohiks kirjutada, et poiss ronis üle aia), *riided-rõivad* (me riietume, paneme lapsi riidesse, riputame kehakatteid riidepuuga riidekappi, aga seljas ei kannu me mitte riideid, vaid rõivaid) (Soosaar 1984: 667).

2.1 Aavik keeleuuendajana

Aavik nautis eri keelte omapärasusi, väärtust ja ilu. Tema huvi eesti keele ja selle parandamise vastu sai alguse rahvuslikust meelsusest ja kirjanduslikest huvidest. Teiste keelte tundmine sünnitas unistuse arendada eesti keel niisama rikkaks kui vanad kultuurkeeled. 1911. aasta suvel Kuressaares küpses radikaalse keeleuuenduse kava, mis peale sõnavara pidi hõlmama ka grammatika (Erelt 2002: 84).

Johannes Aaviku vaadet keelele iseloomustavad kõige paremini tema ütlused, et „keelt ärgu peetagu mitte yksi mingi rahva tooteks, kes sellesse on vajutanud oma iseloomu pitsari, kelle vaim ses avaldub ja kes seepärast seda peab kalliks varanduseks, rahvuslikuks aardeks ja oma rahvusliku individuaalsuse suurimaks tunnusmärgiks ja moodustajaks, vaid vaja temas enne kõike näha inimtoimingu abinõu, riista, MASINAT, mille otstarve on mõtteid väljendada ja seda sageli ka esteetiliste mõjude saavutamiseks!“ „Keel on riist, keel on masin. Seepärast ei pea tema pääle vaatama mitte yksi loodusteadlase silmadega, keda huvitab ainult nähtuste konstateerimine ja seletus, vaid ka tööstusinimese, inseneri, tehniku silmaga, kes nähtusi oma kasuks, oma otstarvete kohaselt pyyab painutada ja kasutada“ (Aavik 1974: 8–9). „Nagu inimesed omi säädusi, asutusi, tööriistu, masinaid, olgugi esivanemait pärituid, teadlikult ja metoodiliselt parandavad, täiendavad ja ymber moodustavad, et neid teha võimalikult otstarbekaks ja kasutoovaks, nii peaks ka keele kallal tohtima syndida“ (Aavik 1974: 11).

Aaviku selline keelekäsitlus ei olnud Euroopa keeleteaduses ennekuulmatu. Aastal 1907 oli Jean Baudouin de Courtenay väitnud kunstlike abikeelte kaitseks avaldatud artiklis, et keel on vahend ja inimesel ei ole mitte ainult õigus, vaid ka sotsiaalne kohustus parandada oma vahendeid ja isegi asendada olemasolevaid parematega. Et

keelt tuleb käsitleda ennekõike kui vahendit, oli 20. sajandi keeleteadlaste hulgas üsna levinud vaade (Erelt 2002: 85).

Antoine Chalvin oma doktoritöös „Johannes Aavik et la rénovation de la langue estonienne“ ei usu eriti Aaviku retoorilisi väljendusi keelest kui riistast, kui masinast. Jaan Undusk vaidleb Chalvinile vastu, sest tema näeb küll Aavikus masinaehitajat. Aaviku konfliktid kirjanikega põhinesid just asjaolul, et nood kippusid tema meelest enne sõitma, kui temal masin valmis. See keele teadliku tegemise printsiip, mis Aavikus kulmineerus, samuti tema usk sellesse, et on võimalik eristada täiuslikke ja vähem täiuslikke keelevorme, et kunstlik sõna võib olla parem (sealjuures esteetiline) vahend kui ajalooline, et selgus ja ühemõttelisus on keele kuninglikud kvaliteedid – kõik see viitab Unduski arvates valgustuslikule mõtteviisile (Undusk 2010).

Kui keeleuuenduse plaan sündis juba 1911. aastal, siis oma keelekorralduspõhimõtted esitas Aavik raamatus „Õigekeelsuse ja keeleuuenduse põhimõtted“ 1924. aastal ning need on järgmised:

- 1) Otstarbekohasus, millele alluvad
 - a) rikkus
 - b) selgus ja täpsus
 - c) lühemus
 - d) kergõpitavus ja -omandatavus
- 2) Ilu, millele alluvad
 - a) häälikuline kõlavus ehk eufoonia
 - b) lühemus
 - c) stiililis-psühholoogiline ilu
- 3) Rahvuslik omapärasus, millele alluvad
 - a) analoogiavormide asemel häälikuseaduslikud vormid
 - b) tarbetutest võõrapärasustest puhastatud süntaks
 - c) mitmete võõrsõnade asemele või kõrvale omad (Aavik 1924: 46–47).

Niisiis on Aavik seadnud (vähemalt teoorias) esikohale otstarbekuse põhimõtte (Erelt 2002: 86). Lisaks sõnavara rikkusele, pidas Aavik otstarbekohaseks veel keelendite selgust ja täpsust, mis osalt sisaldubki rikkuse nõudes. See seisneb selles, et igal keelendil oleks võimalikult üks tähenduslik funktsioon. Kõrvalisemaks jäi tal lühemus

– lühemuse ja selguse kokkupõrkel sai eelistuse selgus. Niisama kõrvalised olid tal tegelikus töös ka süsteemipärasus, reeglite lihtsus ja kergõpitavus (Aavik 1924: 11, 14; Erelt 2002: 87).

Teisel kohal keelekorralduse põhimõttena oli Aavikul ilu. Seda põhimõtet järgis Aavik kogu oma tegevuse jooksul. Enne Aavikut ei olnud eesti keelekorralduses keele ilu kui väljaarendatud põhimõtet olnud, küll aga oli räägitud eesti keele kaunist kõlast. Aavik oli esimene, kellele see kaunis kõla oli ainult illusioon, eesti keele ilu tuli alles kujundama hakata. Ilu all mõistis ta häälikulist kõlavust, lühemust ning stiililis-psühholoogilist ilu s.o sõnavara rikkust, süntaksi painduvust. Ilu põhimõtte domineerimine tegi Aaviku tegevuse kergesti kritiseeritavaks, sest ilu peetakse enamasti subjektiivseks (Erelt 2002: 87).

Tõepoolest põhjendas Aavik tihti oma soovi konkreetseid sõnu välja vahetada teise sõna ilusama kõlaga, see aga tekitas palju erimeelsusi, sest mis tundus õige ja ilus Aavikule, ei pruukinud olla õige teiste keelemeeste arvates. Sama kehtis ka tavainimese kohta, kes lihtsalt ei saanud aru vajadusest mingi ajalooline, juba sissetöötatud ja tuttav sõna välja vahetada ja selle asemel täiesti uus ja võõras sõna kasutusele võtta. See aga oli põhjuseks, miks paljud uuendused jäid ellu rakendamata. Aavik ise leidis, et tal on suurepärane keeleline maitse ja seetõttu võiksid teised teda usaldada, pakutuga rahule jääda ja uuendused vastu vaidlemata kasutusele võtta.

Kolmandal kohal Aaviku keelekorralduses seisis rahvusliku omapärasuse põhimõte. Omapärasuse alla käis Aavikul kõigepealt vanemuspõhimõte, sh häälikuseaduslikkus. Omapärasuse põhimõtte olulisi osi oli ka tarbetutest võõrapärasustest puhastatud süntaks. Aaviku tuntumaid uuendusi oli siin sõnajärje reform (Erelt 2002: 87–88).

Aaviku eelpool toodud keelekorralduspõhimõtetest lähtudes peab Kadri Vider oma artiklis „Eesti esimene keeletehnoloog Johannes Aavik“ Aavikut keeletehnoloogiks, kes tegeles kõlalis-vormiliste põhjenduste kaudu uute sõnade loomise süsteemiga. Tema (kee)tehnoloogilist maailmavaadet tõestavat just väide, et „keel on riist, keel on masin“. „Keeleuuenduse äärmiseks võimaluseks pidas Aavik tehiskeelendite loomist. Ometi ei talitanud Aavik selles äärmuses uisapäisa, vaid välmis uudissõnu argumenteeritud struktuurivalemite abil. Aaviku argumendid keeleloome tehnoloogiliste võtete pakkumises ulatuvad häälikute kõlasümboolikast kaugemale ja

tajutav mõju omistatakse ka häälikute ning sõnade pikkusele ja muudetüübi haruldusele“ kirjutab Vider (2008).

Anne Lange kirjutab, et lisaks sellele, et on võimalik leida sarnasusi näiteks Aaviku ja Goethe keeleloomingulisuse puhul, leidub sarnasusi ka Aaviku keeleuuenduse ja Saussure'i keeleteooria vahel (kui keel on märgisüsteem ja märgi ja tähenduse seos on kokkuleppeline, siis võib märke juurde teha ja uutes tähendustes kokku leppida, nagu tegi Aavik) (Lange 2004: 175).

Samale asjaolule juhib tähelepanu ka Vider, kes ütleb, et Aavikut võiks tänu tema süstemaatilisele keele vormikäsitusel pidada strukturalistiks, sest ka ideeline taustsüsteem on ajastuse mõttes igati sobiv. Samas pole Aavik oma muidu täpsetes viidetes ja vihjetes kedagi strukturalistidest nimepidi maininud. Strukturaalses lingvistikas postuleeritakse keel kui märkide süsteem. Keelemärgil omakorda on tähistatava ja tähistaja pool, mis on omavahel lahutamatult seotud. Aavik aga läks oma eufoonia-ideedega tehiskeelendite loomisel tugevasse vastuollu strukturalismi teesiga keelemärgi lahutamatute poolte seose meelevaldsusest. Aavik väitis, et isegi häälik kannab teatavat, olgu siis emotsionaalset või esteetilist tähendust ja seega mõjutab märgatavalt kogusummat ehk sõna tähendust (Vider 2008).

Keeletarvitajate teadlikkuse küsimuses on Aavik ja Saussure aga täiesti ühel nõul: normaaljuhul kasutatakse olemasolevat keelt arutlemata, miks ta just selline on. Järeldused aga, mis kumbki sellest asjaolust teeb, on erinevad: Saussure'i järgi ei saa keelesüsteemis midagi muuta, sest uus keelemärk ei ole kvalitatiivselt erinev vanast, ja keelekollektiivi inerts ei võimaldagi mingeid muutusi, Aavik oli veendunud muutmise vajaduses, sest uskus keelemärkide kvalitatiivsesse erinevusse, sealhulgas keelemärkide erinevasse motiveerituse tasemesse ja häälikusümbolismi ka väljaspool onomatopoeetikat (Lepik 2001: 8). Saussure'i keelemärgi käsitusel oli kesksel kohal aga veendumus, et tähistaja ja tähistatava vaheline suhe pole mitte loomulik, vaid meelevaldne ehk motiveerimata. Seetõttu uskus ta ka, et sõnade suhe aktuaalse maailmaga on juhuslik ja kokkuleppeline (Org 2009: 649).

Aaviku keeleteoreetilise tausta kohta on vähe teada. Arvatavasti ei teadnud ta aktiivselt keelt uuendades (1912–1927) Saussure'ist midagi. Helsingi ülikoolist oli ta saanud põhjalikud teadmised soome ja eesti keele, häälikuloo jmt. kohta. Ilmselt oli

tal ülevaade ka soomlaste ja ungarlaste keeleuuendusliikumistest 19. sajandil. Tema Kuressaare-kodu raamatukogus sisaldus Remy de Gourmonti “Esthétique de la langue française”, mis võis olla eeskujuks esteetilise põhimõtte püstitamisel keeleuuenduses; de Gourmont oli stilistikaspetsialist. Ühes artiklis (“Eesti kirjakeele täiendamise abinõudest”) on Aavik maininud Ernest Renani teost “Origine du langage”. Mitu põlvkonda Aaviku-uurijaid pole suutnud tuvastada mingeid teoreetilisi mõjutajaid peale ülalpool mainitud. Aaviku kirjatöid lugedes torkab silma äge poleemilisus ja asjaolu, et Aavik ei jäta nimepidi nimetamata ei autoriteete, pooldajaid ega vastaseid. See sunnib arvama, et kui Aavik oleks teadnud näiteks Hugo Schuchardti seisukohti keele kui individuaalse loomingu kohta, oleks ta neile kui oma tegevuse põhjendusele viidanud (Lepik 2001: 12).

Tõepoolest on väga keeruline seisukohta võtta, kes siis Aavik õigupoolest oli ja millisesse koolkonda teda liigitada. Mida ja kui palju teadis ta muus maailmas toimuvast on raske hinnata, sest oma teoreetiliste eeskujude kohta Aavik vaikib. Kindel on see, et mõjutusi strukturalistidelt justkui oleks, samas läheb ta mõnede nende vaadetega sügavasse vastuollu. Seega võib esitada küsimuse, kui palju või kas üldse ta strukturalismist teadis. Vahest on õigem öelda, et Aavik oli omanäoline valgustuslike ideede kandja. Kindlasti saab aga väita, et ta oli oma ajast ees ning Eesti keelemaastikul võib teda pidada suurmeheks.

Nii nagu eespool mainitud, puudutab Aaviku keeleuuendus nii sõnavara kui grammatikat. Tema ettepanekuid keele parandamiseks oli äärmiselt palju, kasutusse läks neist vaid murdosa. Nii mõnigi tema ettepanek oli tõepoolest suisa revolutsiooniline, kuid need olid ehk tehtud lihtsalt katsetamaks, kui kaugemale keeleuuendusega saab minna. Antoine Chalvini doktoritööst selgub, et Aaviku mudelist imbus keelekasutusse 33 grammatilist uuendust, 300 tuletuslikku ja 57 kunstlikult loodud sõna ning 320 soome laenu, lisaks sellele noppeid murdeist ja teistest keeltest (Undusk 2010).

Alljärgnevalt üritabki käesoleva töö autor anda ülevaate Aaviku uuendustest grammatika ja sõnavara osas, keskendudes just sõnavarale.

2.1.1 Grammatika

Juhan Peegel kirjutab teoses „Üheksa aastakümnet. Pühendusteos Johannes Aavikule“, et Aaviku rolli eesti keele grammatika uuendamises võiks pidada sama kandvaks, kui tema tööd sõnavara rikastamisel. Ta toob ära Aaviku tähtsamad grammatilised uuendused. Vormiõpetuse puhul toob Peegel välja Aaviku pakutud lühikese mitmuse osastava (jalgu, jälgi, poisse, tube jne.), lühikese ja *h*-lise illatiivi (toimetusse, tuppa, jõkke jne.), *i*-mitmuse (suuril silmil, vanul päevil jne.), instruktiivi taaselustamise (avasui, hõlmu, lehvivi jne.), *i*-ülivõrde (parim, kõrgeim, rikkaim jne.) ning *kse*-oleviku (tuuakse, nähakse pro toodakse, nähtakse). Tuletusõpetuse puhul märgib Peegel ära järgmised uuendused: *-us* varasema *-tus* asemel (argus, halbus), eri liited varasema *-mine* asemel (küsimus, nõue, pöörang jne.), *uma*-refleksiivid (hoiduma, kanduma jne.) ja paljude teiste liidete (*-skele*, *-ele*, *-hta*, *-ldasa*, *-mus*, *-tus*, *-ard*, *-nd*, *-tar*) sihipärane elustamine ja kasutuselevõtt kirjakeeles. Lisaks *-lik* ja *-line* liitumisreegel; *-ne* pro *-line* (omapärane). Samuti *-(ma)tu*-karitiivid substantiivses tähenduses (tundmatu, tänamatu jne.) ning nominatiivne liitumine (paberraha, siidkleit jne.). Ka süntaksi alal on Aavikul olulisi teeneid. Näiteks toimus Aaviku ettepanekul eesti keele degermaniseerimine, hakati kasutama sihitavat ka objektikäändena (nad sundisid *vaenlase* taganema). Kasutusele võeti *des*- ja *nud*-lauselühendid, osaöeldistäide (ta oli oma aja *suurimaid mehi*), osaalus (linnas oli *välismaalasi*; katku ajal suri *inimesi*), loomulikult ka ühildumisreeglite täiendusi, rektsoonikorraldusi. Peegel leiab üldse, et on võrratult raskem võtta midagi uut vastu grammatikasse, kui uuendada sõnavara, sest grammatika on konservatiivsem ja püsivam kui sõnavara (Peegel 1971: 71–72).

Grammatika muutmise keerulisuse osas tuleb Peegliga kindlasti nõustuda, sest grammatikas *n-ö* tühje kohti ei ole, ta on jäik ja saab hakkama olemasolevaga. Sõnavara osas aga teeb loometöö lihtsamaks vajadus uute sõnade järele. Kunagi ei saa öelda, et sõnu on liiga palju, sünonüümirohkest võib pigem pidada positiivseks nähtuseks.

Aavik on oma grammatilisi uuendusi ja ettepanekuid levitanud erinevate teoste ja artiklite abil. Näiteks andis ta 1932. aastal välja teose „Keeleline käsiraamat uuenduste ning ametliku ja uuendusliku keele erinevuste tundmaõppimiseks“, kus toob lisaks ettepaneku staadiumis olevatele muudatustele välja ka juba ametlikult

vastuvõetud ja lubatud uuendused. Suurem osa neist on kasutusel ka tänapäeval, kuid on ka selliseid, mis ajaproovile vastu pole pidanud.

Näiteks:

1. Lühem mitm. partitiiv osade sõnade puhul nt. küli.
2. *-id* pro *-sid*: nt. jäid, samas kui öid, kuid jne on kasutusse jäänud.
3. Illatiivid: nt. lihha (=lihasse), samas kui tallu, pessa jne on täiesti aktsepteeritavad.
4. *-h*-illatiiv: öhe, jähe. Säilinud vaid poeesias.
5. *võia* („võida“ kõrval) sõnast „võima“.
6. *võiakse* („võidakse“ kõrval) (Aavik 1932: 25–26).

Aaviku peateos⁶ on aga tema 1936. aastal välja antud „Eesti õigekeelsuse õpik ja grammatika“, mis on väga mahukas eesti keele käsiraamat. Eessõnas ütleb Aavik: „Käesolev „Õigekeelsuse õpik ja grammatika“ on koostatud ametliku keele alusel ja ametlikus keeles. Raamatu ülesandeks on eesti õigekeelsusliku oskuse tõstmiseks kaasa mõjuda, niipalju kui see mainitud ebasoodsais oludes on võimalik “ (Aavik 1936c: V,VII). Metoodiliselt lähtub raamat veajuhtumitest, mille puhul antakse vastavad seletused ja reeglid. Aaviku seisukoht oli, et just vigade esitamine kõrvuti õigete keelenditega, aitab vigadest hoiduda ja neist vabaneda (Aavik 1936c: V). Seda joont järgis ta ka oma artikleid kirjutades, kus tihtilugu andis õige ja vale keelendi kõrvuti, et oma seisukohta paremini näitlikustada. Õpikus käsitleb Aavik ka lauseehitust ja ütleb: „Kõik, mis on saksapärase on kaheldava väärtusega. Saksapärase sõnade järjekord annab kuivema, pedantlikuma mulje. Samas kui degermaniseeritum ja vabam (enam-vähem nagu soome keeles) sõnade järjekord annab stiilile luulelikuma tooni. Soomepärases, koguni teatavate romaanipärasustega sõnajärjestus on kohane enam tundelises, meeleolulises ilukirjanduslikus stiilis ja annab üldse huvitavama ja peenema stiili“ (Aavik 1936c: 172).

Kui mõelda, kui palju uuendusi grammatika valdkonnas läbi läks, siis kindlasti on huvitav ka see, mis ettepanekud poolehoidu ei võitnud. Head ja kasulikud uuendused olid Aaviku sõnul ka *-maga*, *-mani* lõpud: tegemaga = sellega, et teeb (või tegi), tegemisega, tegemani = nii kaugele, et teeb (või tegi), tegemiseni; samuti ka eriline

⁶ Jutt on peateosest grammatika alal. Sõnavara uuendusele on pühendatud „Keeleuuenduse äärmised võimalused“.

vorm mineviku gerundiivi väljendamiseks, milleks ta soovitas *nud*-partitsiibist moodustatava *nue*-lõpu (teinue – teinud olles). Ka mainib ta selliseid uuenduslikke vorme nagu *-lisy* lõpp. See oli selleks, et mitmekesistada abstraktsõnade tuletust, kus muidu esineb ainult üks *us*-liide (Aavik 1936a: 696-697). Need ettepanekud aga kasutust ei leidnud.

Samuti jäid peamiselt soovitusteks *-ist* ainsuse partitiivis ja *-iste* mitmuse genitiivis selle asemel, et kasutada Lõuna-Eesti *-set* ja *-sete*: vabameelist, nüüdist, meieaegist – vabameeliste, nüüdiste, meieaegsete jne. Aavik leidis, et need variandid on paremad, kuna on kõlaliselt mahedamad, kuid laiemat kasutust need ei leidnud. Lisaks leidis Aavik paremad olevat *-nt* vs *-t* ainsuse partitiivis sõnade puhul, mille genitiiv *-me*: liigent, istent, mitunt jne, ning *-sy* pro *-sus*, näiteks keerulisy, haruldasy (pro keerulusus, haruldusus). See lõpp oli Aavikul kunstlikult loodud, sest *-lisus* ja *-asus* olid tema meelest kõlaliselt väga halvad. Vahest rohkem kasutust leidis *-maks*: saamaks, tegemaks, kuulmaks jne. tähenduses et saada, et teha, et kuulda jne. (Aavik 1925: 65).

On arusaadav, et Aavik ei olnud rahul sellega, et paljud tema ettepanekud käiku ei läinud. Oma 1936. aastal Loomingus ilmunud artiklis „Keeleuuendus, keelevead, keelehalbused“ ütleb Aavik otse: „Keelt kirjalikult tarvitavate isikute – kirjanike, ajakirjanike, õpetlaste, üliõpilaste, õpilaste, ka kõigi juhuslike kirjutuste autorite ükskõiksus ja nõmedus keeleuuenduse suhtes on nii suur, et ei tarvitata, ühtselt ei taibata tarvitada neidki uuendusi, mis on ametlikult lubatud, nagu *i*-mitmus (nt. vanemaile) ja *tella*-infinitiivi (käsitella), vaid tarvitatakse nende asemel harilikult *t*-mitmust (vanematele) ja *tleda*-infinitiivi (käsitleda). Ometi on *i*-mitmus tähtsaim keeleuuendus üldse“. Samuti ütleb ta nõrdselt, et keeleuuendusest on äärmiselt vähe läbi läinud, peaaegu mitte midagi. Siiski leiab ta, et mitmed radikaalsemad ja uuenduslikumad vormid, mida ei taheta tarvitusele võtta on siiski head ja nende läbi keel võidaks kas või kõlavuse või väljendusvõime painduvamaks ja rikkamaks muutmise poolest, sest lause rütmiline ilu võidaks selle läbi (Aavik, 1936a: 694).

Kui siiani käsitletud ettepanekud olid mõistlikud, siis Aavikul oli ka mängulisem pool. Eriti põnevad ongi just Aaviku kõige radikaalsemad ettepanekud grammatika vallas. Tema šokeerivatest ettepanekutest nimetan siinkohal ära katse tekitada eesti

keelde tulevikuvorm (*paluren, palured* jne. ehk *ma saan paluma, sa saad paluma*), naissoost 'tema' (konkreetsed sõnakuju polnud tal siiski välja pakkuda) ja kurikuulsaks saanud *no*-genitiivi (*varemed no loss, järglane no tasakaalutu vanaisa*). *No*-genitiiv sai tuntuks, sest seda võeti nii ilmse liialdusena, et isegi keeleuuenduse pooldajad selle vastu häält tõstsid. Näiteks Oskar Loo "Eesti keele grammatika" oli igati uuenduslik, *no*-genitiiv ja järgsilbi *o* on aga temalegi liig (Loo 1923: X, 173). Tulevikuvormi ja grammatilist naissugu peeti nähtavasti nii absurdseiks, et sel teemal ei hakatud isegi diskuteerima (Lepik 2001: 11). Samas võib oletada, et need ettepanekud võisid olla lihtsalt piiride kompamise katseks.

Kindlasti on jäänud tähelepanuta veel mitmeid ettepanekuid, mille Aavik leidis paremad olevat, kuid käesoleva töö raames, nagu juba öeldud, on sõnavaral olulisem roll kui grammatikal. Selge on see, et grammatika puhul ei saanudki väga radikaalsed uuendused läbi minna, samas tuleb Aavikule au anda, et niigi paljud ja seejuures olulised muudatused grammatikasse sisse viidi, mis nüüdses eesti keeles igapäevases kasutuses on.

2.1.2 Sõnavara

1905. aastal Noor-Eesti I albumis kirjutab Aavik, et eesti keele üks peamisi puudusi on liiga väike sõnatagavara. Puudub suur hulk kõige tarvilikumaid sõnu mõistete ja asjade tarvis, mida nüüdse aja mitmekülgne kultuur on tekitanud ja tingimata tarvilikuks teinud. Sama käib Aaviku sõnul tehniliste sõnade kohta, mille toovad kaasa tööstuse areng ning spetsiaal-teadused ning kunstid. Selle olukorra parandamiseks teeb Aavik üleskutse hakata sõnavara süstemaatiliselt rikastama uute sõnade loomise ja võõraste sõnade vastuvõtmise kaudu (Aavik 1905: 114–115⁷). Aaviku sõnul on keele uuendamise üheks põhjuseks just sõnade puudumine. Ta ütleb, et mõisted on olemas, kuid sõnu mitte (Aavik 1974: 6).

Aavik kirjutab, et: „sõnatagavara suurendamine on meie keelearendamise esimesist ja hädalisimaist ylesandeist.

Leksikoni rikastamine võib syndida:

1. Moodustamise teel olevaist sõnajuurist ja tyvedest, kas kokku liites kaks või rohkem sõnu või liitelõppude abil tuletades.

⁷ Sarnaseid vaateid väljendab Aavik ka hiljem korduvalt. nt. Aavik 1912: 173–174.

2. Uute juursõnade soetamise kaudu.

Uusi moodustusi võib saada:

- a) Rahvamurdeist
- b) Soome keelest või õigemini soome keele eeskujul.

3. Tuletamise teel, s.o. uusi, enneolematumaid moodustades kokkuliitmise või liitelõppude abil, kusjuures vahel ka tuntud võõrad keeled eeskuju annavad.

Uusi juursõnu võib saada:

- a) Rahvamurdeist
- b) Õige läheseist sõsarkeelist
- c) Võõraist keelist, kuhu kuuluvad enne kõike rahvusvahelised kultuursõnad, mis pääasjaliselt on greeka- ladina- ja osalt ka romaani ja ka angel-saksi algupära ja millest on saadud peaaegu kogu rahvusvaheline teaduslik terminoloogia“ (Aavik 1974: 15–17).

Selle programmi lühendatud variant ilmus juba 1905.a. Noor-Eesti I albumis, kus Aavik oma vaateid ka lühidalt selgitas (Aavik 1905: 114–131).

Lisaks sellele, et teatud mõistetele puudusid vasted, oli probleemiks Aaviku sõnul ka see, et eesti keeles on palju selliseid sõnu või sõnaühendeid, mis tuleks välja vahetada paremate vastu. Näiteks ütles ta: „Eriti palju halbu kahest koosnevaid sõnu leidub verbi alal. Neid võib seal leida paar sada. Näiteks kätte maksma, hukka mõistma, maha laskma, välja andma jne., mis on enamasti jämedad germanismid ja on juba sellepärast halvad. Selline kahest sõnast koosnev verb on juba põhimõtteliselt halvem: ta on vesisem, labasem, kohmakam. Kui tahame eesti keelest ükskord saada peene kultuurkeeles, siis peame ta vabastama vähemalt paarist-kolmest sajast halvast kahest koosnevast sõnast“ (Aavik 1930b: 5).

Mis puutub allikaisse, kust uusi juursõnu võtta, siis on need Aaviku sõnul peaaegu samaväärsed: „Sest keele kui masina vaatekohalt on ju ükskõik, kas need juured laenatakse eesti murdeist, soome keelest või võõramaist keelist. Praktiliselt on sõnad samaväärsed. Sõna algupära ehk algallik ei ole tähtis“ (Aavik 1974: 29; 1924: 10). Peaasi, kui saab hea eestikeelse sõna, mis tundub sobivana asjaomasele mõistele. Mõnede võõrkeelsete sõnade baasil võib seepärast ka väga hästi luua uusi eesti tüvisõnu (Aavik 1930c: 7).

Ainus, mis oli seejuures Aaviku jaoks oluline, oli sõna foneetiline homogeensus, s.o et sõna koosneks niisuguseist häälikuist ja häälikute ühendeist, mis keele omapäraseks peetud sõnus esinevad. Teisiti öeldes: „et hangitavad uudissõnad ei astuks üle nende foneetiliste raamide, mille vahel keele rahvaomased ja täieõiguselised sõnad liiguvad, s.o et sõna ei sisaldaks võõraid häälikuid, et ta ei algaks kaksik- või kolmikhäälikuga, et ta ei sisaldaks sõna sees ja lõpus ebaesteetiliste häälikute rühmi, ja lõpuks, et ta rõhk ei oleks kaugemal esimest silpi. See foneetiline homogeensus on tarviline ja tähtis esteetiliselt vaatekohalt“ (Aavik 1974: 30).

Sellest tulenevalt oli Aavik seisukohal, et „murdelised ja soome keele sõnad on meile peaaegu kõik vastuvõetavad nii hästi kujult kui tähenduselt – viimased vahel kyll mõnede foneetiliste eestipärasustega. Soome keel on eesti keelele nii lähedal foneetiliselt, leksikaalselt ja grammatiliselt, et see meie keele kohta on nagu mingi murre, ainult natuke kaugem ja seejuures rikkam ja haritum kui ta ise“ (Aavik 1974: 34). Aavik ütleb, et väga suur hulk sõnu, valdavalt juursõnu, on eesti ja soome keeles ühised ja see ühtlus ei puuduta mitte ainult sõnastikku, vaid kogu grammatilist ehitust, deklinatsioone ja konjugatsioone ning nende muutelõppe. Lihtsate algeliste mõistete sõnu on meil väga palju ühiseid, kuid uuemad kirja- ja haritlaskeele sõnad enamasti erinevad. Aavik leidis, et seetõttu võivad eestlased ja soomlased üksteise igapäevasest kõnест kergemini aru saada kui ajalehe- ja teadusartikleist (Aavik 1926: 22–23). Huno Rätsepa sõnul on tänapäeval eesti keeles kasutusel ligemale 800 soome laenu, nendest Aaviku poolt keelde tooduid 40% ehk 320 sõna (2002: 258).

Kuid miks pöördus Aavik just soome keele poole? Aavik oli veendumusel, et soome keele eeliseks on see, et ta on arenenud palju soodsamates tingimustes ning seetõttu püsinud palju puhtama ja omapärasemana. Eesti keelt on aga rüüstanud kõikvõimalikud võõrad mõjud, ära uhtudes osa ta omapärasest ja jättes alles palju võõrapärasust. Soome keel oma puhtuses annab meile aimu sellest, milline oleks eesti keelgi võinud olla, kui ta oleks saanud kujuneda paremates tingimustes. Ta ütleb, et: „Soome keel on meile seepärast teatavaks ideaaliks, mille poole meil tuleb eesti keeltki püüda lähendada nii leksikalises, süntaktilises kui ka morfoloogilises mõttes“ (Aavik 1926: 25–26). Aavik mainib, et paljud inimesed⁸ on sellise soome keele

⁸ Aavik peab siinkohal silmas näiteks Johannes Voldemar Veskit, kellele ei meeldinud Aaviku liigne kaldumine soome keele poole. Veski leidis, et kõik vajalik on olemas ka eesti keeles.

eeskujuks seadmise vastu, kuid ütleb, et jätta kasutamata soome keelsest saadav kasu on sama hea, kui jätta kasutamata teiste rahvaste poolt leiutatud tehnilised saavutused nagu telefon, raadio või elekter. Ta rõhutab, et soome keele eeskujuga kasutamine ei tee eesti keele iseseisvat arendamist sugugi võimatumaks ega tarbetumaks. Jääb veel küllalt ruumi iseseisvaks arendamistööks, mille kõrval soome keelest saadavad parandused ja rikastused moodustavad tema sõnul vaid teatava murdosa (Aavik 1926: 26).

Ka Noor-Eesti liikumine oli pööranud pilgu soome keele poole, võttes sealt üle sellised sõnad nagu *saavutama, üllatama, möönma, hääbuma, rühm, kogemus*. Kuid alles keeleuuenduse liikumisega sai soome keele süstemaatiline ja laialdane kasutamine eesti keele rikastamiseks hoo sisse. Keeleuuenduse seisukohast oli iga soome sõna, mis foneetiliselt ja tähenduslikult eesti keelele sobib, eesti keelele kõlblik ja eesti keelde istutetav (Aavik 1926: 27–28).

Johannes Aavik teadis siiski, et soome keelest laenamisel on ka omad piirid ja tingimused. Neid tingimusi on ta üksikasjalikult eritlenud. Kõigepealt pidi laenatav sõna olema vajalik ja rikastama eesti keelt uue tähenduse või tähendusvarjundiga. Teiseks pidi sõna eestipäraseks muudetuna sobima eesti keele foneetikaga, nii et tema kuju liiga palju ei moonduks ega langeks häälikuliselt kokku mõne juba olemasoleva sõnaga. Ning viimaks pidi soome keelest laenatud tuletisel olema eestipärane liide, sest eesti keelele võõraid liiteid pole võimalik soome keelest kaasa tuua. Mõnel puhul on Aavik soome liite ikkagi kaasa toonud, näiteks *-lm* sõnades *unelm, tunnelm* (Rätsep 2002: 253–254).

Tegelikult on aga laensõnade mõiste üpris lai, sisaldades endas ka nn võõrsõnad alaosana. Laensõnad võib jagada rahvapäraseiks laensõnadeks ja haritlas- ehk kirjakeelseiks laensõnadeks. Rahvapärased laensõnad on rahva enda poolt omandatud, mitmed juba väga muistsel ajal. Nad on foneetiliselt natsionaliseeritud, nii et nende võõrast algupära välimuselt enam ära ei tunne, vaid nad on keele oma algupäraste sõnade moodi. Kirjakeelseis laensõnus on algkeele (või allik-keele) kuju enam-vähem säilitatud, nii et nad keele omade sõnade kõrval on kergesti ära tuntavad. Kirjakeelsed laensõnad moodustavadki nn võõrsõnad (Aavik 1928/29: 53–54).

Kuigi Aavik pooldas sõnade laenamist teistest keeltest, leidis ta enamjaolt, et need võiksid sobida eesti keelde, mitte mõjuda võõrana. Samas rahvusvahelistest võõrsõnadest rääkides leidis ta, et need võiksid säilitada oma originaalkuju, kui neid ei saa just asendada eestipärastega. Aavik kirjutas: „Ühelt poolt võtan teatavate rahvusvaheliste võõrsõnade vastu eitava seisukoha, sest et need rikuvad teatavas mõttes eesti keele puhtust ja ühtlust nagu mingid võõrkehad ja et niisuguseid sõnu seepärast tuleb püüda asendada omade eestikõlalistega („konstateerima“– nentima, „kompetentne“– pädev, „instinkt“– vaist, „fakt“– tõik, „indignatsioon“– nõrdimus jne.). Teiselt poolt asun sel seisukohal, et neis rahvusvahelisis võõrsõnus, mida kord võib ja tuleb sallida eesti keeles, tuleb teataval määral säilitada nende võõrapärane kuju. Teiste sõnadega: kui kord võõrakujuline sõna, siis olgu selle võõras kuju võimalikult puhas ja moonutamatu“ (Aavik 1931a: 824). Halbade ja küsitavate vastete puhul on Aaviku sõnul parem ja ettevaatlikum esialgu jääda võõrsõna juurde (Aavik 1937a: 1026). Seega peamine seisukoht oli, et pigem olgu tarbel hea võõrsõna, kui halb oma sõna.

Sõnavara uuendamise juures tuleb välja ka Aaviku üks ainulaadsemaid, radikaalsemaid ja isegi skandaalsemaid ettepanekuid. See oli ettepanek vajalikke, puuduvaid sõnu kunstlikult/tehislikult luua. Tehiskeelenditeooria määratluse kohaselt tehissõna on sõna, mis ei ole saanud tavapärasel viisil, seega siis hariliku sõnatuletuse või muu sõnamoodustusviisi teel, ega ka regulaarlaenuna, vaid suvalisemal moel. Oluline veel, et mõistet saab kasutada vaid kirjakeele sõnavara teadliku arendamise puhul (Kull 2000: 253).

Aavik ütlebki: „Võib ja peab minema veel kaugemale sõnastiku rikastamises. Mitte ainult et keelt võib rikastada laenudega kodumurdeist, soome, greeka, ladina, prantsuse, saksa, vene, läti jne. keelest, vaid uusi sõnu võib ka kunstlikult moodustada, neid luua mitte millestki“ (Aavik 1974: 36).

Kenasti seletab Aavik kunstlike sõnade loomise vajaduse lahti oma 1930. aastal Päevalehes ilmunud artiklis, kus kirjutab: „Eesti keel on viimase viieteistkümne aasta sees küll määratumalt rikastunud uute sõnade poolest, mis keeleuuendus ette pani ja esile tõi. Osalt saadi neid tuletuste teel tuntud sõnadest, osalt rahvamurdeist, suurimalt osalt aga soome keelest, mis sai üldse suurimaks allikaks ja eeskuju-andjaks

keeleeuendusele, kust mitte üksi sõnu ei ammendet, vaid koguni vorme ja konstruktsioone. Sellistest uutest tüvisõnadest saab veel moodustada tuletisi“. Aaviku sõnul kokku võiks soome keelest üle võtta vähemalt 300 sõna. Ning jätkab, et: „Juureldes ja järele mõteldes abinõude üle, kuidas eesti keelt rikastada ja teda arendada suurte kultuurkeelte tasapinnani, ja selleks kasutades soome keelt nii palju kui võimalik, s.o säält laenates võimalikult palju sõnu, selgus, et kõiki tarvilisi sõnu ometi ei saa soome keelest. See tõukas otsima teisi abinõusid. Siit sündis uute tüvisõnade kunstlikult loomis mõte. Üksikute tüvisõnade loomise õnnestumine julgustas ja pani arendama selle meetodi terveks põhimõtteliseks süsteemiks. Kunstlikku loomist tuleb kasutada niihästi kõigepealt puuduvate sõnade hankimiseks ja teiseks halbade sõnade asendamiseks parematega“ (Aavik 1930a: 5).

Üheks variandiks, kuidas uusi sõnu luua oli nn muundusmeetod, kus Aavik võttis mõne olemasoleva sõna (tavaliselt võõrkeelse sõna) ning selle häälikulise koosseisu vaba muutmise teel sai uue eesti sõna. Niiviisi oli loodud näiteks sõna *uje* soome *ujo* põhjal. Mõnikord Aavik ütles, et sõna on loodud võõrkeelse sõna „eeskujul“ (*ese* < *sm esine*), või „aluseks võttes võõrsõna“ (*reivar/reivik* < *rivaal*). Teinekord ta ütles, et võõrsõna on „natuke sugereerind“ (*siiras* < *pr sincère*), või „natuke-nõjat“ võõrsõnale (*reetma* < saksa *verraten*) (Tauli 1982: 15).

Teiseks meetodiks oli koondusmeetod, mida Aavik kasutas siiski suhteliselt vähe. Sel puhul moodustati uus sõna kahe oleva sõna osade vaba liitmise teel. Näiteks *luger* < *luukere*, *selmet* < *selle asemel et*. Sellist meetodit oli kasutatud ka näiteks ungari keeleuuenduses 19. sajandil (Tauli 1982: 16).

Kuid Aavik kujundas ka kolmanda, eraldi süsteemi, uute sõnade loomiseks, nimetades selle kombineerimismeetodiks: „Et niisuguseks uute juursõnade moodustamiseks tuleb leida uusi ja enne tarvitamata häälikute yhtumeid ehk kombinatsioone, neid kombinatsioone võrrelda, neist valida, siis võib seda sõnaloomisviisi nimetada kombineerimismeetodiks ja seda põhimõtet kombinatsioonpõhimõtteks ehk kombinatsiooniteooriaks. Teoreetiliselt võib selle teguviisi abil moodustada nii palju uusi sõnu, kui palju on võimalik eesti häälikute kombinatsioone eesti foneetiliste sõnakujude või sõnatüüpide raamides, miinus muidugi need, mis juba kasutat olevaina sõnuna“ (Aavik 1974: 48–49).

Jaan Puhvel kirjutab, et oma subjektiivse esteetikaga vabastas Aavik meie keele sõjariistadest, suurtükkidest ja kättemaksudest, kuritegudest ja mõrtsukatöödest, otsaesistest ja südametunnistustest, surnukehadest ja pealuudest. Need on asendunud relvade, kahurite, neimade, roimade, mõrvade, laupade, süümete, laipade ja kolpadega (Puhvel 1976: 4).

Ühe näitesõnana konstrueerib Aavik oma teoses „Keeleuuenduse äärmised võimalused“ vaste mõistele *kuritöö*. Aaviku arutluskäik on järgmine: sõna peaks olema kahe silbiline, kolmandavärtelise tüvega, mille esimene silp on pikk, nii et nominatiiv oleks 1-silbiline, see on suhteliselt väheesindatud tüüp ning sel on vokaallõpuline partitiiv. Sõnas peab olema *r*, esimeses silbis peab olema diftong, õige kõlalise mulje saavutamiseks „oleks hää, kui sõna ei lõpeks mitte mõne äkilise (*k, p, t*), vaid mingi kestva konsonandiga (*l, m, n, s, v*), mis annaks talle enam mõtlemapanevat ja õudist järelkaja“. Sobivaim diftong on Aaviku arvates *oi*, sest ta kõlaline mulje on ühtlasi sügav ja tume. Samas kui *au* on liiga lame ja rahulik, *äi, öi* ja *äu* on liiga heledad ja karedad, *õi* aga ülearu toores. Lõpuks jäigi sõelale *roim*, mille lõppvokaaliks *a*, sest *u* on liiga sage ja *e* kõlab liiga malbelt (Aavik 1974: 83–85).

Valter Tauli, kes on uurinud Aaviku kunstlikke sõnu, leidis, et seda sõna luues Aavik „sümboliseeris üle“, kuna alguses oli sõna mõeldud tähistama igasugust kuritööd, kaasa arvatud taskuvargus. Aavik ise andis sõnale „drastilise“, „koleda“ ja „õudse“ kõla, seega hakati sõna kasutama ka tähenduses *mõrtsukatöö*. Eestlase keeletaju jaoks on *roimar* kindlasti liiga ränk sõna nt taskuvarga kohta kasutamiseks, pigem leiti, et *roim* on isegi tugevam kui mõrtsukatöö (Tauli 1968: 134).

Kuid see, kas sõna eestlase keeletajule sobis, ei olnud eesmärk. Uute tüvisõnade loomise kohta ütleb Aavik, et tema jaoks on oluline vaid see, et sõna talle enesele meeldiks ja sobilik tunduks, kas see teistele meeldib ei ole tähtis. Ta leiab, et tal on uute sõnade osas hea maitse ning, et tal on selleks tegevuseks loomupärased eeldused. Kogu sõnade loomise idee ja tegevus on temast enesest välja kasvanud ja on kogu maailma kirjakeelte arenemisloos esmakordne ja ainulaadne. Loomise tehnika kohta ütleb Aavik, et mõnikord õnnestub sõna loomine kohe, nagu äkilise inspiratsiooni ajal. Teinekord aga kobab ja otsib ta aastaid sobivat sõna ega leia. Moodustab

kümneid ja sadu häälikute kombinatsioone, ja pärast pikka otsimist leiab viimaks sellise, mis sobib (Aavik 2010: 64).

Polegi päris selge, kui palju Aavik tegelikult uusi sõnu lõi. Igal juhul 1949. aastal teeb ta oma päevikusse järgmise sissekande: „Uute tüvisõnade loomisega võib eesti keelele anda suure hulga lisapeensusi. Mu lähimaks ideaaliks sel alal on viia kunstlikult loodud tüvisõnade arv 200-ni, mis oleksid täiesti vastuvõetavad. Kaugem ideaal on jõuda 300 sõnani. Praegu puudub mul 200-st sõnast veel umbes 25 sõna. Ma pean aga igaks juhtumiks loond olema 225 sõna, et oleks teatav ülejääk võimaliku väljalangemise protsendi jaoks, sest mõni sõna võib hiljem osutuda siiski vähem kõlblikuks“ (Aavik 2010: 118). Peaaegu 20 aastat hiljem (24.09.1968) kirjutab Aavik erakirjas aga sellised read: „Rootsis olen välminud üle 20 uue tyvisõna.“ Kuid seda arvu peetakse liiga väikeseks ja arvatakse, et Aaviku mälu on teda alt vedanud (Mihkla 1971: 65).

Aavik teadis, et tema kunstlikult loodud sõnade idee on maailmas ainulaadne ning ta oli selle üle uhke. Kindlasti pidas ta ennast suurepäraseks sõnaloojaks, kuid ta kutsus üles ka tavainimesi, näiteks kooliõpilasi, uusi sõnu looma. Ka näiteks sõna *väisama* on loodud õpilase poolt (Aavik 1931b: 116). Kui arvestada, et Aavik suutis luua umbes 200 uut sõna, millest kasutusse läks 57, lisaks 300 tuletuslikku ning 320 soome laenu ja noppeid murdeist ning teistest keeltest, võib Aaviku panust sõnavara rikastamises pidada hindamatuks. Aaviku revolutsiooniline idee, et inimene võib „kunstlikult“, s.t vabalt oma tahte järgi keelt muuta ja täiendada, vabalt häälikuid kombineerides luua uusi sõnu ja vorme, ja et sellised keelendid aktsepteeritakse keeleühiskonna poolt nagu vanad „loomulikud“ keelendid, on Aaviku kõige tähtsam ja väärtuslikum panus eesti ja teiste maade keelekorraldusele, keelekorraldusteooriale ja üldkeeleteadusele (Tauli 1982: 37). Tuleb küll märkida, et tegelikult on tehissõnu peale Aaviku loonud ka teised keelemehed, kuid tema tegi seda kõige suuremal määral, seda ka maailma mastaabis vaadatuna. Täielikum ülevaade aga eesti tehissõnadest tänini puudub (Kull 2000: 226).

Helgi Vihma kirjutab, et peale puhtkeeleliste publikatsioonide kasutas Aavik uuendite tutvustamiseks ja propageerimiseks väärtusliku ilukirjanduse tõlkeid (Vihma 1971: 121). Üheks selliseks teoseks oli ka Mika Waltari „Sinuhe“, mille tõlge ilmus 1954.a.

Käesoleva töö seisukohast on eriti huvitav uurida, kui palju ja milliseid uudissõnu on Aavik kasutanud oma „Sinuhe“ tõlkes ning seejärel vaadata, mis neist on järele jäänud Piret Saluri tõlkes 55 aastat hiljem.

2.2 Uudissõnad Johannes Aaviku tõlkes võrreldes Piret Saluri tõlkega

Eelnevale peatükile tagasi vaadates saab väita, et Johannes Aavik kasutas oma tõlkeid keeleuuenduse populariseerimiseks ja levitamiseks. See hõlmas nii grammatilisi uuendusi kui ka uudissõnu. Kuid mida on mõeldud uudissõnade all? Uudissõnad on Johannes Aaviku ettepanekud, mis hõlmasid murdesõnu, tehiskeelendeid ja laene teistest keeltest. Nende abil pidi eesti keele sõnavara rikastuma ja muutuma teiste maailma kultuurkeeltega võrreldavaks, mis oligi Aaviku suurim eesmärk.

Keeleuuenduse kõrghetkel lisas Aavik oma tõlgetele ka uute sõnade sõnastikke ja kommentaare kasutatud keeleuuenduste kohta. Waltari „Sinuhe“ tõlge ilmus 1954. aastal ega olnud enam nii silmnähtavalt uuenduslik, kui olid näiteks Aaviku E. A. Poe tõlked. Samuti ei ole teosele lisatud uudissõnade sõnastikku⁹. Lugeses Aaviku „Sinuhe“ tõlget, võib esmapilgul tunduda, et ta on tekstis uudissõnu suhteliselt vähe kasutanud, sest keel ei tundu võõras ning vaid vähesed sõnad on tundmatud. Kuid kui palju tegelikult tekstis uudissõnu leidub? Sama palju huvi pakub ka sõnade päritolu. Võiks oletada, et kuna Aavik võttis eriti palju uudissõnu üle soome keelest ning teos on tõlgitud soome keelest, siis võiks enamik uudissõnu olla just soome päritolu.

Käesoleva alapeatüki ülesandeks ongi uurida, kui palju on Johannes Aavik kasutanud oma tõlkes uudissõnu ning vaadata, millised vasted on neile leidnud Piret Saluri. Uurimise tulemuse põhjal saab ka kena ülevaate sõnadest, mis on tänapäevani kasutusse jäänud ja mida Saluri on kasutanud kui loomulikke eestikeelseid sõnu. Selleks, et uudissõnu aga teosest leida, tuli kõigepealt need kokku otsida, sest puudub üks kompaktne teos, mis koondaks kõiki Aaviku uudissõnu, mis ta elu jooksul kasutusse võttis või lõi. Käesoleva töö autor on selleks läbi töötanud näiteks Aaviku sellised teosed nagu „Uute sõnade sõnastik: Sisaldab üle 2000 uue ja haruldase sõna ühes tuletuslõppude tabeliga“ (1919), „Uute sõnade ja vähem tuntud sõnade

⁹ Kui Aavik oleks teosele ka sõnastiku lisanud, siis oleks teose lehekülgede arv märgatavalt kasvanud. Uudissõnade rohkusest võib aimu saada, vaadates, kui palju uudissõnu Aavik kõigest neljas esimeses peatükis kasutas.

sõnastik: Sisaldab üle 4000 uuema ja vähem tuntud ning haruldasema sõna“ (1921), „Sada uut tyvisõna“ (1932) ning „Uute ja teiste vähemtuntud sõnade sõnastik: Oma sõnad kontrollinud ja uusi lisanud mag. J. Aavik“ (1936), mille koostas A. V. Kõrv. Uudissõnu olen leidnud ka kahest sõnastikust Johannes Aaviku ideede päevikus „Ideepe“.

Samuti olen otsinud J. Aaviku keeleuuenduse bibliograafia abil ajalehtede ja ajakirjade artikleid, kus Aavik on maininud uusi sõnu. Nende seas olen läbi töötanud TTG Ajakirja 1930. aasta (nr 4; nr 5; nr 7) ja 1931. aasta (nr 5; nr 6; nr 8; nr 12; nr 13) väljaannete rubriigi „Keelenurk“, artikli „Kimp uusi sõnu“ ajakirjas „Keeleuuendus“, mis on välja antud 1925. aastal (nr 3/4). Samuti ajalehe „Välis-Eesti“ 1946. aasta (nr 45), 1947. aasta (nr 7; nr 36; nr 48), 1948. aasta (nr 6; nr 26; nr 30; nr 45), 1949. aasta (nr 25; nr 28), 1950. aasta (nr 3; nr 15; nr 35), 1951. aasta (nr 47), 1952. aasta (nr 40), 1953. aasta (nr 4) väljaannete rubriigi „Uusi sõnu“. Kasutust leidsid ka ajakirja „Olion“ 1930. aasta (nr 10), 1931. aasta (nr 4; nr 12) ja 1932. aasta (nr 10/12) numbrites leiduvad artiklid uudissõnade kohta.

Loomulikult ei saa väita, et käesoleva töö autoril õnnestus kokku koguda eranditult kõik Aaviku uudissõnad ja kontrollida nende olemasolu „Sinuhe“ tõlkes, kuid suurema osa kindlasti. Kahjuks pole pärast 1936. aastat välja antud ühtegi Aaviku uudissõnade kogumikku ning seetõttu tuli hilisemate sõnade leidmiseks kasutada Aaviku artikleid. Tuleb aga kohe mainida, et paljud sõnad, mida Aavik oma artiklites mainib, korduvad ja paljud neist leiduvad tema varasemates sõnastikes.

Leidsin, et kõige parem on Aaviku uudissõnadest ja Saluri vastetest ülevaade anda tabeli kujul. Tabelis (vt Lisa 1) on kolm veergu. Esimeses on Aaviku sõnad, teises Piret Saluri vasted ning kolmandas sõnad, mida on kasutanud Mika Waltari. Sõnad on algvormis, sest muidu võib tekkida segadus sõnaliigi osas¹⁰. Tabelis olevad uudissõnad on kursiivis. Tabel on koostatud selliselt, et on võimalik näha mitte ainult seda, milliseid uudissõnu on Aavik kasutanud, vaid ka seda, milliseid uudissõnu on Piret Saluri kasutanud. Teisisõnu, saab ülevaate ka momentidest, kus Saluri on kasutanud uudissõna, kuid Aavik ise mitte. Samuti on tabelis antud sõnade päritolu (sõna järel sulgudes olev lühend) ning arv, mitu korda sõna sellise tõlkevastega

¹⁰ Kui tabelisse jätta sõnakuju „anuma“, siis võib tekkida küsimus, kas tegemist on tegu- või nimisõnaga.

esines. Uudissõnade tabelisse koondamiseks skaneerisin mõlema tõlke neli esimest peatükki ehk umbes ¼ kogu teosest ning seejärel otsisin, milliseid uudissõnu tõlkes esineb.

Kuna Aavik on mitmel pool maininud ka oma uudissõnade päritolu, siis pidasin otstarbekaks need sõnade taha sulgudesse märkida. Aavik ise on sõnade päritolu märkimiseks kasutanud alljärgnevaid tähekombinatsioone ja seletanud need lahti järgmiselt:

Ilma ühegi märgita – kirjakeeles täieõiguslikult esinev eestipärane sõna, mis inimestele mingil põhjusel lihtsalt ebamääraselt tuttav või tundmata.

u – uuemal ajal (a. 1921) juba tarvitusele tulema hakanud kirjakeelne derivaatneologism.

e – 1921.a. alles ettepaneku staadiumis olev derivaatneologism.

m – murdesõna, mida kirjakeeles seni väga vähe või üldse kasutatud ei ole.

mu – murdesõna, mida uuemal ajal kirjakeeles juba tarvitama on hakatud.

s – soome keelest laenatud sõna ja kirjakeeles juba täieõiguslikuna tarvitav sõna.

su – soome keelest laenatud sõna uuemal ajal ja uuemas kirjanduses juba tarvitusele tulev.

se – soome laensõna, a. 1921 alles ettepaneku staadiumis või ainult uuendajate poolt tarvitatud.

ms - mingis eesti murdes ja soome keeles ühtlasi esinev sõna.

msu – sama, mis ms, kuid eesti kirjakeeles uuemal ajal tarvitusele tulemas.

mse – sama, mis ms, kuid alles ettepaneku staadiumis.

k – kunstlikult loodud sõna, kirjakeeles juba täieõiguslikult kasutusel.

ku – kunstlikult loodud sõna, uuemal ajal juba tarvitusele tulemas.

ke – kunstlikult loodud sõna, mis a. 1921 alles ettepaneku staadiumis.

ds – soome keelega ühisest juursõnast soome taoliselt või soome tähenduses tuletatud sõna, mis kirjakeeles täieõiguslikult tarvitusel.

dse – sama, mis eelmine, aga alles ettepaneku staadiumis.

dsu – sama, mis ds, kuid alles tarvitusele tulemas.

t – mõnest sõnast saadud tuletis.

pr – prantsuse keelest (Aavik 1921: 3–7 ja 11–12).

Kahjuks tuleb tõdeda, et Aavik pole mitte alati oma uudissõnade päritolu märkinud. Seetõttu on tabelis ilma tähiseta ka muud uudissõnad, mida Aavik on näiteks maininud mõnes oma artiklis, kuid jätnud kirja panemata sõna päritolu. Seda asjaolu võib pidada ka uudissõnade tabeli suurimaks puuduseks.

Aaviku tõlke neljas esimeses peatükis on 134 lehekülge ja 49 083 sõna. Uurimuse käigus koostatud tabelist selgub, et Aaviku tõlkes on kasutatud 492 erinevat uudissõna, kokku 1469 korral. Keskmiselt on Aaviku tõlkes umbes 11 uudissõna lehekülje kohta, protsentuaalselt leidub Aaviku tõlkes peaaegu 3% uudissõnu. Samas on Piret Saluri tõlkes 139 lehekülge ja 49 150 sõna. Uudissõnu on Saluril 1261, mis teeb protsentides 2,6%. Seega selgub, et tegelikult polegi Aaviku ja Saluri tõlgetes uudissõnade arv väga erinev. Vahe on kõigest 208 sõna. Aaviku uudissõnu, millele Saluri oli andnud sama vaste, esines kokku 566 korral. Samas on Saluri kasutanud uudissõnu kohtades, kus Aavik ise seda teinud ei ole.

Mis puudutab sõnade päritolu, siis Aaviku puhul leidis tekstist kõige rohkem sõnu, mille päritolu märgitud ei ole. See tähendab, et need uudissõnad on kirjakeeles täieõiguslikult esinevad eestipärased sõnad, mis inimestele mingil põhjusel ebamääraselt tuttavad või tundmata või siis on Aavik lihtsalt mingil põhjusel jätnud nende päritolu märkimata. Selliseid sõnu esineb tõlkes kokku 630 korda. Samuti leidis tõlkes palju sellise päritoluga sõnu nagu *su* (soome keelest laenatud sõnad, uuemal ajal ja uuemas kirjanduses juba tarvitusele tulemas) – 164 korda, *se* (soome laensõnad, mis a. 1921 alles ettepaneku staadiumis või ainult uuendajate poolt tarvitatud) – 122 korda, *s* (soome keelest laenatud sõnad ja kirjakeeles juba täieõiguslikuna tarvitavad sõnad) – 86 korda. Järgnevad *ku* (kunstlikult loodud sõnad, mis uuemal ajal juba tarvitusele tulemas) – 72 korda ja *msu* (mingis eesti murdes ja soome keeles ühtlasi esinevad sõnad, mis eesti kirjakeeles uuemal ajal tarvitusele tulemas) – 58 korda.

Kui Aaviku poolt lahtiseletamata päritoluga sõnu esineb Waltari tekstis 630 korda, siis suuruselt teise grupi moodustavad soome päritolu uudissõnad, mida esineb kokku

484¹¹korda. Samas ei saa kindel olla, kas päritolutähiseta uudissõnade seas võib olla ka neid, millel on soome juured. See nõuaks eraldi lingvistilist uurimistööd.

Piret Saluri tõlkes oli samuti kõige rohkem uudissõnu ilma päritolutähiseta, mida esines kokku 580 korral. Järgnesid pisut üllatuslikult murdesõnad tähisega **m** (murdesõnad, mida kirjakeeles seni väga vähe või üldse ei kasutatud), mida esines kokku 147 korda. Kui vaadata tabelisse, siis murdesõnade nii suure arvu saavutamisele aitab kaasa sõna *rõivas* kasutamise kordade arv Saluri poolt. Johannes Aavik oli kategooriliselt selle sõna vastu ja kasutas ise alati *riiet*, sellest hoolimata märkis ta selle ära oma uudissõnade sõnastikus. Suurel hulgal leidub Saluri tõlkes ka soome päritolu sõnu, näiteks **su** (soome keelest laenatud sõnad, mis uuemal ajal ja uuemas kirjanduses juba tarvitusele tulemas) – 119 korda, **s** (soome keelest laenatud sõnad ja kirjakeeles juba täieõiguslikuna tarvitavad sõnad) – 103 korda ja **se** (a. 1921 alles ettepaneku staadiumis või ainult uuendajate poolt tarvitatud soome laensõnad) – 83 korda. Ülejäänud sõnu oli juba märgatavalt vähem.

Eelnevast tulenevalt selgub, et tegelikult uudissõnade hulk mõlemas tõlkes väga ei erinenud. Sellest saab järeldada vaid üht – Aaviku tarvitatud uudissõnadest on väga paljud läinud ringlusesse ning on igapäevases keelekasutuses. Sellistest sõnadest võiks näiteks nimetada *ala*, *embama*, *hoovama*, *hõõguma*, *hämmastuma*, *hämmelduma*, *kiilas*, *kogema*, *relv*, *kohe*, *kuna*, *vaid*, *lebama*, *meenutama*, *loeng* jne. jne.

Samas esines ka leksikalisi erinevusi. Näiteks kasutab Saluri uudissõnu sellistes kohtades, kus Aavik seda teinud ei ole. Näitena võiks välja tuua Saluri *püstitama* Aaviku *ehitama* asemel või Saluri *langetama* Aaviku *laskma* asemel. See aga omakorda tähendab, et Johannes Aavik oleks võinud oma tõlkesse soovi korral veelgi rohkem uudissõnu lisada.

Kokkuvõtteks võib öelda, et kui vaadata uurimuse käigus koostatud uudissõnade tabelit, siis saab selle põhjal teha mitmeid järeldusi. Tabelit vaadates on võimalik aimu saada, millised tänapäeval igapäevases keelekasutuses olevad sõnad on

¹¹ Autor on kokku arvutanud selliste päritolulühenditega sõnad nagu: s, su, se, ds, dse, dsu, ms, msu ja mse.

tegelikult toodud eesti keelde Johannes Aaviku poolt ning kus peituvad nende sõnade juured.

Tabel sõnade jaotusest päritolu järgi leidub käesoleva töö Lisas 2.

3. MIKA WALTARI „SINUHE“ KAHE EESTIKEELSE TÕLKE VÕRDLUS

Mika Waltari (1908-1979) on üks tuntumaid ja armastatumaid soome kirjanikke, kelle teoseid on tõlgitud paljudesse keeltesse. Tema rahvusvaheliselt tuntuim teos on „Sinuhe egyptiläinen“, mis ilmus 1945. aastal ning on tõlgitud rohkem kui 40sse keelde. Eesti keeles ilmus „Sinuhe“ esmakordselt 1954. aastal Johannes Aaviku tõlkes. Teos anti välja kahes osas Torontos. Tõlke arvustuses öeldi: „Romaan „Sinuhe“ esimene osa kujunes Orto väljaannete sarjas üheks kõige loetavamaks teoseks ja kindlasti saab samasuguse menu osaliseks ka „Sinuhe“ teine osa, mis äsja ilmus Orto järjekordse kuuraamatuna. Johannes Aavik on oma suurepärase tõlkes saanud edasi anda Mika Waltari stiili, soomekeelse lopsaka ja humoristiliku ütlemissviisi“ (1954: 1). Ning tõepoolest saatis Waltari „Sinuhet“ Aaviku eestinduses erakordne menu. Väidetavalt oli Waltari enim paguluses eesti keelde tõlgitud soome kirjanik (Rebane 1996: 87). Nõukogudeaegses Eestis sai teost lugeda vaid n-ö pörandi all, kuid ametlikult ilmus Aaviku „Sinuhe“ tõlge Eestis alles 1991. aastal. 2008. aastal tähistati Soomes Mika Waltari 100. sünniaastapäeva ning eesti kirjastajad tahtsid sel puhul välja anda „Sinuhe“ kordustrükki, kuid selgus, et Waltari kirjastaja Soomes ja pärijad ei pidanud Aaviku tõlke avaldamist enam võimalikuks. Uue tõlke tegemise ülesande sai Piret Saluri (Veidemann 2009).

„Sinuhe“ esmase tõlke trükid olid läbi müüdud, kuid kordustrükk ei tulnud kõne alla põhjusel, et väidetavalt on Aaviku tõlge vananenud. Selgus ka, et keelemehe tõlkest on löike välja jäetud. Teooria kohaselt vananevad tõlked 50 aastaga ning kui arvestada, et kahe eestikeelse „Sinuhe“ ilmumise vahele jääb 55 aastat, siis peaks sellest tulenevalt uus tõlge õigustatud olema.

Antoine Berman on öelnud, et on täiesti vältimatu, et „kõik tõlked kunagi vananevad ning on kõigi klassikaliste teoste tõlgete saatus, et neid varem või hiljem uuesti tõlgitakse“ (Berman, käsitles Milton, Torres 2003: 10).

Väga põhjalikult on tõlgete vananemise teemat käsitlenud ka näiteks soomlased Kaisa Koskinen ja Outi Paloposki. Nende seisukoht on, et tõlgete vananemise teooria ei pruugi kõigi teoste puhul paika pidada. Nad ütlevad, et kuna väidetavalt tõlked vananevad ja teisalt on vanad/esmased tõlked liiga kodustatud, siis arvatakse vajavat

uusi, täpsemaid versioone. Tihti öeldakse, et tõlge vananeb umbes 50 aastaga. Kindlasti leidub teoseid, mille osas see väide vett peab, kuid tõlgete eluiga ei sõltu ainult ilmumise järjekorrast, vaid erinevad tõlked võivad vabalt pikka aega ka kõrvuti eksisteerida (Paloposki, Koskinen 2005b).

Uute tõlgete tegemiseks võib veel palju muidki põhjusi leida. Näiteks vajadus vanu tõlkeid täiustada. Asju, mida varem ei olnud võimalik väljendada, on nüüd väljendatavad. Samuti sõltub see muudatustest keeles, lugejate ootused muutuvad ja selleks, et neid vajadusi rahuldada, tuleb tõlget muuta. Ja uued tõlked kipuvad olema ladusamad, elavamad, originaaltruumad, tõlkija on saanud paremini aru originaalist. Veel üks oluline faktor on see, et uued tõlked on kaasaegsele lugejale rohkem meeltnööda (Jianzhong 2003: 194).

Tõlke vananemise kohta on huvitava tähelepaneku teinud ka tõlkija Ott Ojamaa, kelle vaated on mõnevõrra teistsugused. Nimelt leiab ta, et tõlkekirjanduse paratamatu vananemise põhjuseks ei pruugi olla niivõrd keeleline vananemine, kui uue põlvkonna elu- ja kunsttunnetuse muutumine (Ojamaa 1969: 709).

Põhjus Waltari „Sinuhe“ uustõlke tegemiseks võiks käesoleva töö autori hinnangul olla kombinatsioon eelpool mainitust. Esiteks tehakse tõepoolest just maailmakirjanduse klassikast uusi tõlkeid. Seega oli ainult aja küsimus, millal aeg Waltari „Sinuhe“ kätte jõuab. Kui arvestada, et Aaviku keel on eriline ja omanäoline ning tõlge on tehtud eksiilis, mis andis tõlkele võibolla ka mingi lisavärvingu, siis tänapäeva lugeja ei pruugi neid aspekte hinnata. Tundub, et aja jooksul lugejate ootused tõlkele tõepoolest muutuvad. Ka Piret Saluri ise on maininud, et tõlked vananevad koos lugejapõlvkondadega. Tänapäeval oodatakse ladusat ja kergestiloetavat tõlget, mis viitab uue põlvkonna kunsttunnetuse muutumisele. Samas tuleb rõhutada, et erinevad tõlked on mõeldud erinevale lugejaskonnale. Ei saa üheselt väita, et Saluri tõlge meeldib tänapäeva inimesele rohkem, kuna leidub ka Aaviku austajaid. Aaviku tõlge on küll kärbitud, kuid see ei vähenda käesoleva töö autori arvates tõlke väärtust. Fakt on see, et meil on kaks „Sinuhet“, kaks tõlkijat ja erinevad strateegiad.

3.1 Uue tõlke hüpotees

Mis toimub uue tõlke puhul tundub lihtne. Tekst, mida on kord juba tõlgitud, tõlgitakse samasse sihtkeelde uuesti. Põhjused selleks võivad tunduda lihtsad. Öeldakse, et tõlked vananevad: nende keel muutub vananenuks või ei vasta tõlge enam valitsevatele standarditele. Seega on vaja uusi tõlkeid. Vananemine ongi kõige levinum argument ka meedias. Akadeemilistes ringkondades aga on tõenäoliselt kõige tuntumaks saanud väide, mida tuntakse uue tõlke hüpoteesi nime all: idee, et esimestele tõlgetele omane assimileeriv iseloom loob vajaduse lähtetekstile orienteeritud tõlgete järgi (Paloposki, Koskinen 2010: 29-30).

Uue tõlke hüpoteesi kohaselt kipub uus tõlge olema alati lähtetekstile ja kultuurile sarnasem kui esmane tõlge, mis omakorda kipub lähteteksti võõrapärasust vähendama. Seega tähistaks uus tõlge justkui tagasipöördumist lähteteksti juurde (Gambier 1994: 414).

Kuna käesolev töö käsitleb ühe teose kahte eestikeelset tõlget, siis oleks huvitav teada, kas nende puhul peab paika uue tõlke hüpotees.

Uue tõlke hüpotees põhineb peamiselt prantslase Antoine Bermani filosoofilistel mõtisklustel, mis on saanud eeskuju Schleiermacheri ja Goethe kirjutistest. Samas pole Paloposki ja Koskineni sõnul seda teooriat piisaval määral süstemaatiliselt testitud (Paloposki, Koskinen 2005a: 194). Mitmed uurimused küll kinnitavad seda väidet, kuid tegelikult tuleb arvestada ka muid faktoreid (Paloposki, Koskinen 2003: 22). Samas arvavad nad, et uue tõlke hüpotees võib põhineda näiteks situatsioonil, kus tekst tundub tõlkijale endale või vastuvõtva kultuuri vaatepunktist eriti võõras ning seetõttu on tulemuseks tihti kodustatud versioon. Tõlkija võib jagada publikuga tunnet, et tekst on liiga võõrapärane ja soovida seda muuta lugejale arusaadavamaks. Hilisemad tõlkijad saavad aga kasu lõigata juba paremini arusaadavast lähtekultuurist (Paloposki, Koskinen 2001: 28).

Tegelikult on uute tõlgete küsimus palju keerulisem. Esiteks ei pea intuiitiivne väide, et esimesed tõlked on assimileerivad ja uued tõlked täpsemad, empiirilistele andmetele tuginedes paika, sest esineb vastupidiseid näiteid. Kodustatud tõlked võivad olla iseloomulikud lihtsalt kindlale faasile tõlkekirjanduse ajaloos. Lähtetekstile või sihttekstile orienteeritus võib sõltuda ka vaatepunktist: erinevale

publikule erinevad tõlked. Teiseks tuumküsimuseks on metodoloogia: tõlke täpsuse, originaalile vastavuse ja paremuse mõõtmine on erakordselt keeruline (Paloposki, Koskinen 2010: 29-30).

Nestori Siponkoski, Outi Paloposki ja Kaisa Koskinen juhivadki tähelepanu sellele, et uue tõlke hüpotees, nagu ka nimi viitab, on vaid hüpotees, mis on ebatäpne mitmeski mõttes (Siponkoski 2009: 1; Paloposki, Koskinen 2001: 34). Koskineni ja Paloposki väitel ei ole tõlgete tekstilised profiilid kindlaks määratud lihtsalt nende kronoloogilise ilmumisjärjekorraga, vaid sõltuvad mitmetest erinevatest põhjustest ja oludest ning ilmumise järjekord ei ole uute tõlgete uurimise seisukohast üldse kõige olulisem faktor (Paloposki, Koskinen 2003: 19). Uue tõlke ilmumisel mängivad olulist rolli ka näiteks kirjastajad, kes otsustavad, mida tõlkida ja miks (Paloposki, Koskinen 2003: 28–29).

Sarnastele järeldustele on tulnud teisedki uurijad. Näiteks Judit Vándor kirjutab, et erinevused uue ja esmase tõlke vahel on põhjustatud enamasti tõlkija isiklikest eelistustest, kusjuures *kaasaegsus* on võtmesõna, sest see muutub pidevalt. Juhul, kui esmasel ja uuel tõlkel on põhimõtteliselt sama funktsioon, siis selle funktsiooni realiseerimine ehk tõlked on praktiliselt samad, olenemata sellest, millal nad loodi – välja arvatud juhul, kui keel ise on väga palju muutunud (Vándor 2009: 5–6).

Andrew Chesterman on öelnud, et uue tõlke hüpoteesi võib pidada tõlgendavaks hüpoteesiks, mis väidab, et vaid hilisemad tõlked saavad olla „suurepäraseid“. Samas võib seda pidada ka kirjeldavaks hüpoteesiks, mis mõõdab vahet lähte- ja sihtteksti vahel ja kirjeldab hilisemaid tõlkeid kui rohkem lähtetekstile orienteerituid (Chesterman 2000: 22–23; Paloposki, Koskinen 2010: 31).

Ka Siobhan Brownlie on uue tõlke hüpoteesi üks kriitikuist, kes toob sisse jutustava teooria ja selgitab uute tõlgete mitmekesisust versioonide kontseptsiooniga: iga tõlge on vaid üks versioon, mida saab ühest originaalist teha. Tema enda uuring kinnitas näiteks fakti, et erinevad tõlked võivad eksisteerida enam-vähem samaaegselt. Publiku erinevad ootused ja piirangud võivad põhjustada uue tõlke ilmumise (Brownlie, käsitles Paloposki, Koskinen 2010: 33). Samas võivad Brownlie sõnul erinevused tõlgetes olla põhjustatud ka sellest, et tõlkijad on erinevalt aru saanud lähtetekstist, mis omakorda mõjutab lõpptulemust (Brownlie 2006: 167).

Mõnede väidete kohaselt on uued tõlked paratamatud, kuna tõlkijatel on soov eelnevatest parem olla. Järjestikused tõlked viitavad tõlkijate sihikindlale soovile, saavutada kunstiline täiuslikkus. Sellest tulenevalt muutuvad uued tõlked järjest paremaks (Jianzhong 2003: 193). Selline vaatenurk justkui räägiks uue tõlke hüpoteesi kasuks, kuid nagu teooria kriitikud märgivad, siis tõlke iseloomu mõjutavaid tegureid on hoopis rohkem.

Uue tõlke hüpotees on tihedalt seotud kodustava ja võõrapärastava tõlke mõistetega. Paloposki ja Oittinen teevad kokkuvõtte, et tõlkides me kodustame teksti tahestahtmata. Tekstist saab sihtkeele, -kirjanduse ja sihtkultuuri osa (Paloposki, Oittinen 2000: 386).

Eelnevast lähtuvalt peaks Piret Saluri tõlge olema originaalitrümm, sarnasem lähtekultuurile ja -tekstile. Lähemal vaatlusel selgub, et Waltari „Sinuhe“ puhul peab uue tõlke hüpotees paika. Saluri tekst on tõesti originaalitrümm, säilitada on püütud autori lauseehitust, lauserütmi, teose helistikku ja seda ilma kärbeteta. Kuid kas saab väita, et Aaviku tõlge on kodustav, võõrapärasust vähendav? Ka Aavik on üritanud autori tämbrit tabada, kuid ta teeb seda tekstiga vabamalt ringi käies, samal ajal ka keeleuuendust ja uudissõnu populariseerides.

3.2 Erinevused Johannes Aaviku ja Piret Saluri tõlgetes

Kui tegemist on ühe teose kahe tõlkega, siis tekib vaieldamatult küsimus, mille poolest nad üksteisest erinevad ja kui vabalt on tõlkijad tõlgitavasse teksti suhtunud. Mida on tõlkija pidanud ebaoluliseks ja näiteks tõlkimata jätnud või kus on ta originaali mõtte teistmoodi edasi andnud. Käesoleva peatüki ülesandeks ongi tuua välja tõlgetes leiduvad erinevused ning teha seda tekstis leiduvate näidete varal. Eesmärgiks on mainida, millise erinevusega on tegemist ning tuua siis ilmestavaid näiteid Aaviku ja Saluri tõlgetest ning soomekeelsest originaalteosest. Näidete toomise puhul ei lasku käesoleva töö autor n-ö rohujuure tasandile ehk ei kavatse esile tuua iga detailset erinevust, vaid piirdub kõige silmatorkavamate esitamisega. Samas peaksid need näited ilmestama ka Aaviku ja Saluri tõlkestrateegiaid.

Esimeseks ja kindlasti kõige märgatavamaks erinevuseks on sõnavara kasutamine. Kui lugeda tõlkeid kõrvuti, siis ilmneb, et Piret Saluri leksika on suurel määral erinev

Aaviku omast. Keeleuuenduse seisukohast saab neist erinevustest ülevaate vaadates käesoleva töö lisas olevat uudissõnade tabelit, kuid ka muus sõnavaras on erinevusi palju. Võimalik, et Saluri on taotluslikult kasutanud erinevat sõnavara, et kõik lugejad mõistaksid, et tegemist on täiesti uue ja iseseisva tõlketeosega.

Näited:

Aavik:

Kes kõrvaltänavas on sündinud, see igatseb kõrvaltänavasse tagasi, seedripuust paleest igatseb tagasi savionni, mürri ja heade salvide lõhnast ta igatseb sõnnikutule ja õlis küpsetatud kalade kärtsahaisu sisse (Aavik 1991: 10).

Saluri:

Kes on tänavaservas sündinud, see igatseb tänavale tagasi, ta igatseb seedripuupaleest tagasi savionni, mürri ja heade võiete lõhnast igatseb ta sõnnikutule ja õlis praetud kalade vingu sisse (Saluri 2009: 10).

Waltari:

Ken on kujan varrella syntynyt, hän kaipaa kujalle takaisin, seetripuupalatsista hän kaipaa takaisin savimajaan, myrhan ja hyvien voiteiten tuoksusta hän kaipaa lantatulen ja öljyssä paistettujen kalojen käryyn (Waltari 1975: 13).

Aavik:

Troonipärija ajas enese istukile, ta hambad lõgisesid, ta soigus nõrgalt ja vahtis tardunud pilgul hämmastunult enese ümber (Aavik 1991: 74).

Saluri:

Võimupärija tõusis istukile, tema hambad lõgisesid, ta kaebles vaikselt ja vahtis jahmunult ringi (Saluri 2009: 77).

Waltari:

Vallanperijä nousi istumaan, hänen hampaansa kalisivat vastakkain, hän valitti heikosti ja tuijotti hämmentyneesti ympärilleen (Waltari 1975: 84).

Lisaks erinevusele sõnavara kasutuses, tuleks tähelepanu juhtida ka Aaviku tõlkevalikule. Nimelt on ta soomekeelse sõna *tuijotti* tõlkinud mitme eestikeelse

sõnaga. Võib-olla puudus tal selle edasiandmiseks mõni hea uudissõna. Igal juhul on Aavik ühe soomekeelse sõna tõlkinud kolme eestikeelsega, mille tulemusel raamatutegelane mitte lihtsalt ei vahtinud nagu Piret Saluril, vaid vahtis tardunud pilgul. Tardunud pilku aga ei ole Waltari maininud.

Mis puutub sõnavarasse, siis Aavikul oli kindel seisukoht ka näiteks sõnade *riie* ja *rõivas* osas. Nimelt kasutas Aavik ise järjekindlalt sõnu *riie*, *riietuma*, *riided*, *niuderii*, *õlariie* jne, samas kui Saluri tõlkest leidub eranditult *rõivas*, *rõivastuma*, *rõivad*, *õlarõivas*, *niuderõivas* jne.

Aavik selgitab, et sõna *riie* tarvitati eesti keeles kahes tähenduses: see tähendas niihästi valmisriiet/kehakatet kui riidematerjali ning see oli tema sõnul keele puudus. Iseseisvuse ajal võeti valmisriide tähenduses tarvitusele lõunaeestiline *rõivas*, mis aga Aaviku arvates on selles tähenduses halb. Ta kurdabki, et sellega ähvardati hoopis välja tõrjuda vana hea *riie*¹² (Aavik 1949: 5). Kolmveerand eesti rahvast tundis ainult *riiet*, mis oli ka kirjanduses valitsenud kolmsada aastat ning Aavik ei mõistnud, miks tahetakse korraga üks murdesõna, mis pealegi tema meelest oli kõlaliselt halvem ja mida tarvitas ainult 1/3 eesti rahvast, panna üldtuntud ja üldtarvitatava sõna *riide* asemele selles tähenduses, mida igapäevases keeles kõige rohkem tarvitatakse. Aavik leidis, et see on ebaratsionaalne. See on eksisamm. Ta märgib ka, et kui katsuda kirjutada mingi kirjastuse raamatus *riie*, siis võib näha, et see tehakse ümber *rõivaks* (Aavik 1937b: 7). Aavik pole kriitikaga kitsi ja leiab, et kui seda sõna tarvitada kehakatte tähenduses, siis meenutab ta räbaldunud, näruseid riideid, kaltse. Sõna *riie* valmisriide tähenduses on kõlaliselt kindlasti vastavam ja sobivam. Tema arvates osutab *rõiva* tarvituselevõtmine *riide* asemel suurt keelelist maitsetust ning ilutunde puudumist (Aavik 1936b: 768; Aavik 1936d: 6). Samas sisaldub sõna *rõivas* murdesõnana tema „Uute ja vähem tuntud sõnade sõnastikus“ ning seega leidnud märkimist ka käesoleva töö uudissõnade tabelis. Tuleb ka märkida, et *rõivas* on siiani tänapäeva kirjakeeles tarvitusel, samas kui kõnekeeles räägitakse ikka veel *riie*, *riietuma*, *riidesse panema* jne.

¹² Aavik pakub omalt poolt välja hoopis sõna *kutv*, millega tema sõnul on võimalik päästa hea *riie* ja pääseda halvast *rõivast*. *Kutv* – riie kui materjal, millest seljas kantav riie tehakse, kangas: see ülikond on tehtud heast kudvast (Aavik 1949: 5).

Sõnavara osas tuleb veel mainida, et Saluri on olnud vabam ka näiteks sünonüümide kasutamises. Kui Aavik jääb enamjaolt ühele sõnale truuks, siis Saluri on mitmekülgsem.

Näited:

Aavik kasutab läbivalt oma uudissõna *nooruk*. Saluri annab aga vasteteks nii *nooruk*, *noormees*, *noor mees* kui *poiss*. Mika Waltari on sarnaselt Salurile kasutanud selliseid sõnu nagu *nuorukainen*, *nuori mies* ja *poika*.

Aavikul on kasutuses uudissõna *laip*, samas kui Saluri kasutab nii *laipa*, *surnut*, *surnukeha* kui ka *keha*. Soome keelne vaste kõigil juhtudel on *ruumis*.

Aavik tarvitab sõna *naasma*, Saluri aga kasutab *tulema*, *tagasi jõudma*, *tagasi pöörduma*, *tagasi minema*, *tagasi tulema*. Soome keelne sõna on kõigi puhul üks – *palata*.

Aavik eelistab sõna *sulnis*, samas kui Saluri annab sellele vasteteks nii *hell*, *kosutav*, *mõnus*, *armas*, *ilus*, *magus* kui ka *meeldiv*. Soomekeelne vaste on Waltaril *suloinen*.

Aavik kasutab sõna *tobu*, Saluril on vasteteks *peast põrunud*, *lollpea*, *loll*, *veidrik*. Waltari kasutab samuti erinevaid väljendeid nagu *pöhlh*, *tyhmyri*, *hölhmö*, *hupsu*.

Tõlgetes leidub ka mitmeid kohti, kus tõlkijad on tekstist erinevalt aru saanud. Üks tõlgib ühte moodi ja teine teist moodi.

Näited:

Aavikul:

„Sinuhe, savivalaja labida nimel!“ ütles keegi ning tõusis mind teretama tõstes käe suure hämmastuse märgiks (Aavik 1991: 53–54).

Saluril:

„Sinuhe, savivoolija tahvli nimel,“ ütles keegi ja tõusis mind tervitama, kergitades suure imestuse märgiks kätt (Saluri 2009: 55).

Waltaril:

„Sinuhe, kauda savenvalajan levyn“, sanoi joku ja nousi tervehtimään minua kohottaen kätensä ilmaisemaan suurta hämmästyä (Waltari 1975: 60).

Tekibki küsimus, millega tegu oli, kas savivoolija tahvli või savivalaja labidaga. Sõnaraamat annab igal juhul sõnale *levy* vasteks *leht, plaat, tahvel, heliplaat*. Konteksti järgi sobib kõige paremini sõna *tahvel*. Kuid kust on siis Aavik vasteks leidnud *labida*?

Aavik:

„Jutustasin talle, kuidas preester ja Metufer olid sülitanud Ammoni kujule näkku ja seda pesnud ja iseendid võidnud Ammoni püha salviga“ (Aavik 1991: 92).

Saluri:

„Jutustasin Neferneferneferile, kuidas preester ja Metufer Amoni pildile näkku sülitasid ja selle ära pesid ja end Amoni püha võidega võidsid“ (Saluri 2009: 95).

Waltari:

„Keroin hänelle miten pappi ja Metufer olivat sylkeneet Ammonin kuvaa kasvoihin ja pesseet sen ja voidelleet itsensä Ammonin pyhällä voiteella“ (Waltari 1975: 104).

Aavik kirjutab kujule, Saluri aga pildile näkku sülitamisest. Originaal ütleb *kuvaa*, mis tõepoolest tähendab pilti, kuid võib tähendada ka kuju. Meenutades raamatus aset leidnud sündmusi, tuleb meelde, et näkku sülitati jumala kujule.

Nagu ka juba mainitud, siis Aavikul oli kombeks jätta osa tekstist tõlkimata. Ka Saluri tõlkest leidub puuduvaid lauseid või lauseosi, kuid Aaviku puhul on see olnud taotluslik.

Näited:

Aavik:

Ishtari kuju saabus ja ma nägin käharate habemetega preestreid, imelikud tanud pea ümber ja paksud villased kuued seljas, higist nõretades kandvat seda metallpasunate helidel ja väikeste trummide põrinal läbi Teebai linna. Aga ka võõra maa jumaladki ei suutnud preestrite rõõmuks vaaraod aidata, sest jõe tõusu

alul kutsuti kuninglik kolbapuriija paleesse. Ta puhastas ennast puhastusruumis ja ma hoolitsesin, et oleksin ta lähedal (Aavik 1991: 59).

Saluri:

Ištari kuju jõudis kohale ja ma nägin, kuidas lokkis juustega ja veidrate peakatetega ning paksude villaste keepidega preestrid seda higist nõretades metallpasunate mängu ja väikeste trummide põrina saatel läbi Teeba kandsid. Kuid preestrite rõõmuks ei suutnud ka võõra maa jumalad vaaraod aidata, ja üleujutuse algamise ajal kutsuti paleesse kuninglik koljuavaja.

Ma ei olnud Ptahorit Elu majas olles kordagi näinud, sest koljuavamised olid harvad ja õpiajal eriarstide lõikusi ja ravi vaatama ei lubatud. Nüüd kanti Ptahor kiiresti tema villast Elu majja. Ta puhastus puhastustoas ja ma hoolitsesin selle eest, et olin ta lähedal (Saluri 2009: 60–61).

Waltari:

Ishtarin kuva saapui ja näin kähäräpartaisten pappien oudoissa päähineissään ja paksuissa villaviitoissaan hikeä valuvina kantavan sitä halki Theban metallipuhaltimien soides ja pienten rumpujen kumistessa. Mutta vieraan maan jumalatkan eivät pappien iloksi pystyneet auttamaan faraota, sillä virran alkaessa kohota kutsuttiin kuninkaallinen kallonporaaja palatsiin.

En ollut nähnyt Ptahoria Elämän talossa ollessani kertakaan, sillä kallonpuhkaisut olivat harvinaisia enkä oppilasaikanani päässyt erikoisalojen leikkauksia ja hoitoja seuramaan. Nyt Ptahor kannettiin kiireesti huvilastaan Elämän taloon. Hän puhtistautui puhtistushuoneessa ja pidin huolen, että olin hänen lähellään (Waltari 1975: 66–67).

See väga pikk näide peaks andma selge ettekujutuse, kuidas Aavik on oma tõlkest teatud kohti välja jätnud ning siinkohal ei saa öelda, et see on üks tema kirjutamise puudustest, mida saab enne trükki parandada, vaid seda on tehtud taotluslikult. Siiski jääb Aaviku motiiv arusaamatuks. Antud näite puhul on Aaviku tõlkest puudu kaks lauset. Samas ka Piret Saluril on selliseid kohti tõlkesse sisse lipsanud, kuid arvestades tõlke mahtu, esineb selliseid eksimusi Saluril väga vähe.

Näited:

Saluri:

Kuni reisi seitsmendal päeval ilmus maa taas nähtavale ja kapten ütles, et on tänu soodsale tuulele Joppest ja Tüürorest mööda purjetanud ja sõitnud otse Smürna sadamasse.

Kui olime vaiksesse vette jõudnud, tõusis Kaptah jälle püsti ja vandus mardika nimel, et tema oma jalga enam laevatekile ei tõsta (Saluri 2009: 145).

Aavik:

Kuni reisi seitsmendal päeval rand jälle nähtavale tuli ja kapten ütles, et ta oli Jopest ja Tüürorest mööda purjetanud ja soodsa tuule tõttu laeva juhtinud otse Simürasse. Aga kust ta seda kõike teadis ja oskas, seda ei tea ma tänase päevani ütelda. Igatahes tuli Simüra järgmisel päeval nähtavale ja kapten ohverdas rohkesti ohvreid mere jumalaile ja oma kajuti jumalaile. Purjed lasti alla, sõudjad tõukasid aerud vette ja laev sõuti Simüra sadamasse.

Niipea kui olime jõudnud vaiksesse vette, tõusis Kaptah jalule ja vandus mardika nimel, et ta eluilmaski enam jalga laevalaele ei pane (Aavik 1991: 140).

Ka lauseehituses esineb erinevusi. Aavik on püüdnud soomekeelset lauseehitust säilitada, samas kui Piret Saluri saavutab parema efekti eesti keele reegleid järgides, mistõttu on Saluri tekst kergemini loetav ja jälgitav.

Näited:**Aavik:**

Seda kõike ei mäleta ma küll ise näinud ja läbi elanud, aga ema ja isa on mulle kõik nii mitu korda jutustanud ja ikka samade sõnadega, nii et seda usun ega tea põhjust, miks nad oleksid mulle valetanud (Aavik 1991: 13).

Saluri:

Muidugi ei mäleta ma seda ise, aga mu ema ja isa on mulle sellest jutustanud nii palju kordi ja samade sõnadega, et ma seda usun, ja ei ma tea põhjust, miks nad oleksid pidanud mulle valetama (Saluri 2009: 13).

Waltari:

Tätä kaikkea en tosin itse muista nähneeni ja eläneeni, mutta äitini ja isäni ovat kertoneet minulle kaiken niin monta kertaa ja samoin sanoin, että uskon sen, enkä tietä syytä, miksi he olisivat minulle valhedelleet (Waltari 1975: 16).

Tõlkeid võrreldes ilmnes veel üks tendents. Nimelt selgus, et Johannes Aavik ka poolitab või liidab originaali lauseid, mis aga tegelikult tõlke seisukohast midagi juurde ei anna. Enamasti ei ole tegemist kohtadega, kus selguse huvides oleks tarvilik lauset poolitada. Samuti kui tõlkija soovib säilitada originaalteksti rütmi, siis lausete liitmine pole päris õige taktika.

Näited:

Aavik:

„Siin ei ole enam veinist küsimus, kui tahad kunstnikuks saada, pead sa enesele täispeekrit nõudma“ (Aavik 1991: 33).

Saluri:

„Asi pole enam veinis. Vaid kui tahad saada kunstnikuks, pead nõudma täis karikat“ (Saluri 2009: 34).

Waltari:

„Ei ole kysymys viinistä enää. Vaan jos tahdot taiteilijaksi, on sinun vaadittava maljasi täytenä“ (Waltari 1975: 38).

Aavik:

Talutasin ta õue. Öö oli kätte jõudnud ja idas heitis üle taeva punase helgi Teebai tulede sära (Aavik 1991: 70).

Saluri:

Talutasin ta värske õhu kätte, öö oli saabunud ning üle punaselt hõõguva taeva paistsid idas Teeba säravad tuled (Saluri 2009: 72).

Waltari:

Talutin hänet ulkoilmaan, ja yö oli langennut ja idässä loi yli taivaan punaisen hehkun Theban valojen loiste (Waltari 1975: 79).

Nelja esimese peatüki kõige erakordsemaks avastuseks kujunes aga see, et Aaviku tõlkes on vahetusse läinud terved tekstilõigud. Lehekülgedel 16–17 on viis lõiku kohti vahetanud ning seda tähele pannes, tekkis kohe küsimus, kas tegemist on mingi eksitusega või on tegu Aaviku omaloominguga. Esialgu tekkis mõte, et vahest on selline äpardus juhtunud uut trükki välja andes ja 1954. aastal välja antud versioonis seda pole, kuid see ei osutunud kontrollimisel tõeks. Enne Aavikut süüdistama asudes tuleb aga mõelda ka sellele, et viga võis teosesse sattuda trükikojas. Samas arvestades Aaviku seisukohta, et vahel peab ühe originaali sõna tõlkima kahe eesti sõnaga, kui eesti keeles täpsed vasted puuduvad, kuidas vahel tuleb originaaltekstis puuduv sõna juurde lisada tõlke ladususe eesmärgil ja vahel mõne sõna hoopis tõlkimata jätta, või et lauseehitust, sõnajärjestust ja lausete paigutust tuleb ja sobib vahel tõlkes vabamalt ümber teha (Aavik 2010: 184), ei saa täielikult välistada ka Aaviku omavoli.

Käesoleva peatüki eesmärgiks oli anda ülevaade kahes tõlkes esinevatest erinevustest, mis omakorda peaksid ilmestama mõlema tõlkija tõlkestrateegiaid. Välja said toodud sõnavaralised erinevused, samuti erinevused, mis puudutasid teksti tõlkimata jätmist, mõttest aru saamist, lausete liitmist või poolitamist. Märkus, mida käesoleva töö autor kõige tihedamini tõlkeid võrreldes lehekülje servale kirjutas, puudutas puuduvaid sõnu või lauseid. Enamik neist märkustest käisid Johannes Aaviku tõlke kohta. Seega on selle põhjal võimalik järeldusi teha Aaviku ja Saluri tõlkestrateegiate kohta. Saluri puhul peab paika see, mis ta ise on „Sinuhe“ tõlke kohta öelnud. Nimelt on ta autorit edasi andnud võimalikult täpselt, vältides sõnasõnalist tõlget, pidades lugu eesti keele reeglitest ja ilma igasuguste kärbeteta. Üksikute lausete puudumise võib teose mahtu arvestades andeks anda. Aavik seevastu on suhtunud teksti vabamalt, jättes osa tekstist tõlkimata, liites ja poolitades lauseid. Samas on ta üritanud säilitada originaali keelt, mis kohati teeb teksti lugemise keeruliseks, kuid annab tekstile arhailise ja iseäraliku tonaalsuse, mis osale lugejaskonnast kindlasti meeldib. Käesoleva töö autorile kui tavalugejale Aaviku arhailine sõnakasutus meeldib, sest see käib kokku teose faabula ja ajastuga. Leidsin, et Piret Saluri teksti puhul on tegemist väga hea ja kergestiloetava tõlkega, kusjuures tõlge on originaalitrüüm kui Aaviku oma ning tundub, et tõlkija on enne tõlkima asumist süvitsi uurinud Mika Waltari poolt käsitletud ajastut. Aaviku tõlkele poleks samuti midagi ette heita, kui ta teatud juhtumitel ei tõlgendaks originaali meelevaldselt. Kohati on Aavik enda hinnangut

tekstis leiduva kohta autori omast olulisemaks pidanud. Samas leidubki kahte sorti tõlkijaid – selliseid, kes arvavad, et võib originaali vabamalt suhtuda ning selliseid, kes peavad oluliseks originaali võimalikult täpset edasiandmist. Aavik pidas ennast kindlasti tõlkijaks, kellel on õigus ja teatav positsioon tekstiga vabamalt ringi käia. Ta pidaski ennast pigem loojaks kui taasloojaks. Kõike seda arvesse võttes arvan, et kui tuleks soovitada tänapäeva inimesele Mika Waltari „Sinuhet“, siis ilma eelteadmisteta lugejale oleks kindlasti sobivam Piret Saluri tõlge.

JÄRELDUSED

Käesoleva töö peamisteks eesmärkideks oli võrrelda kahte eestikeelset tõlget, tõlkijate tõlkevõtteid, uudissõnade kasutamist ning tõlgetes leiduvaid erinevusi. Samuti on vaadeldud, kas kahe tõlke puhul peab paika uue tõlke hüpotees. Korrakem seega seatud uurimiseesmärki silmas pidades veel kord üle olulisemad järeldused.

Tõlkijate strateegiaid võrreldes selgus, et Johannes Aavik ja Piret Saluri on tõlgitavale tekstile lähenenud väga erinevalt. Piret Saluri pooldab võõrapärastavat tõlkimist – tähtis on autor ja tema tekst. Ta säilitab originaalist nii palju, kui see eesti keele reeglitest kinni pidades võimalik on. Johannes Aavik on tõlkijana loovam, kasutades tõlkeid oma keeleuuenduse propageerimiseks. Ta säilitab kohati originaalkeele lauseehituse, originaali stiili ja rütmi ning samal ajal loob teksti võõrapärasust juurde oma uudissõnadega, mis räägib võõrapärastavast tõlkimisest. Samas leiab ta endal õiguse olevat teksti oma äranägemist mööda muuta, mis viitab tema soovile olla pigem autor/looja kui tõlkija. Kindlasti ei soovi ta autori varju jääda. Aavik kasutab erinevaid strateegiaid oma tõlkeid tehes.

Kui rääkida uudissõnadest Aaviku ja Saluri tõlgetes, siis selgus, et Aavik on oma tõlke neljas esimeses peatükis kasutanud 492 erinevat uudissõna, 1469 korral. Saluril on neljas esimeses peatükis kasutatud uudissõnu 1261 korral. Seega vahe on kõigest 208 sõna. Aaviku tõlkes on 3% uudissõnu, Saluril 2,8%. Aavikul oli kõige rohkem uudissõnu selliseid, millele ta päritolutähist lisanud ei olnud, mis tähendab, et tegemist on kas sõnaga, mis on eesti keeles küll kasutusel, kuid selle tähendus on miskipärast kasutajale tundmata või hägune, või siis ei olnud Aavik lihtsalt sõna päritolu välja toonud. Teisel kohal olid soome päritolu sõnad, mida esines tõlkes kokku 484 korral. Saluril olid samuti esimesel kohal sõnad, mille päritolu pole märgitud. Samas teisel kohal olid tal murdesõnad. Kahe tõlke põhjal koostatud uudissõnade tabel annab meile osalise ülevaate veel selle kohta, kui paljud Aaviku uudissõnade ettepanekutest läbi on läinud ja tänapäevani kasutusse jäänud. See on ka käesoleva töö üks olulisematest ja huvitavamatest tulemustest. Autori esialgne hüpotees, et Aaviku tõlkest leidub kõige rohkem soome päritolu sõnu ei leidnud kinnitust.

Tõlgetes leidis väga palju erinevusi, millest olulisemad on erinevused sõnavaras, tekstist arusaamises, lausete liitmises ja poolitamises. Kõige suuremaks erinevuseks võib aga pidada Aaviku kalduvust jätta osa teksti tõlkimata.

Uue tõlke hüpoteesi uurides, selgus, et kahe eestikeelse „Sinuhe“ puhul peab see paika, sest Piret Saluri tõlget võib tõesti pidada originaaltruumaks, kus on originaali edasi antud võimalikult täpselt – säilitatud on teose lauserütm, autori lauseehitus ja teose helistik. Selle kasuks räägib ka asjaolu, et Aaviku tõlkest on palju välja jäänud, mis ilmselgelt ei viita originaaltruudusele Aaviku poolt.

KOKKUVÕTE

Mika Waltari „Sinuhest“ on ilmunud kaks eestikeelset tõlget – esimene Johannes Aavikult ja teine Piret Salurilt. Kuna meil on kaks erinevat tõlget, siis sai esitatud küsimus, mille poolest nad täpselt erinevad ja miks üldse uus tõlge tehti. Samuti sai vaadeldud tõlkijate strateegiaid – mida nad on tõlkimisel oluliseks pidanud ja millised eesmärgid neil on olnud. Kuna Johannes Aaviku tõlketegevust tuleb vaadata läbi keeleuuenduse prisma, siis pidasin oluliseks põimida töösse ka keeleuuendust üldisemalt, kuid erilist tähelepanu pöörasin Aaviku uudissõnadele. Sai uuritud, kui palju uudissõnu leidub Aaviku tõlkes ning millised vasted on neile sõnadele andnud Piret Saluri. Selline uurimus sai tehtud, lähtudes töö autori erihuvist just Aaviku uudissõnade vastu. Uurisin ka sõnade päritolu ning oletasin, et kuna teos on tõlgitud soome keelest, siis esineb Aavikul kõige rohkem just soome päritolu uudissõnu. Viimaks käsitlesin tõlke vananemise problemaatikat ning kontrollisin, kas kahe eestikeelse tõlke puhul peab paika uue tõlke hüpotees, mille kohaselt kipub uus tõlge olema alati lähtetekstile ja kultuurile sarnasem kui esmane tõlge, mis pigem kipub lähteteksti võõrapärasust vähendama. Samuti andsin ülevaate tõlkes leiduvate peamiste erinevuste kohta, tehes seda tõlgetes leiduvate näidete varal, mis lõppkokkuvõttes ilmestasid kenasti ka mõlema tõlkija tõlkestarteegiaid.

Antoine Bermani sõnul on iga klassikalise teose saatuseks saada mitu korda tõlgitud. Nii juhtus ka Mika Waltari „Sinuhega“, mis tõlgiti esmakordselt 1954. aastal Johannes Aaviku poolt ja siis 55 aastat hiljem uuesti Piret Saluri poolt. Uus tõlge sai tehtud esiteks, kuna Aaviku kärbitud tõlke uustrüki ilmumisega ei olnud Waltari pärijad ja ka kirjastaja Soomes nõus. Samuti põhjendati uut tõlget tõlke paratamatu vananemisega, mis väidetavalt toimub 50 aastaga. Uurides tõlke vananemise problemaatikat, ilmnevad aga veel mitmed muud põhjused, mis võivad mõjutada uute tõlgete ilmumisega seonduvat. Näiteks mängivad sama olulist rolli ka keeleline muutumine ning kirjastajad (nagu ka „Sinuhe“ puhul), kes otsustavad mida ja millal tõlkida ning välja anda, samuti on oluliseks mõjutajaks lugejad ja nende maitse-eelistused, sest lugeja maitse võib muutuda iga uue generatsiooniga.

Kui rääkida esmastest ja uutest tõlgetest, siis sobib uurida ka uue tõlke hüpoteesi, mis osaliselt haakub ka tõlke vananemise problemaatikaga. Nimelt on leitud, et uued tõlked on originaaltruumad, samas kui esmased tõlked on kodustavad. Kahe

eestikeelse „Sinuhe“ puhul tundub see hüpotees paika pidavat. Piret Saluri puhul võib näha, et tegemist on täpse ja originaaltruu tõlkega – talle on olulised originaali lauseehitus, lauserütm, helistik ja terviklikkus. Aaviku puhul ei saa küll öelda, et tegemist oleks otseselt kodustava tõlkimisega, kuid autori ja lähteteksti aaviklik tõlgendamine on siin võtmesõnaks. Aavik on nimelt enda arvamust ja vaateid autori omadest olulisemaks pidanud.

Siit aga saab juba aimu mõlema tõlkija strateegiatest. Piret Saluri tõlkestrateegia on küllaltki selge – tegemist on võõrapärastava tõlkimisega, kus säilitada on püütud kõik, mis originaalist säilitada annab, olulised on vaid eesti keele kehtivad reeglid, millest Saluri kinni peab. Aavikul on mitmeid strateegiaid – ta osalt võõrapärastab, osalt kodustab, ühest küljest loob ta originaali uut võõrapärasust oma uudissõnade ja keeleuuendusega, teisest küljest peab oluliseks teksti ladusust, läbipaistvust, selgust ja loomulikku eestipärasust. Kusjuures täpne on ta vaid detailides, mida ei saa aga väita teose, kui terviku kohta. Samuti on Aavikul lisaks tõlkimisele keeleuuenduse propageerimise eesmärk. Saluri aga leiab, et tõlkijal mingeid lisäülesandeid tõlkimise kõrval olla ei tohiks.

Kuna Johannes Aaviku tõlketegevus on tihedalt seotud keeleuuendusega ja keeleuuendus tõlkimisega, siis leidsin, et eriti huvitav on uurida, milliseid uudissõnu Aavik oma tõlkes kasutanud on ning millised vasted on neile andnud Piret Saluri. Uurimuse tulemused vormistasin tabelina, kus uudissõnad on märgitud kursiivis. Seega on võimalik tabelit vaadata ka Saluri tõlke vaatenurgast, sest ta on kasutanud näiteks Aaviku uudissõnu sellistes kohtades, kus Aavik ise seda teinud ei ole. Mõneti üllatuslikult selgus, et uudissõnade arv tõlgetes väga palju ei erinenudki. Vahe oli kõigest 208 korda. Sellest võib omakorda järeldada, kui paljud Aaviku ettepanekutest tänapäeva keelekasutusse on läinud. Kui Aaviku tõlget võib pidada keeleuuenduslikuks, kus uudissõnu on kasutatud teadlikult nende populariseerimise eesmärgil, siis Piret Saluri on kasutanud uudissõnu kui täiesti tavalisi ja igapäevaseid eestikeelseid sõnu.

Sama huvitavad olid tulemused ka sõnade päritolu osas. Mõlema tõlke puhul oli kõige rohkem kordi kasutatud uudissõnu ilma päritolutähiseta, mis tähendas, et tegemist on kirjakeeles täieõiguslikult esineva eestipärase sõnaga, mis inimestele mingil põhjusel

lihtsalt ebamääraselt tuttav või tundmata, või ei ole Aavik sõna päritolu lihtsalt ära märkinud. Soome päritolu sõnad tulid Aavikul alles teisenä. Saluril olid teisel kohal aga murdesõnad. Seega minu oletus, et Aaviku tõlkes on kõige rohkem soome päritolu uudissõnu, ei pidanud paika.

Kuna Aaviku „Sinuhe“ tõlke kohta väidetakse, et see on vananenud, siis oleks kohane võibolla öelda, et Johannes Aaviku keeleuuenduslik tõlge on oma aja üle elanud mitte terviktekstina, vaid keeleuuendusliku lähenemisviisi tõttu. Paljud tema uudissõnad on säilinud tänapäevani.

Kindlasti on kaks tõlget erinevad tõlkijate strateegiate erinevuste tõttu, mis avalduvad niihästi sõnavaras, kui ka näiteks lauseehituses, tekstist arusaamises, originaali lausete liitmisel või poolitamises, teksti tõlkimata jätmises või tekstiosade ringipaigutamises. Seega, mis on oluline ühele tõlkijale, ei pruugi olla sama tähtis teisele. Tõlke puhul võivad olulisemaks kujuneda hoopis muud asjaolud. Saluril täpne ja kergestiloetav tõlge, Aavikul omapärane, originaalne ja keeleuuenduslik lähenemine.

Kirjanik Tiit Aleksejev on öelnud, et proosatekstis on kaks asja, mis loevad: rütm ja vägi. Rütmi on kirjanikul võimalik leida lihvimiste ja ümberkirjutustega, kuid vägi tuleb kusagilt väljastpoolt (Sibrits 2010). Käesoleva töö autori arvates on Waltari tekstis nii rütmi kui väge ning nende säilitamine tõlkes on ääretult oluline. Kui Piret Saluril õnnestus oma tõlkes säilitada Waltari rütm ja vägi, siis Aaviku tekstis leiduvad need ka, kuigi tema enda omad.

Käesolevas töös sai käsitletud Johannes Aaviku uudissõnu. Samas jäi tõlgete süntaktiline analüüs töös praktiliselt puutumata, mis aga pakuks samuti huvitavat uurimismaterjali. Kahe tõlke süntaktiline võrdlus annaks vahest veelgi täpsema ülevaate kahe tõlkija käekirjast ja tõlkestrateegiatest. Ka ei ole eesti keeles uue tõlke hüpoteesi olulisel määral kontrollitud ja selle hüpoteesiga disloogi astuvaid tõlkevõrdlusi võiks rohkem olla.

SUMMARY

Johannes Aavik's language renewal in Mika Waltari's „Sinuhe“ in comparison with Piret Saluri's translation.

Mika Waltari's „Sinuhe“ has been translated into Estonian twice – by Johannes Aavik in 1954 and by Piret Saluri in 2009. Reasons for retranslation are diverse. It has been said that Aavik's translation was dated, but also that he has left many words and sentences of the original out of his translation. When comparing his text with Waltari's original, we can see that it is true. In current thesis more emphasis has been put on Johannes Aavik's translation as in addition to translation strategies it deals with language renewal and Aavik's innovative words. One can say that we have two translations, two translators and two different translation strategies. All this is very interesting to analyse when we have two translations in our disposal, which have been made with remarkable time gap between them.

The current Master's Thesis basically compares the two different translations and is through one translator bound to language renewal. Since Johannes Aavik's translation activity is closely connected with language renewal and this in turn with his translation activity, then such approach is reasonable.

The thesis has three chapters. The first chapter deals with translation strategies. By using Schleiermacher's, Venuti's, Toury's, Tymoczko's and Chesterman's theories I explain Johannes Aavik's and Piret Saluri's translation patterns. Piret Saluri's translation strategy is clear – she uses foreignizing strategy. For her the author and the text are important. According to her translators must remain invisible and forward the original as accurately as possible. In case of Johannes Aavik we see many different strategies combined. Although he claims that the author, his text and his stylistic characteristics are important he also thinks that he has the right to leave some of the original untranslated and make a choice what is important in the original text.

The second chapter is dedicated to Johannes Aavik and language renewal. In this chapter I give an overview of the language renewal in general and describe Johannes Aavik's role in it. In the frames of this chapter I have researched how many innovative words of his own Aavik has used in his translation's first four chapters and which etymologic background the words have. By innovative words I mean Johannes

Aavik's suggestions which comprise of words he borrowed from foreign languages (mainly from Finnish) and Estonian dialects or invented artificially.

The third chapter focusses on comparison of the two translations. Here I explain why „Sinuhe“ was retranslated and deal with translations' aging problematics. Also I examine whether the retranslation hypothesis (according to which the first translations are more domesticating than retranslations) is valid in case of these two translations. Finally, I present the main differences in the two translations on the basis of examples, found in both translations.

In conclusion, Piret Saluri's translation is accurate and easy to follow, Johannes Aavik's on the other hand unconventional, innovative and free. For contemporary reader it may seem that Aavik's translation is dated and has many faults. Therefore, one can say that Aavik's translation may not have survived as a single text, but due to language innovative approach. Many of his innovative words have survived and are being used as normal Estonian words every day.

The master's thesis is written in Estonian and contains 90 pages including the list of contents, preface, abstract, the list of references and appendices.

BIBLIOGRAAFIA

Esmased allikad:

Waltari, Mika 1991. Sinuhe. Viisteist raamatut arst Sinuhe elust umbes 1390–1335 eKr. Tõlkinud Johannes Aavik. Tallinn: Eesti Raamat.

Waltari, Mika 2009. Sinuhe, egiptlane. Viisteist raamatut arst Sinuhe elust u. 1390–1335 eKr. Tõlkinud Piret Saluri. Tallinn: Varrak.

Waltari, Mika 1975. Sinuhe, egiptlaine: viisitoista kirjaa lääkäri Sinuhen elämästä n. 1390–1335 eKr. Helsinki: Söderström: Suuri Suomalainen kirjakerho.

Aavik, Johannes 1919. Uute sõnade sõnastik: Sisaldab üle 2000 uue ja haruldase sõna ühes tuletuslõppude tabeliga. Tartu: Istandik.

Aavik, Johannes 1921. Uute sõnade ja vähem tuntud sõnade sõnastik: Sisaldab üle 4000 uuema ja vähem tuntud ning haruldase sõna. 2. parandatud ja täiendatud trükk. Tallinn: A. Kreismann.

Aavik, Johannes 1932. Sada uut tyvisõna. Tallinn: Istandik.

Kõrv, August Voldemar 1936. Uute ja teiste vähemtuntud sõnade sõnastik: Oma sõnad kontrollitud ja uusi lisanud mag. J. Aavik. Tallinn: Ilo.

TTG Ajakiri. 1930. – Nr. 4. – 01.11.; Nr. 5. – 15.11.; Nr. 7. – 15.12. [Rubriik: Keelenurk]. 1931. – Nr. 5. – 15.11. ; Nr. 6. – 01.12.; Nr. 8. – 15.01.; Nr. 12. – 15.03.; Nr. 13. – 01.04. [Rubriik: Keelenurk]. 1932. – Nr. 9. – 23.02. [Rubriik: Keelenurk].

Välis-Eesti. Uusi sõnu. – 1946. – Nr. 45. – 10.11. ; 1947. – Nr. 7. – 16.02; Nr. 36. – 07.09; Nr. 48. – 30.11; 1948. – Nr. 6. – 08.02; Nr. 26. – 27.06; Nr. 30. – 25.07; Nr. 45. – 07.11.; 1949. – Nr. 25. – 19.06; Nr. 28. – 10.07; Nr. 49. – 04.12.; 1950. – Nr. 3. – 15.01; Nr. 15. – 09.04; Nr. 35. – 27.08.; 1951. – Nr. 47. – 25.11.; 1952. – Nr. 40. – 05.10.; 1953. – Nr. 4. – 25.01; Nr. 13. – 29.03.

Teisesed allikad:

Aavik, Johannes 1905. Eesti kirjakeele täiendamise abinõuudest. – „Noor-Eesti“ I album, [Tartu:] „Kirjanduse Sõprade“ Kirjastus, lk 114–131.

- Aavik, Johannes** 1912. Tuleviku Eesti-keel. – “Noor-Eesti“ IV album. [Tartu:] Noor-Eesti, lk 170–179.
- Aavik, Johannes** 1914. Kas uuendada või mitte? 28 väidet ja vastuväidet J. W. Weski’le. Tartu: Noor-Eesti Kirjastus.
- Aavik, Johannes** 1924. Õigekeelsuse ja keeleuuenduse põhimõtted. Tartu: Istandik.
- Aavik, Johannes** 1925. Mõned morfoloogilised uuendused. – Keeleuuendus, nr 3/4, lk 65.
- Aavik, Johannes** 1926. Soome-Eesti hõimlus ja keeleuuendus. – Eesti ja Soome Üliõpilaskondade Hõimualbum; 1/Toim: V. Ernits *et al.* – Tartu: Postimees, lk. 22–34.
- Aavik, Johannes** 1927. Keeleuuenduse praegune seisukord ja väljavaated. – Looming, nr 3, lk 253–258.
- Aavik, Johannes** 1928/29. Võõrsõnade kysimus. – Keelekultuur I. Toimetanud Joh. Aavik, Oskar Loorits, Julius Mägiste. Tartu: Postimees.
- Aavik, Johannes** 1930a. Uute tüvisõnade loomine: See eesti keeleuuenduse suurim omapärased ja tähtsaim ülesanne lähemal aastakümnel. – Päevaleht, nr 14, lk 5.
- Aavik, Johannes** 1930b. Uute tüvisõnade loomine: See eesti keeleuuenduse suurim omapärased ja tähtsaim ülesanne lähemal aastakümnel. – Päevaleht, nr 15, lk 5.
- Aavik, Johannes** 1930c. Uute tüvisõnade loomine: See eesti keeleuuenduse suurim omapärased ja tähtsaim ülesanne lähemal aastakümnel. – Päevaleht, nr 16, lk 7.
- Aavik, Johannes** 1931a. Eesti keele labastamise vastu. Võõrsõnade kuju küsimus. – Looming, nr 8, lk 824–830.
- Aavik, Johannes** 1931b. Yleskutse sõnade loomiselle. – TTG Ajakiri, nr 9, lk 116.
- Aavik, Johannes** 1932. Keeleline käsiraamat. Uuenduste ning ametliku ja uuendusliku keele erinevuste tundmaõppimiseks. Tallinn ja Tartu: Istandik.
- Aavik, Johannes** 1936a. Keeleuuendus, keelevead, keelehalbused. 1. osa. – Looming, nr 6, lk 692–697.

- Aavik, Johannes** 1936b. Keeleuuendus, keelevead, keelehalbused. 2. osa. – Looming, nr 7, lk 763–771.
- Aavik, Johannes** 1936c. Eesti õigekeelsuse õpik ja grammatika. Tartu: Noor-Eesti kirjastus.
- Aavik, Johannes** 1936d. Halvad sõnad. – Päevaleht, nr 351, lk 6.
- Aavik, Johannes** 1937a. Võõrsõnad ja halb purism. – Looming, nr 9, lk 1018–1027.
- Aavik, Johannes** 1937b. Halvad sõnad. – Päevaleht, nr 21, lk 7.
- Aavik, Johannes** 1949. Uusi sõnu. – Välis-Eesti, nr 49, lk 5.
- Aavik, Johannes** 1974 [1924]. Keeleuuenduse äärmised võimalused. Stockholm: Eesti Keele ja Kirjanduse Instituudi Toimetised 15.
- Aavik, Johannes** 2010. Ideepe: Johannes Aaviku ideede päevik. Koostaja ja peatoimetaja Helgi Vihma. Tallinn: TEA.
- Andresen, Nigol** 1970. Noor-Eesti ja keeleuuendus. – Looming, nr 9, lk 1421–1429.
- Brownlie, Siobhan** 2006. Narrative Theory and Retranslation Theory. – Across Languages and Cultures Vol 7 (2), lk 145–170.
- Chalvin, Antoine** 2008. Johannes Aavik ja prantsuse keel. – Methis ½, lk 104–115.
- Chesterman, Andrew** 1993. From „Is“ to „Ought“: Laws, Norms and Strategies in Translation Studies. – Target 5:1, lk 1–20.
- Chesterman, Andrew** 1995. Teaching translation theory: the significance of memes. – Teaching translation and interpreting 3. Toimetajad Cay Dollerup ja Vibeke Appel. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, lk 63–71.
- Chesterman, Andrew** 2000. A Causal Model for Translation Studies. – Intercultural Faultlines. Research Models in Translation Studies I. Textual and Cognitive Aspects. M. Olohan (ed.), Manchester: St. Jerome Publishing, lk 15–27.
- Gambier, Yves** 1994. La Retraduction, retour et détour. – Meta 39 (3), lk 413–417.
- Jianzhong, Xu** 2003. Retranslation: Necessary of Unnecessary. – Babel Revue internationale de la traduction International Journal of Translation Volume 49, nr 3, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, lk 193– 202(10).

- Krull, Hasso** 1998. Mõtete tõlkimine. – Keel ja Kirjandus, nr 2, lk 81–85.
- Kull, Rein** 2000. Tehissõnad eesti keeles. – Kirjakeel, oskuskeel, üldkeel. Eesti Keele Sihtasutus, lk 226–254.
- Laaban, Ilmar** 1976. Johannes Aavik ehk äärmiste võimaluste keel. – Mana, nr 43, lk 10–11.
- Lange, Anne** 2004. Ants Oras. Tartu: Ilmamaa.
- Leetberg, Kaarel** 1927. Äpardunud keeleuuendus. Rakvere: Ühistrükikoda Rakveres.
- Lepik, Eva** 2001. Eesti keeleuuendus: Aavik *contra* Saussure. Arvestustöö semiootika praktikumis. Tartu Ülikool.
- Mihkla, Karl** 1971. Johannes Aaviku elu ja tegevus. – Üheksa aastakümnet. Pühendusteos Johannes Aavikule. Koostajad: Vihma, Helgi ja Mihkla, Karl. Tallinn: Valgus, lk 11–70.
- Milton, John and Marie-Hélène C. Torres** 2003. Apresentação. In: John Milton & Marie-Hélène C. Torres (eds.) Cadernos de Tradução XI, 2003/1. Universidade Federal de Santa Catarina, lk 9–17.
- Monticelli, Daniele** 2006. Keeleuuendus ja tõlkimine Noor-Eesti kultuurilise utoopia raames. – Keel ja Kirjandus, nr 5, lk 379–386.
- Monticelli, Daniele** 2009. Eesti keeleuuenduse ja Itaalia *Questione della lingua* paralleelid ja põimumised. – Keel ja Kirjandus, nr 2, lk 104–123.
- Ojamaa, Ott** 1969. Kümnenenda muusa muresid. – Keel ja Kirjandus, nr 12, lk 705–715.
- Org, Andres** 2009. Ferdinand de Saussure, strukturalism ja semiootika. – 20. sajandi mõttevoolud. Toimetaja: Annus, Epp. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 645–670.
- Paloposki, Outi ja Koskinen, Kaisa** 2001. A thousand and one translations: Revisiting retranslation. In: Gyde Hansen, Kirsten Malmkjær & Daniel Gile (eds.) Claims, Changes, and Challenges in Translation Studies. Amsterdam: John Benjamins, lk 27–38.
- Paloposki, Outi ja Koskinen, Kaisa** 2003. Retranslation in the age of digital reproduction. Cadernos Vol.1, lk 19–38.

- Paloposki, Outi ja Koskinen, Kaisa** 2005a. Mapping retranslation. Proceedings of the XVII World Congress. FIT (Federation Internationale des Traducteurs.) Paris/Tampere: FIT., lk 194–195.
- Paloposki, Outi ja Koskinen, Kaisa** 2005b. Sata kirjaa, tuhat suomennosta. http://www.uta.fi/laitokset/kielet/yht/tutkimus/plural/common/projects/sata_kirjaa_tuhat_suomennosta.pdf (24.04.2011).
- Paloposki, Outi ja Koskinen, Kaisa** 2010. Reprocessing texts. The fine line between retranslating and revising. – Across Languages and Cultures. Vol 11, nr 1, lk 29–49.
- Paloposki, Outi ja Riitta Oittinen** 2000. The domesticated foreign. In Translation in Context, Chesterman, Andrew, Natividad Gallardo San Salvador and Yves Gambier (eds.), 373 ff.
- Peegel, Juhan** 1971. Paar kiuslikku märkust. – Üheksa aastakümnet. Pühendusteos Johannes Aavikule. Koostajad: Vihma, Helgi ja Mihkla, Karl. Tallinn: Valgus, lk 71–73.
- Peegel, Mari** 2010. Piret Saluri: „Sinuhes“ köidab mind elu. – Eesti Päevaleht, <http://www.epl.ee/artikkel/486316> (23.04.2011).
- Puhvel, Jaan** 1976. Keeleuuenduse rajaristmed ja teelahkmed. – Mana, nr 43, lk 3–9.
- Raag, Virve** 1999. Kas julgesime olla maailmas esimesed? – Keel ja Kirjandus, nr 9, lk 609–621.
- Rebane, Hilve** 1996. Eesti Pagulaskirjandus 1944–1992. Tõlkekirjandus. Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus.
- Rätsep, Huno** 2002. Johannes Aavik ja soome laenud. – Sõnaloo raamat. Tartu: Ilmamaa, lk 246–259.
- Schleiermacher, Friedrich** 1838. Friedrich Schleiermacher's sämmtliche Werke. Dritte Abtheilung. Zur Philosophie. Zweiter Band (Berlin, 1838), lk 207–45. <http://www.bible-researcher.com/schleiermacher.html> (23.04.2011).
- Sepp, Reino** 1976. Mälestusi ja mõtteid Johannes Aavikust. – Mana, nr 43, lk 12–15.
- Sibrits, Heili** 2010. Tiit Aleksejev pälvis Euroopa Liidu auhinna. – Postimees, <http://www.postimees.ee/?id=323388> (10.05.2011).

- Siponkoski, Nestori** 2009. 145 Years of Finnish Shakespeare Retranslation: The Next Move.
http://uwasa.academia.edu/NestoriSiponkoski/Papers/148310/145_Years_of_Finnish_Shakespeare_Retranslation_The_Next_Move
- Sisask, Kaia** 2008. Johannes Aaviku tõlketevuse spetsiifikast. – *Methis* 1/2, lk 116–124.
- Sisask, Kaia** 2009. Noor-Eesti ja *esprit fin-de-siècle*. Puhta kunsti kreedo maailma-ja inimesetunnetust restruktureeriv roll 20. sajandi alguse Eestis. Eesti Kultuuri ja Keele Intituut. Tallinn. [Doktoritöö]
- Soosaar, Enn** 1984. Korraldatud emakeel tõlkija vaatevinklist. "Kirjakeele korraldus nüüd ja praegu." – *Keel ja Kirjandus*, nr 11, lk 664–672.
- Tauli, Valter** 1968. Keelekorralduse alused – Uppsala: Vaba Eesti
- Tauli, Valter** 1982. Johannes Aaviku keeleuuendus: Kriitiline ülevaade – Stockholm.
- Toury, Gideon** 1995. *Descriptive Translation Studies and Beyond*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- Toury, Gideon** 2000. The Nature and Role of Norms in Translation. – L. Venuti, *The Translation Studies Reader*, lk 198–211.
- Undusk, Jaan** 2010. Antoine Chalvini meistritöö. *Sirp* nr 43,
http://www.sirp.ee/index.php?option=com_content&view=article&id=11621:antoine-chalvini-meistritoeoe-&catid=18:varamu&Itemid=15&issue=3322
 (24.04.2011)
- Vándor, Judit** 2009?. *Adaption and Retranslation*.
<http://doktori.btk.elte.hu/lingv/vandorjudit/thesis.pdf> (24.04.2011)
- Veidemann, Rein** 2009. Mika Waltari „Sinuhe“ teine tulemine, – *Postimees*.
<http://www.postimees.ee/?id=199857> (24.04.2011)
- Veidemann, Rein** 2010. Mika Waltari eksistentsialism – Eesti poolt vaadatuna, – *Postimees*.
<http://www.postimees.ee/?id=244717> (24.04.2011)
- Venuti, Lawrence** 1991. Genealogies of Translation Theory: Schleiermacher. – *TTR: traduction, terminologie, rédaction*, vol. 4, nr 2, lk 125–150.
- Venuti, Lawrence** 1998. *The Scandals of Translation. Towards an ethics of difference*. London: Routledge.

- Venuti, Lawrence** 2000. Translation, Community, Utopia. The Translation Studies Reader, lk 468–488.
- Venuti, Lawrence** 2008. The Translator's Invisibility. A History of Translation. Second edition. London and New York: Routledge.
- Veski, Johannes Voldemar** 1958. Eesti keele uuendamise asjus. Vastukaaluks J. Aaviku mõtteavaldustele. – Johannes Voldemar Veski keelelisi töid. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- Vider, Kadri** 2008. Eesti esimene keeletehnoloog Johannes Aavik. – Sirp. http://www.sirp.ee/index.php?option=com_content&view=article&id=381:eesti-esimene-keetechnoloog-johannes-aavik&catid=9:sotsiaalia&Itemid=13&issue=3199 (24.04.2011)
- Vihma, Helgi** 1971. Reform. – Üheksa aatakümme. Pühendusteos Johannes Aavikule. Koostajad: Vihma, Helgi ja Mihkla, Karl. Tallinn: Valgus, lk 119–123.
- Vihma, Helgi** 2000. Johannes Aavik ja eesti keeleuuendus: bibliograafia 1901–1996. Tallinn: Johannes Aaviku Selts.
- Visnapuu, Henrik** 1928/29. Miks pooldame keeleuuendust? – Keelekultuur I. Toimet. J. Aavik, Oskar Loorits ja Julius Mägiste.(3–5). Tartu: Tartu Keeleuuendusühingu väljaanne.
- Ilmus Mika Valtari „Sinuhe“ teine osa.** – Stockholms-Tidningen Eestlastele, 1954, 26.09.

LISA 1

Tabel Johannes Aaviku uudissõnadega

<u>J. Aavik</u>	<u>P. Saluri</u>	<u>M. Waltari</u>
-	<i>aina (1)</i>	-
-	<i>esitama (1)</i>	-
-	<i>iial (1)</i>	koskaan
-	<i>iial (1)</i>	milloinkaan
-	<i>kirglik (1)</i>	kiihkeä
-	<i>kohe (1)</i>	heti
-	<i>kuna (1)</i>	koska
-	<i>kärsitu (1)</i>	kärsimättömästi
-	<i>lausa (1)</i>	-
-	<i>leelis (1)</i>	lipeä
-	<i>lõõskav (1)</i>	heldeinen
-	<i>marraskil (1)</i>	nahaton
-	<i>nuuksuma (1)</i>	-
-	<i>osutuma (msu;1)</i>	-
-	<i>piisama (msu;1)</i>	kylliksi
-	<i>piisavalt (msu;1)</i>	-
-	<i>poisikihar (1)</i>	pojankihara
-	<i>rõivastuma (m;1)</i>	-
-	<i>rõhatama (1)</i>	röyhtäistä
-	<i>räme (mse;1)</i>	karkea
-	<i>sedavõrd (1)</i>	-
-	<i>suhtes (s;1)</i>	-
-	<i>suhtuma (su;1)</i>	-
-	<i>tolle (1)</i>	tuon
-	<i>vaid (4)</i>	-
-	<i>vaid (1)</i>	vaan
-	<i>vajalik (1)</i>	tarpeellinen
-	<i>varustatud (s;1)</i>	-
-	<i>õppur (1)</i>	-
-	<i>äsja (mu;1)</i>	vasta
-	<i>üldse (u;1)</i>	tuskin
<i>aabe (k;1)</i>	<i>kirjataht (1)</i>	kirjain
<i>aare (su; 1)</i>	<i>kallisasi (1)</i>	kalleus
<i>aga (1)</i>	<i>ent (mu;1)</i>	mutta
<i>aga (3)</i>	<i>vaid (3)</i>	vain
<i>aga (1)</i>	<i>vaid (1)</i>	mutta
<i>ahistama (msu;1)</i>	<i>kiusama (1)</i>	ahdistella
<i>ahmima (1)</i>	<i>ahmima (1)</i>	ahmia
<i>ahmima (1)</i>	<i>toppima (1)</i>	ahmia
<i>ahne (1)</i>	<i>ablas (1)</i>	ahne
<i>ahvatlema (2)</i>	<i>meelitama (1)</i>	houkutella
<i>ahvatlev (1)</i>	<i>veetlev (s;1)</i>	houkutteleva
<i>ahvatlev (2)</i>	<i>meelitav (2)</i>	houkutteleva
<i>aime (s;1)</i>	-	-
<i>ainult (2)</i>	<i>vaid (2)</i>	vain
<i>ajama (1)</i>	<i>peletama (1)</i>	karkottaa
<i>ajuaine (s;2)</i>	<i>ajuaine (s;2)</i>	aivoaine
<i>ala (s;1)</i>	<i>maa-ala (s;1)</i>	alue
<i>ala (s;1)</i>	<i>ala (s;1)</i>	ala
<i>ala (s;1)</i>	-	ura
<i>alistuma (su;1)</i>	<i>taluma (1)</i>	alistua
<i>alistuma (su;1)</i>	<i>nõustuma (1)</i>	alistua
<i>alistuma (su;3)</i>	<i>alistuma (su;3)</i>	alistua
<i>alluma (u;1)</i>	<i>kuuluma (1)</i>	kuulua
<i>almus (mu;1)</i>	<i>kingitus (1)</i>	lahja
<i>ammu (1)</i>	<i>pikka aega (1)</i>	aikoihin
<i>andma (1)</i>	<i>ülle panema (mse;1)</i>	saada
<i>annus (ds;1)</i>	<i>annus (ds;1)</i>	annos
<i>anum (2)</i>	<i>anum (2)</i>	astia
<i>arstimiskauss (1)</i>	<i>rohuanum (1)</i>	lääkeastia
<i>arstinüüm (k;1)</i>	<i>arstimaine (1)</i>	lääkärimaine
<i>arstiriided (1)</i>	<i>arstirõivas (m;1)</i>	lääkäripuku
<i>aru saama (1)</i>	<i>taipama (1)</i>	ymmärtää

<i>asend (1)</i>	<i>seis (1)</i>	asento
<i>asetsema (1)</i>	<i>kuuluma (1)</i>	kuulua
<i>asetsema (1)</i>	<i>olema (1)</i>	olla
<i>asetsema (2)</i>	<i>asuma (2)</i>	sijaita
<i>asetuma (1)</i>	<i>panema (1)</i>	laskea
<i>asi (1)</i>	<i>ese (ku;1)</i>	esine
<i>askeldama (mse;1)</i>	<i>askeldama (mse;1)</i>	puuhata
<i>astja (5)</i>	<i>anum (5)</i>	astia
<i>astja (1)</i>	<i>savianum (1)</i>	saviastia
<i>astuma (1)</i>	<i>sisenema (1)</i>	astua
<i>auväärne (1)</i>	<i>väärikas (e;1)</i>	arvokas
<i>avaldama (1)</i>	<i>väljendama (1)</i>	ilmaista
<i>avameelne (dsu;3)</i>	<i>aus (3)</i>	rehellinen
<i>ebamugav (t;1)</i>	<i>ebamugav (t;1)</i>	epämukava
<i>edasi (1)</i>	<i>üha (se;1)</i>	edelleen
<i>edasi (1)</i>	<i>üha (se;1)</i>	-
<i>edasi kaebama (1)</i>	<i>pagema (m;1)</i>	vedota
<i>edasiõudmine (1)</i>	<i>edu (1)</i>	menestys
<i>edu (1)</i>	<i>edu (1)</i>	menestys
<i>edumaa (1)</i>	<i>edumaa (1)</i>	etumatka
<i>eesriidesiil (m;1)</i>	<i>eesriide hõlm (1)</i>	esiripun lieve
<i>eesriie (1)</i>	<i>eesrõivas (m;1)</i>	esivaate
<i>eest (1)</i>	<i>vältima (sku;1)</i>	välttää
<i>ehitama (1)</i>	<i>püstitama (su;1)</i>	pystyttää
<i>ei maksa (1)</i>	<i>ei vääri (e;1)</i>	ei ole
<i>ei sobi (msu;1)</i>	<i>ei peaks (1)</i>	ei sovi
<i>ei sobi (msu;2)</i>	<i>on vale (2)</i>	on väärä
<i>elama (1)</i>	<i>veetma (su;1)</i>	elää
<i>elamus (dsu;2)</i>	<i>elamus (dsu;2)</i>	elämys
<i>elav (1)</i>	<i>kirglik (1)</i>	kiihkoine
<i>eluala (s;1)</i>	<i>ala (s;1)</i>	ala
<i>elukas (1)</i>	<i>olend (u;1)</i>	hahmo
<i>emakas (1)</i>	<i>üsk (mu;1)</i>	kohtu
<i>embama (ke;1)</i>	<i>käsi ümber panema (1)</i>	kietoa
<i>embama (ke;1)</i>	-	-
<i>embama (ke;1)</i>	<i>embusse võtma (1)</i>	sulkea syliinsä
<i>embama (ke;1)</i>	<i>embama (ke;1)</i>	tavoittella syliinsä
<i>embama (ke;2)</i>	<i>sütlema (su;2)</i>	syleillä
<i>embama (ke;2)</i>	<i>embama (ke;2)</i>	syleillä
<i>embus (ke;1)</i>	<i>süli (1)</i>	syli
<i>embus (ke;2)</i>	<i>rüpp (2)</i>	syli
<i>embusse tõmbama (ke;1)</i>	<i>embama (ke;1)</i>	tavoittella syliinsä
<i>enam (1)</i>	<i>pigem (msu;1)</i>	enemmän
<i>enamik (e;1)</i>	<i>suurem jagu (1)</i>	useimmat
<i>ennakult (dse;1)</i>	-	ennakolta
<i>ennakult (dse;1)</i>	<i>ette (1)</i>	etukäteen
<i>ennakult (dse;2)</i>	<i>ette (1)</i>	ennakolta
<i>ennusmärk (t;1)</i>	<i>enne (1)</i>	ennusmerkki
<i>ennustama (msu;5)</i>	<i>ennustama (msu;5)</i>	ennustaa
<i>ent (mu;2)</i>	<i>ja (2)</i>	eikä
<i>eraldama (2)</i>	<i>erinema (s;2)</i>	erottaa
<i>ere (1)</i>	<i>ere (1)</i>	heleä
<i>eri (s;1)</i>	<i>eriasi (s;1)</i>	erikseen
<i>eri (s;1)</i>	-	-
<i>eri (s;2)</i>	<i>eri (s;2)</i>	eri
<i>eriala (s;1)</i>	-	ala
<i>eriala (s;1)</i>	<i>ala (s;1)</i>	ala
<i>eriala (s;1)</i>	<i>oskus (1)</i>	tehtävä
<i>eriala (s;1)</i>	<i>kitsam ala (s;1)</i>	erikoisala
<i>eriala (s;1)</i>	<i>eriala (s;1)</i>	erikoisala
<i>eriala (s;1)</i>	<i>eriala (s;1)</i>	ala
<i>eriala (s;1)</i>	<i>ülesanne (1)</i>	tehtävä
<i>eriline (u;1)</i>	-	-
<i>eriline (u;3)</i>	<i>eriline (u;3)</i>	erikoinen
<i>erinema (s;1)</i>	<i>muutama (1)</i>	muuttua
<i>erinema (s;3)</i>	<i>erinema (s;3)</i>	eroava
<i>eriti (s;1)</i>	<i>eriti (s;1)</i>	nimenomaan
<i>eriti (s;1)</i>	<i>väga (1)</i>	erittäin
<i>ese (ku;1)</i>	<i>kallisasi (1)</i>	kalleus
<i>ese (ku;1)</i>	-	-

<i>ese</i> (ku;3)	<i>kraam</i> (3)	tavara
<i>ese</i> (ku;5)	<i>asi</i> (5)	tavara
<i>esindama</i> (e;2)	<i>esindama</i> (e;2)	edustaa
<i>esinemine</i> (s;1)	<i>käitumine</i> (se;1)	esiintyä
<i>esitama</i> (1)	<i>näitama</i> (1)	esittää
<i>esitama</i> (1)	<i>esitama</i> (1)	tehdä
<i>esitama</i> (1)	<i>esitama</i> (1)	esittää
<i>esitama</i> (1)	<i>näitama</i> (1)	esittää
<i>et</i> (1)	<i>kuna</i> (1)	koska
<i>evima</i> (k;3)	<i>olema</i> (3)	omistaa
<i>haavama</i> (1)	<i>solvama</i> (se;1)	loukata
<i>haavunud</i> (2)	<i>solvunud</i> (se;2)	loukaantua
<i>haigus</i> (1)	<i>taud</i> (1)	sairaus
<i>haihtuma</i> (su;2)	<i>haihtuma</i> (su;2)	hälvetä
<i>haihtunud</i> (su;1)	<i>haihtunud</i> (su;1)	hälveneet
<i>hajameelne</i> (su;5)	<i>hajameelne</i> (su;5)	hajamielinen
<i>haldus</i> (k;1)	<i>valdus</i> (1)	hallussa
<i>halisema</i> (mu;1)	<i>halisema</i> (mu;1)	valittaa
<i>halisema</i> (mu;1)	<i>kurtma</i> (1)	valittaa
<i>halisema</i> (mu;1)	<i>karjuma</i> (1)	parkua
<i>halisema</i> (mu;1)	<i>kisendama</i> (1)	parkua
<i>halisemine</i> (mu;1)	<i>kisa</i> (1)	parku
<i>haljus</i> (1)	<i>haljas</i> (1)	vihanta
<i>hankima</i> (msu;1)	<i>muretsama</i> (1)	hankkia
<i>hankima</i> (msu;1)	<i>omandama</i> (1)	hankkia
<i>hankima</i> (msu;1)	<i>kutsuma</i> (1)	hakea
<i>hankima</i> (msu;1)	<i>võtma</i> (1)	hankkia
<i>hardus</i> (su;2)	<i>hardus</i> (su;2)	hartaus
<i>harilik</i> (12)	<i>tavaline</i> (s;12)	tavallinen
<i>harilik</i> (1)	<i>tavapärase</i> (su;1)	tavanmukainen
<i>harras</i> (su;1)	<i>vaga</i> (1)	hurskas
<i>harras</i> (su;2)	<i>harras</i> (su;2)	harras
<i>harrastus</i> (su;1)	<i>hakkamine</i> (1)	harrastus
<i>haugas</i> (9)	<i>pistrik</i> (9)	haukka
<i>heaks tegema</i> (1)	<i>hiivitama</i> (se;1)	korjata
<i>heatahtlik</i> (1)	<i>leebe</i> (m;1)	suojea
<i>hele</i> (2)	<i>ere</i> (2)	kirkas
<i>hele</i> (1)	<i>kirgas</i> (su;1)	kirkas
<i>helk</i> (1)	<i>hõõguma</i> (1)	hehkua
<i>helk</i> (1)	<i>lõõm</i> (1)	lieska
<i>helkima</i> (1)	<i>hõõguma</i> (1)	hehkua
<i>hetk</i> (se;1)	-	hetki
<i>hetk</i> (se;11)	<i>hetk</i> (se;11)	hetki
<i>hetke pärast</i> (se;1)	<i>natukese aja pärast</i> (1)	tuokion kuluttua
<i>hoiule saatma</i> (2)	<i>tallele saatma</i> (2)	jättää säilytettäväksi
<i>hoiustumma</i> (1)	<i>sääst</i> (mse;1)	säästö
<i>hoovama</i> (1)	<i>õhkama</i> (1)	huokua
<i>hoovama</i> (1)	<i>hoovama</i> (1)	huokua
<i>hoovama</i> (1)	<i>kanduma</i> (1)	huokua
<i>hulk</i> (1)	<i>rühm</i> (1)	joukko
<i>hõilama</i> (m;1)	<i>karjuma</i> (1)	huutaa
<i>hõilama</i> (m;1)	<i>hõiskama</i> (1)	hoilattaa
<i>hõlbus</i> (1)	<i>kerge</i> (1)	helposti
<i>hõõguma</i> (1)	<i>särama</i> (1)	hehkua
<i>hõõguma</i> (1)	<i>punaseks lahvatama</i> (1)	hehkua
<i>hõõguma</i> (1)	<i>hõõguma</i> (1)	hehkua
<i>hõõgus</i> (1)	<i>hõõguma</i> (1)	hehkua
<i>hädadoht</i> (2)	<i>oht</i> (2)	vaara
<i>hädadoht</i> (4)	<i>hädadoht</i> (4)	vaara
<i>hääreks olema</i> (se;1)	<i>segama</i> (1)	häiritä
<i>häärima</i> (se;1)	<i>segama</i> (1)	yllättää
<i>häärimatu</i> (t;1)	<i>vankumatu</i> (1)	järkähtämätön
<i>hämar</i> (1)	<i>hämar</i> (1)	hämärä
<i>hämärus</i> (1)	<i>hämärus</i> (1)	hämäryys
<i>hämmastuma</i> (su;1)	<i>jahmuma</i> (1)	hämmästyä
<i>hämmastuma</i> (su;4)	<i>imestama</i> (4)	hämmästyä
<i>hämmastunud</i> (su;1)	<i>hämmeldunud</i> (mse;1)	hämmentyä
<i>hämmastunud</i> (su;1)	<i>jahmunud</i> (1)	hämmentyä
<i>hämmastunud</i> (su;1)	<i>nõutu</i> (1)	ymmällään
<i>hämmastus</i> (su;1)	<i>hämmastunud</i> (su;1)	hämmentys

<i>hämmastus (su;1)</i>	<i>hämmeldus (mse;1)</i>	hämmennys
<i>hämmastus (su;1)</i>	<i>hämmastus (su;1)</i>	kummastus
<i>hämmastus (su;1)</i>	<i>imestus (1)</i>	kummastus
<i>hämmastus (su;2)</i>	<i>imestus (2)</i>	hämmästys
<i>hämmeldunud (mse;1)</i>	<i>jahmunud (1)</i>	hämmentynyt
<i>hävima panema (1)</i>	<i>hajutama (msu;1)</i>	sai häviämään
<i>häälights (1)</i>	<i>soigumine (m;1)</i>	uikutus
<i>hüvitatud (se;1)</i>	<i>heastatud (1)</i>	hyvittää
<i>igakuine (1)</i>	<i>igakuine (1)</i>	kuukautinen
<i>igav (1)</i>	<i>tiütu (m;1)</i>	ikävä
<i>igivana (msu;2)</i>	<i>igivana (msu;2)</i>	ikivanhaa
<i>ihu (1)</i>	<i>üsk (mu;1)</i>	kohtu
<i>iialgi (1)</i>	<i>iial (1)</i>	koskaan
<i>ikka (3)</i>	<i>üha (se;3)</i>	yhä
<i>ikka veel (2)</i>	<i>üha (se;2)</i>	yhä
<i>ilme (ds;1)</i>	<i>pilk (1)</i>	ilme
<i>ilme (ds;1)</i>	<i>nägu (1)</i>	ilme
<i>ilme (ds;2)</i>	<i>ilme (ds;2)</i>	ilme
<i>ilustusaine (s;1)</i>	<i>kaunistusmaterjal (1)</i>	kaunistusaine
<i>imestuma (1)</i>	<i>hämmastama (su;1)</i>	ihmeteltyt
<i>imestunud (1)</i>	<i>hämmastunud (su;1)</i>	ihmeissään
<i>inimene (1)</i>	<i>nooruk (1)</i>	nuorukainen
<i>innukas (se;1)</i>	<i>õhinal (1)</i>	innokas
<i>irduma (su;1)</i>	<i>otsi andma (1)</i>	irtautua
<i>irduv (su;1)</i>	<i>eralduv (1)</i>	irtaantua
<i>irrutama (e;1)</i>	<i>lahti kiskuma (1)</i>	irrottaa
<i>irrutama (e;1)</i>	<i>välja võtma (1)</i>	irrottaa
<i>irrutama (e;3)</i>	<i>eemaldama (3)</i>	irrottaa
<i>ise (1)</i>	<i>vaid (1)</i>	hyvänsä
<i>itsitama (1)</i>	<i>naeru kihistama (1)</i>	hihittää
<i>itsitama (2)</i>	<i>itsitama (2)</i>	hihittää
<i>jahikäik (1)</i>	<i>jahiretk (su;1)</i>	metsästysmatka
<i>jahmatama (2)</i>	<i>võpatama (2)</i>	säpsähtää
<i>jahmuma (1)</i>	<i>jahmatama (1)</i>	tyrmistyttää
<i>jahmunud (1)</i>	<i>segaduses (1)</i>	ymmällään
<i>jalanõu (1)</i>	<i>jalats (u;1)</i>	jalkine
<i>johtuma (se;5)</i>	<i>tulema (5)</i>	johtua
<i>juba (1)</i>	<i>kohe (1)</i>	heti
<i>juba (1)</i>	<i>kohe (1)</i>	jo
<i>julgema (1)</i>	<i>tihkama (1)</i>	juljeta
<i>julm (su;1)</i>	<i>jõhker (1)</i>	julma
<i>julm (su;1)</i>	<i>julm (su;1)</i>	julma
<i>jultumus (1)</i>	<i>jultumus (1)</i>	julkeus
<i>jultunud (1)</i>	<i>jõhker (1)</i>	julkea
<i>jultunud (2)</i>	<i>jultunud (2)</i>	julkea
<i>jumalaga (5)</i>	<i>hiivasti (5)</i>	hyvästely
<i>just (2)</i>	<i>äsja (mu;2)</i>	juuri
<i>juuksed (1)</i>	<i>poisikihar (1)</i>	pojankihara
<i>juuksesalk (1)</i>	<i>poisikihar (1)</i>	pojankihara
<i>jõhkrus (u;1)</i>	<i>hübematus (1)</i>	rõyhkeys
<i>jõudsasti kasvama (1)</i>	<i>haljendama hakkama (1)</i>	vihannoida
<i>jäigistuma (se;1)</i>	<i>kalgiks muutuma (1)</i>	jäykistyä
<i>jäle (1)</i>	<i>jõhker (mu;1)</i>	häijy
<i>jälgima (1)</i>	<i>pealt vaatama (1)</i>	seurata
<i>jälgima (1)</i>	<i>järgnema (1)</i>	seurata
<i>jälgima (2)</i>	<i>jälgima (2)</i>	seurata
<i>jäljendama (ds;1)</i>	<i>jäljendama (ds;1)</i>	jäljentää
<i>jälle (1)</i>	<i>taas (msu;1)</i>	taas
<i>jälle (5)</i>	<i>taas (msu;5)</i>	jälleen
<i>järjest (1)</i>	<i>üha (se;1)</i>	yhä
<i>jätkuma (1)</i>	<i>piisama (msu;1)</i>	riittää
<i>kaar (2)</i>	<i>kaar (2)</i>	kaari
<i>kaastama (t;1)</i>	<i>saatma (1)</i>	saattaa
<i>kabe (1)</i>	<i>habras (1)</i>	hontelo
<i>kaebamine (1)</i>	<i>halisemine (mu;1)</i>	valitus
<i>kaelakee (11)</i>	<i>kaelakee (11)</i>	kaulaketju
<i>kaetud (1)</i>	<i>üll (mse;1)</i>	verhota
<i>kaevandus (1)</i>	<i>kivimurd (1)</i>	kiviluohokset
<i>kahlama (se;1)</i>	<i>kahlama (se;1)</i>	kahlata
<i>kahmitsema (m;1)</i>	<i>otsima (1)</i>	kaivaa

<i>kajastus (s;1)</i>	<i>hõõgus (1)</i>	kajastus
<i>kajastus (s;1)</i>	<i>peegeldus (1)</i>	kajastus
<i>kaldakõrkjastik (1)</i>	<i>roostik (1)</i>	kaislikko
<i>kalk (1)</i>	<i>kalk (1)</i>	kova
<i>kallutama (1)</i>	<i>kallutama (1)</i>	kallistaa
<i>kallutama (1)</i>	<i>norgu laskma (1)</i>	kallistaa
<i>kallutama (1)</i>	<i>kummardama (1)</i>	kumartaa
<i>kallutama (1)</i>	<i>panema (1)</i>	kallistaa
<i>kalts ümber niuete (1)</i>	<i>niuderõivas (m;1)</i>	lannevaate
<i>kandidaat (1)</i>	<i>taotleja (msu;1)</i>	kokeijija
<i>kange (1)</i>	<i>raevukas (s;1)</i>	vimmainen
<i>kannatama (1)</i>	<i>taluma (mu;1)</i>	sietää
<i>kare (1)</i>	<i>kore (1)</i>	karkea
<i>karge (2)</i>	<i>kore (2)</i>	karkea
<i>karistusretk (su;1)</i>	<i>karistusretk (su;1)</i>	rankaisuretki
<i>karm (1)</i>	<i>morn (pr.;1)</i>	tyly
<i>karske (1)</i>	<i>kasin (1)</i>	kaino
<i>karske (1)</i>	<i>karske (1)</i>	raitis
<i>kartma (1)</i>	<i>pelgama (1)</i>	kammotaa
<i>kehutama (se;4)</i>	<i>soovitama (1)</i>	kehottaa
<i>kemm (k;1)</i>	<i>kamber (1)</i>	kammio
<i>kepp (3)</i>	<i>sau (m;3)</i>	käyräsauva
<i>kerge (1)</i>	<i>hõlpus (1)</i>	helppo
<i>keskustelma (se;1)</i>	<i>juttu ajama (1)</i>	keskustella
<i>kestma (1)</i>	<i>kuluma (1)</i>	kestää
<i>kestma (1)</i>	<i>säilima (su;1)</i>	säilyä
<i>kestma (1)</i>	<i>vaja minema (1)</i>	kestää
<i>kett (2)</i>	<i>kee (2)</i>	ketju
<i>kibe (1)</i>	<i>kirbe (se;1)</i>	kitkerä
<i>kiilaspäine (1)</i>	<i>kiilas (1)</i>	kalju
<i>kiilaspäine (2)</i>	<i>kiila peaga (2)</i>	kalju
<i>kiilaspäine (3)</i>	<i>kiilaspäine (3)</i>	kalju
<i>kiindunud (su;1)</i>	<i>kiindunud (su;1)</i>	kiintyä
<i>kiindunud (su;1)</i>	<i>hoidma hakanud (1)</i>	kääntyä
<i>kiiljatama (1)</i>	<i>hiüütama (e;1)</i>	huudahtaa
<i>kime (s;1)</i>	<i>läbilõikav (1)</i>	kimeä
<i>kimedasti (s;1)</i>	<i>kiledalt (1)</i>	kimeästi
<i>kinni toppima (1)</i>	<i>umbe ajama (1)</i>	tukkia
<i>kirbe (se;1)</i>	<i>kirbe (se;1)</i>	kirpeä
<i>kirehoog (1)</i>	<i>kirg (1)</i>	kiihko
<i>kirg (1)</i>	<i>erutus (1)</i>	kihtymys
<i>kirg (7)</i>	<i>kirg (7)</i>	kiihko
<i>kirglik (1)</i>	<i>kirglik (1)</i>	kiihkeä
<i>kirju (1)</i>	<i>kirev (1)</i>	kirjava
<i>kitkuma (1)</i>	<i>sikutama (1)</i>	repiä
<i>kivilaap (k;1)</i>	<i>kiviplaat (1)</i>	kivilaatta
<i>kivimurd (4)</i>	<i>kivimurd (4)</i>	kivilouhimo
<i>kivimürakas (1)</i>	<i>kivirahn (1)</i>	kivilohkare
<i>kleit (2)</i>	<i>rõivas (m;2)</i>	puku
<i>kobav (1)</i>	<i>kõhelev (1)</i>	epäröidä
<i>kogema (s;1)</i>	<i>läbi tegema (1)</i>	kokea
<i>kogema (s;3)</i>	<i>kogema (s;3)</i>	kokea
<i>kogemus (s;5)</i>	<i>kogemus (s;5)</i>	kokemus
<i>kogenematu (3)</i>	<i>kogenematu (3)</i>	kokematon
<i>kogenud (2)</i>	<i>kogenud (2)</i>	kokenut
<i>kohane (1)</i>	<i>sobilik (1)</i>	kelvollinen
<i>kohanemisvõime (1)</i>	<i>muganemine (se;1)</i>	mukautuva
<i>kohe (1)</i>	<i>kiiresti (1)</i>	-
<i>kohe (1)</i>	<i>ruttu (1)</i>	äkkiä
<i>kohe (1)</i>	<i>juba (1)</i>	kohta
<i>kohe (1)</i>	<i>kohe (1)</i>	kohta
<i>kohe (1)</i>	<i>kohe (1)</i>	joutua
<i>kohe (1)</i>	<i>kiiresti (1)</i>	joutua
<i>kohe (10)</i>	<i>kohe (10)</i>	heti
<i>kohe (4)</i>	<i>varsti (4)</i>	kohta
<i>kohe (4)</i>	-	heti
<i>kohkuma (1)</i>	<i>võpatama (1)</i>	kavahtaa
<i>kohmakas (3)</i>	<i>kohmakas (3)</i>	kömpelö
<i>kohmetu (1)</i>	<i>kohmakas (1)</i>	kömpelö
<i>kohta (2)</i>	<i>suhtes (s;2)</i>	kohtaan

<i>kohtama (su;1)</i>	<i>vastama (1)</i>	kohdada
<i>kohtama (su;2)</i>	<i>kohtuma (2)</i>	kohdada
<i>kohutav (1)</i>	<i>heidutav (1)</i>	pelottava
<i>kohutav (1)</i>	<i>jube (1)</i>	kauhistuttava
<i>kokku saama (2)</i>	<i>kohtama (su;2)</i>	kohdada
<i>kolbaavamine (ku;1)</i>	<i>koljuavamine (1)</i>	kallonavaus
<i>kolbapuurija (ku;14)</i>	<i>koljuavaja (14)</i>	kallonporaaja
<i>kolbapuurimine (ku;3)</i>	<i>koljuavamine (3)</i>	kallonpuhkaisu
<i>kolbaraam (ku;1)</i>	<i>koljuhoidja (1)</i>	kallonteline
<i>kolbauurija (ku;1)</i>	<i>kolju-uurija (1)</i>	kallontutikja
<i>kole (1)</i>	<i>jube (1)</i>	hirveä
<i>kole (1)</i>	<i>jube (1)</i>	kamala
<i>koledus (1)</i>	<i>jubedus (1)</i>	kauhistus
<i>kolp (ku;1)</i>	<i>pea (1)</i>	kallo
<i>kolp (ku;15)</i>	<i>kolju (15)</i>	ihmiskallo
<i>korbakord (1)</i>	<i>corp (1)</i>	rupi
<i>korbane (1)</i>	<i>corp (1)</i>	rupi
<i>kore (1)</i>	<i>kore (1)</i>	karhea
<i>korjatud vara (1)</i>	<i>sääst (mse;1)</i>	säästö
<i>corp (1)</i>	<i>corp (1)</i>	rupinen
<i>krunt (1)</i>	<i>maa-ala (s;1)</i>	alue
<i>kruus (2)</i>	<i>anum (2)</i>	astia
<i>kui (1)</i>	<i>kuna (1)</i>	kun
<i>kui (1)</i>	<i>kuna (1)</i>	-
<i>kui aga (1)</i>	<i>kui vaid (1)</i>	kunhan
<i>kuiigi (1)</i>	<i>kuna (1)</i>	joskin
<i>kujutlema (u;1)</i>	<i>mõistma (1)</i>	käsittää
<i>kujutlema (u;1)</i>	<i>arvama (1)</i>	kuvitella
<i>kujutlema (u;1)</i>	<i>kujutlema (u;1)</i>	kuvitella
<i>kuldastja (1)</i>	<i>kuldne anum (1)</i>	kultainen astia
<i>kuldkee (1)</i>	<i>kaelakee (1)</i>	kultainen ketju
<i>kuldkee (7)</i>	<i>kuldkee (7)</i>	kultaketju
<i>kuldkett (3)</i>	<i>kuldkee (3)</i>	kultainen ketju
<i>kuldkett (1)</i>	<i>kuldne kee (1)</i>	kultainen ketju
<i>kulgema (se;1)</i>	<i>jooksma (1)</i>	juosta
<i>kulm (1)</i>	<i>laup (k;1)</i>	otsa
<i>kulul olema (1)</i>	<i>maksma (1)</i>	kustantaa
<i>kummaline (su;1)</i>	<i>kummaline (su;1)</i>	kummallinen
<i>kummaline (su;1)</i>	<i>iseäralik (1)</i>	kummallinen
<i>kuna (1)</i>	<i>samal ajal (1)</i>	-
<i>kuna (1)</i>	<i>selle asemel, et (1)</i>	-
<i>kuna (1)</i>	<i>sel ajal (1)</i>	-
<i>kuna (1)</i>	<i>samal ajal (1)</i>	kun
<i>kuna (1)</i>	<i>aga (1)</i>	kun
<i>kuna (1)</i>	<i>ajal mil (1)</i>	-
<i>kuna (1)</i>	<i>ja (1)</i>	-
<i>kuna (1)</i>	<i>ju (1)</i>	kun
<i>kuna (1)</i>	-	koska
<i>kuna (16)</i>	<i>sest (16)</i>	koska
<i>kuna (2)</i>	<i>kui (2)</i>	kun
<i>kuna (2)</i>	<i>sel ajal (2)</i>	kun
<i>kuna (2)</i>	<i>kui (2)</i>	-
<i>kuna (2)</i>	<i>kui (2)</i>	koska
<i>kuna (2)</i>	<i>kuna (2)</i>	kun
<i>kuna (2)</i>	<i>ja (2)</i>	ja
<i>kuna (3)</i>	<i>et (3)</i>	koska
<i>kuna (3)</i>	<i>sest (3)</i>	kun
<i>kuna (3)</i>	<i>et (3)</i>	kun
<i>kuna (5)</i>	<i>kuna (5)</i>	koska
<i>kunagi (23)</i>	<i>iial (23)</i>	koskaan
<i>kunagi (6)</i>	<i>iial (6)</i>	milloinkaan
<i>kunagi (1)</i>	<i>üldse (u;1)</i>	milloinkaan
<i>kunst (1)</i>	<i>võte (1)</i>	taido
<i>kuub (1)</i>	<i>seelik (1)</i>	hame
<i>kuukaar (1)</i>	<i>kuusirp (1)</i>	kuun kaari
<i>kuumus (2)</i>	<i>lõõsk (2)</i>	paahde
<i>kõdunema (1)</i>	<i>hajuma (msu;1)</i>	hajota
<i>kõheldes (1)</i>	<i>kõhklevalt (1)</i>	epäroidä
<i>kõhelema (5)</i>	<i>kõhklema (5)</i>	empiä
<i>kõhelemine (1)</i>	<i>kõhklemine (1)</i>	epärointi

<i>kõhelev (1)</i>	<i>ebakindel (1)</i>	epäroidä
<i>kõhklema (1)</i>	<i>kõhklema (1)</i>	epäroidä
<i>kõhn (1)</i>	<i>habras (1)</i>	hontelo
<i>kõige rohkem (1)</i>	<i>eriti (s;1)</i>	eniten
<i>kõigesse (2)</i>	<i>kõikjal (dsu;2)</i>	kaikkeen
<i>kõik (1)</i>	<i>eri (s;1)</i>	kaikki
<i>kõikjalt (dsu;1)</i>	<i>kõikjalt (dsu;1)</i>	kaikkialta
<i>kõnekaaslast (1)</i>	<i>vestluskaaslast (u;1)</i>	puhekumppani
<i>kõnetama (u;5)</i>	<i>kõnetama (u;5)</i>	puhutella
<i>kõnetlema (u;1)</i>	<i>rääkima (1)</i>	puhutella
<i>kõnetlema (u;2)</i>	<i>kõnetama (u;2)</i>	puhutella
<i>kõrgmaa (1)</i>	<i>ülamaa (msu;1)</i>	ylämaa
<i>kõrkjalootsik (5)</i>	<i>kõrkjalootsik (5)</i>	kaislavene
<i>kõrkjas (2)</i>	<i>kõrkjas (2)</i>	kaislikko
<i>kõrkjastik (2)</i>	<i>kõrkjastik (2)</i>	kaislikko
<i>kõrkjastik (6)</i>	<i>kõrkjas (6)</i>	kaislikko
<i>kõrvemaastik (1)</i>	<i>kõrb (1)</i>	erämaa
<i>kõrvetav päike (1)</i>	<i>päikeselõõsk (1)</i>	aurinkopaahte
<i>kõrvutama (u;1)</i>	<i>kõrvutama (u;1)</i>	rinnastaa
<i>kõvenema (1)</i>	<i>kalestama (1)</i>	kovettaa
<i>kõver (1)</i>	<i>kühmus (1)</i>	köyry
<i>kõvetunud (1)</i>	<i>pargitud (1)</i>	kovettua
<i>kõvetunud (1)</i>	<i>paakunud (1)</i>	kankea
<i>käsi (1)</i>	<i>käeviibe (su;1)</i>	käsi
<i>käituma (se;2)</i>	<i>käituma (se;2)</i>	käyttäytyä
<i>käituma (se;2)</i>	<i>üleväl pidama (2)</i>	käyttäytyä
<i>käitumine (se;3)</i>	<i>käitumine (se;3)</i>	käyttäytyminen
<i>käristi (1)</i>	<i>kõlisti (1)</i>	kalistin
<i>kärsitu (5)</i>	<i>kärsitu (5)</i>	kärsimättömästi
<i>kärsitu (7)</i>	<i>kannatamatu (7)</i>	kärsimättömästi
<i>käsitsema (e;1)</i>	<i>töötlemä (1)</i>	käsitellä
<i>käsitsema (e;1)</i>	<i>ringi käima (1)</i>	käsitellä
<i>käsitsema (e;2)</i>	<i>käsitsema (e;2)</i>	käsitellä
<i>käsitsemine (e;1)</i>	<i>tohterdamine (1)</i>	käsittely
<i>kätte jõudma (1)</i>	<i>saabuma (su;1)</i>	on langennut
<i>kätte võtma (1)</i>	<i>alluvusse saama (u;1)</i>	ottaa haltuunsa
<i>küdev (1)</i>	<i>hõõgub (1)</i>	kytevä
<i>kühm (1)</i>	<i>kühm (1)</i>	kyhmy
<i>küllaldaselt (1)</i>	<i>piisavalt (msu;1)</i>	riittävästi
<i>küllalt (5)</i>	<i>piisavalt (msu;5)</i>	kylliksi
<i>küsitsema (e;1)</i>	<i>küsimä (1)</i>	kysellä
<i>küürus (1)</i>	<i>kühmus (1)</i>	köyry
<i>labane (1)</i>	<i>madal (1)</i>	halpa
<i>lahas (1)</i>	<i>lahas (1)</i>	lastoittaa
<i>laibapesija (ku;2)</i>	<i>surnupesija (2)</i>	ruuminpesijä
<i>laibapuhastaja (ku;1)</i>	<i>surnupesija (1)</i>	ruumiinpesijä
<i>laibaröövel (ku;1)</i>	<i>surnuröövel (1)</i>	ruumiinrosvo
<i>laip (ku;1)</i>	<i>laip (ku;1)</i>	ruumis
<i>laip (ku;1)</i>	<i>surnu (1)</i>	ruumis
<i>laip (ku;1)</i>	<i>keha (1)</i>	ruumis
<i>laip (ku;12)</i>	<i>surnukeha (12)</i>	ruumis
<i>lakkama (su;1)</i>	<i>jätma (1)</i>	lakata
<i>lakkama (su;1)</i>	<i>kinni jääma (1)</i>	lakata
<i>lammutatud (u;1)</i>	<i>lammutatud (u;1)</i>	hajottaa
<i>laskma (13)</i>	<i>langetama (13)</i>	laskea
<i>laskuma (2)</i>	<i>laskuma (2)</i>	laskeutua
<i>laskunud lämmitama (1)</i>	<i>lämmitama (1)</i>	laskeutua tukahduttamaan
<i>laubaehe (k;5)</i>	<i>laubaehe (k;5)</i>	otsakoru
<i>laubakihar(k;1)</i>	<i>laubalokk (k;1)</i>	otsakihara
<i>laup (k;2)</i>	<i>otsaesine (2)</i>	otsa
<i>laup (k;5)</i>	<i>laup (k;5)</i>	otsa
<i>lausa (1)</i>	-	-
<i>lebama (ms;1)</i>	<i>lamama (1)</i>	levätä
<i>lebama (ms;1)</i>	-	-
<i>lebama (ms;1)</i>	<i>lebama (ms;1)</i>	makaama
<i>lebama (ms;1)</i>	<i>lebama (ms;1)</i>	levätä
<i>lebama (ms;2)</i>	<i>puhkama (2)</i>	levätä
<i>lebama asetuma (ms;1)</i>	<i>kanda laskma (1)</i>	varaan laskeutuminen
<i>leegitsema (1)</i>	<i>lõomama (1)</i>	leimua
<i>leelis (6)</i>	<i>leelis (6)</i>	lipeä

<i>leevendama</i> (msu;2)	<i>leevendama</i> (msu;2)	lievittää
<i>leevendav</i> (msu;1)	-	lievittävä
<i>leevendav</i> (msu;1)	<i>vaigistav</i> (1)	lievittävä
<i>lehvima</i> (1)	<i>levima</i> (se;1)	lehahtaa
<i>leinaasend</i> (1)	<i>leinaasend</i> (1)	surun asento
<i>leivapaluke</i> (1)	<i>leib</i> (1)	leipä
<i>leivapaluke</i> (2)	<i>leivatükk</i> (2)	leipäpala
<i>lembe</i> (se;1)	<i>lembe</i> (se;1)	lempeä
<i>lembe</i> (se;1)	<i>lahke</i> (1)	lempeä
<i>lembe</i> (se;5)	<i>leebe</i> (5)	lempeä
<i>lembus</i> (se;1)	<i>leebus</i> (1)	lembeys
<i>levima</i> (se;1)	<i>liikuma</i> (1)	levitä
<i>levima</i> (se;1)	<i>levima</i> (1)	levitä
<i>levima</i> (se;1)	<i>teadma</i> (1)	levitä
<i>liibuma</i> (ke;1)	<i>kinni haarama</i> (1)	takertua
<i>liigatama</i> (m;2)	<i>liigahtama</i> (m;2)	liikahtaa
<i>liikuma</i> (1)	<i>liigahtama</i> (m;1)	liikahtaa
<i>loeng</i> (3)	<i>loeng</i> (3)	luento
<i>loengusaal</i> (1)	<i>loengusaal</i> (1)	luentosali
<i>loetlema</i> (su;3)	<i>üles lugema</i> (3)	luetella
<i>lohutama</i> (u;2)	<i>lohutama</i> (u;2)	lohduttaa
<i>loitsija</i> (se;1)	<i>loitsija</i> (se;1)	loihittaja
<i>loobuma</i> (ms;1)	<i>loobuma</i> (ms;1)	luopua
<i>loom</i> (1)	<i>veis</i> (1)	nautaa
<i>loomupärane</i> (1)	<i>vaistlik</i> (se;1)	luontainen
<i>lootsik</i> (1)	<i>kõrkjalootsik</i> (1)	kaislavene
<i>loovutama</i> (su;3)	<i>ära andma</i> (3)	luovuttaa
<i>loovutama</i> (su;6)	<i>loovutama</i> (su;6)	luovuttaa
<i>luupeks</i> (1)	<i>pahkluu</i> (1)	nilkka
<i>lõhn</i> (1)	<i>hõng</i> (mu;1)	tuoksu
<i>lõhn</i> (1)	<i>hõng</i> (mu;1)	lemu
<i>lõkendav</i> (1)	<i>võbisev</i> (1)	lepattaa
<i>läbi lastud</i> (1)	<i>läbistatud</i> (u;1)	lävistänyt
<i>läbi tungima</i> (1)	<i>läbistama</i> (u;1)	lävistää
<i>läbikuulamine</i> (1)	<i>küsitlemine</i> (e;1)	kuulustelu
<i>läbistama</i> (u;1)	<i>läbi pistma</i> (1)	lävitse lyödä
<i>läbistatud</i> (u;2)	<i>läbistatud</i> (u;1)	lävistää
<i>lähedalt</i> (1)	<i>saati</i> (1)	läheltä
<i>lähenema</i> (1)	<i>saabuma</i> (su;1)	lähestyä
<i>läikima</i> (1)	<i>lõõmama</i> (1)	liemuta
<i>läikima</i> (1)	<i>särama</i> (1)	loistava
<i>läikima</i> (2)	<i>läikima</i> (2)	kiiltää
<i>läikiv</i> (1)	<i>läikiv</i> (1)	kiiltävä
<i>lõõbima</i> (1)	<i>lahvatama</i> (1)	leimahtaa
<i>lõõma</i> (1)	<i>niipeldama</i> (1)	lyödä
<i>lühinägelik</i> (u;1)	<i>lühinägelik</i> (u;1)	likinäköinen
<i>maa-ala</i> (s;1)	<i>ala</i> (s;1)	alue
<i>maa-ala</i> (s;1)	<i>territoorium</i> (1)	alue
<i>maa-ala</i> (s;1)	-	alue
<i>maapagulane</i> (2)	<i>maapagulane</i> (2)	maanpakolainen
<i>maapagulus</i> (1)	<i>maapagulus</i> (1)	maanpako
<i>madaldama</i> (1)	<i>langetama</i> (1)	viedä
<i>magama</i> (1)	<i>veetma</i> (su;1)	maata
<i>magus</i> (1)	<i>lembe</i> (se;1)	suloinen
<i>maha jätmä</i> (1)	<i>hülutama</i> (msu;1)	hylätä
<i>maha kiskuma</i> (1)	<i>lammutama</i> (u;1)	repiä
<i>maine</i> (3)	<i>maine</i> (3)	mainen
<i>mainima</i> (e;5)	<i>nimetama</i> (5)	mainita
<i>maiuspala</i> (1)	<i>maiuspala</i> (1)	herkkupala
<i>maldama</i> (ms;1)	<i>kärsima</i> (s;1)	maltaa
<i>maldama</i> (ms;1)	<i>jaksama</i> (1)	maltaa
<i>malnitsema</i> (k;1)	<i>valvama</i> (1)	valvoa
<i>manala</i> (s;3)	<i>surnuteilm</i> (3)	manala
<i>mardikas</i> (15)	<i>mardikas</i> (15)	kuoriainen
<i>marraskil</i> (1)	<i>haavades</i> (1)	haavoittunut
<i>masenduma</i> (msu;1)	<i>masendust tundma</i> (msu;1)	masentua
<i>matkaja</i> (ms;1)	<i>reisiline</i> (1)	matkailija
<i>meelde tuletama</i> (u;1)	<i>meenutama</i> (k;1)	muistella
<i>meeldima</i> (1)	<i>kiinduma</i> (su;1)	mielistyä
<i>meele tuletama</i> (u;6)	<i>meenutama</i> (k;6)	muistella

<i>meeleldi (mu;1)</i>	<i>rõõmuga (1)</i>	miehellään
<i>meeleldi (mu;2)</i>	<i>hea meelel (2)</i>	miehellään
<i>meeleldi (mu;5)</i>	<i>meelsasti (s;5)</i>	miehellään
<i>meelemasendus (msu;3)</i>	<i>kurvameelsus (3)</i>	alakuloinen
<i>meeles olema (3)</i>	<i>meenutama (3)</i>	muistaa
<i>meelsamini (t;1)</i>	-	enemmän
<i>meelsamini (t;1)</i>	<i>parema meelega (1)</i>	mieluummin
<i>meelsamini (t;1)</i>	<i>meeleldi (mu;1)</i>	pitää
<i>meelsamini (t;2)</i>	<i>meelsamini (t;2)</i>	mieluummin
<i>meenuma (k;1)</i>	<i>mõttele tulema (1)</i>	johtuu mieleen
<i>meenuma (k;1)</i>	<i>mäletama (1)</i>	muistaa
<i>meenuma (k;2)</i>	<i>meenutama (k;2)</i>	muistaa
<i>meenuma (k;5)</i>	<i>meenuma (k;5)</i>	muistaa
<i>meenutama (k;1)</i>	<i>meenutama (k;1)</i>	mainita
<i>meenutama (k;2)</i>	<i>meenutama (k;2)</i>	muistuttaa
<i>menu (mu;1)</i>	<i>edu (1)</i>	menestys
<i>minema (1)</i>	<i>minetama (msu;1)</i>	käydä
<i>mingil kombel (1)</i>	<i>eriti (s;1)</i>	mitenkään
<i>mingit (1)</i>	<i>üldse (u;1)</i>	mitään
<i>mitte (1)</i>	<i>iial (1)</i>	kuitenkaan
<i>moodustama (s;1)</i>	<i>olema (1)</i>	olla
<i>moodustama (s;3)</i>	<i>moodustama (s;3)</i>	muodostaa
<i>mugav (su;1)</i>	<i>tore (1)</i>	mukava
<i>mugavasti (su;1)</i>	<i>mõnusalt (1)</i>	mukavasti
<i>muhelema (1)</i>	<i>muigama (1)</i>	hymyillä
<i>muide (ku;1)</i>	<i>muidu (1)</i>	muuten
<i>muide (ku;1)</i>	-	tosin
<i>muinasjuttude vestja (1)</i>	<i>muinasjuttuvestja (1)</i>	sadunkertoja
<i>muinasjuttuvestja (1)</i>	<i>muinasjuttuvestja (1)</i>	sadunkertoja
<i>muresema (1)</i>	<i>varuma (m;1)</i>	varata
<i>murak (1)</i>	<i>kõnepruuk (1)</i>	murre
<i>mõne hetkega (se;1)</i>	-	muutamassa hetkessä
<i>mõrv (k;1)</i>	<i>mürr (1)</i>	myrhaa
<i>mõrvama (k;1)</i>	<i>tapma (1)</i>	murhata
<i>mäenõlv (1)</i>	<i>mäeveer (1)</i>	vuorenrinta
<i>mäletama (1)</i>	<i>meenuma (1)</i>	muistaa
<i>mälu (1)</i>	<i>mälu (1)</i>	muisti
<i>mängukann (1)</i>	<i>lelu (se;1)</i>	leikkikalua
<i>määratu (3)</i>	<i>tohtu (m;3)</i>	suunnaton
<i>määratu (1)</i>	<i>tohtu (m;1)</i>	mahtavaa
<i>mööbel (1)</i>	<i>sisustus (s;1)</i>	kalustus
<i>mööda minema (2)</i>	<i>mööduma (u;2)</i>	ohitseen menemään
<i>mööda sammuma (1)</i>	<i>mööduma (u;1)</i>	ohitseen menemään
<i>mööduma (u;1)</i>	<i>läbi saama (1)</i>	kulua
<i>mööduma (u;1)</i>	<i>kuluma (1)</i>	kulua
<i>mööduma (u;3)</i>	<i>mööduma (u;3)</i>	kulua
<i>möödunud (u;1)</i>	<i>läbi (1)</i>	kulua
<i>möödunud (u;2)</i>	<i>möödas (2)</i>	kulunut
<i>möödunud (u;2)</i>	<i>möödunud (u;2)</i>	mennyt
<i>möönma (su;1)</i>	<i>nõustuma (1)</i>	myöntää
<i>möönma (su;1)</i>	<i>üttelema (1)</i>	myöntää
<i>mürgine (6)</i>	<i>mürgine (6)</i>	myrkyllinen
<i>naasma (ke;1)</i>	<i>tulema (1)</i>	palata
<i>naasma (ke;1)</i>	<i>tagasi jõudma (1)</i>	palata
<i>naasma (ke;2)</i>	<i>tagasi minema (2)</i>	palata
<i>naasma (ke;5)</i>	<i>tagasi pöörduma (5)</i>	palata
<i>naasma (ke;6)</i>	<i>tagasi tulema (6)</i>	palata
<i>naast (1)</i>	<i>neet (1)</i>	nasta
<i>naerma (1)</i>	<i>mõnitama (1)</i>	pilkka
<i>nakkama (m;1)</i>	<i>valdama (s;1)</i>	tarttua
<i>nakkav (m;1)</i>	<i>nakatav (1)</i>	tarttuva
<i>nakkushaigus (1)</i>	<i>taud (1)</i>	kulkutauti
<i>natuke (1)</i>	<i>hetkeks (se;1)</i>	hieman
<i>natuke aega (2)</i>	<i>hetke (se;2)</i>	hetken
<i>nauding (su;1)</i>	<i>nauding (su;1)</i>	nautinto
<i>naudingut tundma (su;1)</i>	<i>naudinguga (su;1)</i>	mielihyvää tuntea
<i>naum (k;1)</i>	<i>puuvili (1)</i>	hedelmä
<i>nautima (su;1)</i>	<i>südant rõõmustama (1)</i>	ilahduttaa
<i>nautima (su;2)</i>	<i>nautima (su;2)</i>	nauttia
<i>neil aegadel (1)</i>	<i>tolleks ajaks (1)</i>	näihin aikoihin

<i>neim (k;1)</i>	<i>kättemaks (1)</i>	kosto
<i>nentimine (k;1)</i>	<i>tähelepanek (1)</i>	huomio
<i>nii (1)</i>	<i>sedavõrd (1)</i>	niin
<i>nii suuresti (1)</i>	<i>sedavõrd (1)</i>	niin suuresti
<i>niisugune (1)</i>	<i>sedavõrd (1)</i>	sellaisen
<i>niivõrd (1)</i>	<i>sellevõrra (1)</i>	sen verran
<i>nikerdatud (1)</i>	<i>nikerdatud (1)</i>	kaiverrettu
<i>nikerdus (1)</i>	<i>kujuke (1)</i>	veistos
<i>nisa (1)</i>	<i>rinnanibu (m;1)</i>	nisä
<i>niuderie (6)</i>	<i>niuderõivas (m;6)</i>	lannevaate
<i>noolima (1)</i>	<i>lakkuma (1)</i>	nuolla
<i>nooruk (t;1)</i>	<i>noor mees (1)</i>	nuori mies
<i>nooruk (t;1)</i>	-	-
<i>nooruk (t;2)</i>	<i>poiss (2)</i>	poika
<i>nooruk (t;5)</i>	<i>noormees (5)</i>	nuorukainen
<i>nooruk (t;6)</i>	<i>nooruk (t;6)</i>	nuorukainen
<i>noorukiiga (t;1)</i>	<i>noorukiiga (t;1)</i>	nuorukaiseksi kasvamaan
<i>norgu laskma (1)</i>	<i>kallutama (1)</i>	kallistaa
<i>norgus (1)</i>	<i>longus (1)</i>	kumartaa
<i>norgus (1)</i>	<i>longus (1)</i>	nolo
<i>nudi (1)</i>	<i>paljas (1)</i>	sileä
<i>nuuksuma (3)</i>	<i>nuuksuma (3)</i>	nyyhkyttää
<i>nõiasõna (1)</i>	<i>loits (se;1)</i>	loitsu
<i>nõlv (1)</i>	<i>astang (1)</i>	pengermä
<i>nõme (k;1)</i>	<i>asjatundmatu (1)</i>	tietämätön
<i>nõudma (1)</i>	<i>vajama (1)</i>	kaivata
<i>nägemus (1)</i>	-	näky
<i>nägemus (1)</i>	<i>nägemus (1)</i>	näky
<i>nähtavale (1)</i>	<i>esile (1)</i>	esiin
<i>näitama (4)</i>	<i>osutama (msu;4)</i>	osoittaa
<i>näoilme (ds;1)</i>	<i>nägu (1)</i>	näköinen
<i>närb (1)</i>	<i>pirtsakas (1)</i>	nirso
<i>ohtrasti (1)</i>	<i>külluses (1)</i>	runsaasti
<i>ohtrasti (1)</i>	<i>ohtralt (1)</i>	runsaasti
<i>ohvritoimetud (1)</i>	<i>talitus (1)</i>	uhritoimitus
<i>oim (1)</i>	<i>oim (1)</i>	ohimo
<i>oivaline (se;1)</i>	<i>suurepärase (1)</i>	oivallinen
<i>olema (1)</i>	<i>meenutama (k;1)</i>	olla
<i>olemus (1)</i>	<i>ma tervenisti (1)</i>	olemus
<i>olend (u;1)</i>	<i>olend (u;1)</i>	olento
<i>olenevalt (1)</i>	<i>vastavalt (1)</i>	riippua
<i>omadus (1)</i>	<i>omadus (1)</i>	ominaisuus
<i>omama (u;2)</i>	<i>omama (u;2)</i>	omistaa
<i>omandama (1)</i>	<i>võtma (1)</i>	hankkia
<i>omandama (1)</i>	<i>saama (1)</i>	voittaa
<i>omandus (1)</i>	<i>varandus (1)</i>	omaisuus
<i>omandus (1)</i>	<i>omandus (1)</i>	omaisuus
<i>ons (1)</i>	<i>mis siis (1)</i>	onko
<i>ons (3)</i>	<i>kas (3)</i>	onko
<i>operatsioon (1)</i>	<i>toiming (su;1)</i>	toimitus
<i>orb (mse;1)</i>	<i>orb (mse;1)</i>	orpo
<i>organ (1)</i>	<i>elund (1)</i>	elin
<i>osutama (msu;1)</i>	<i>avaldama (1)</i>	osoittaa
<i>osutama (msu;1)</i>	<i>märku andma (1)</i>	osoittaa
<i>osutama (msu;1)</i>	<i>ilmutama (1)</i>	osoittaa
<i>osutuma (msu;1)</i>	<i>osutuma (msu;1)</i>	olla
<i>osutuma (msu;1)</i>	<i>juhtub olema (1)</i>	sattua
<i>osutuma (msu;1)</i>	<i>selguma (1)</i>	osoittautua
<i>otse (1)</i>	<i>lausa (1)</i>	suorastaan
<i>paadumus (msu;1)</i>	<i>kalestumus (1)</i>	paatumus
<i>paadunud (msu;1)</i>	<i>kalestunud (1)</i>	paatunut
<i>paadunud (msu;1)</i>	<i>panetunud (1)</i>	paatunut
<i>pagulane (1)</i>	<i>pagulane (1)</i>	pakolainen
<i>pagulane (2)</i>	<i>maapagulane (2)</i>	maanpakolainen
<i>paigale panema (1)</i>	<i>tallele panema (1)</i>	säästö
<i>paistma (1)</i>	<i>lõomama (1)</i>	leimua
<i>paljaksatud (1)</i>	<i>pügatud (1)</i>	ajeltu
<i>palkon (1)</i>	<i>rõdu (1)</i>	parveke
<i>paremik (e;1)</i>	<i>väärikas elanikkond (1)</i>	arvokas väestö
<i>patsient (1)</i>	<i>abivajaja (1)</i>	potilas

<i>peagu (m;1)</i>	<i>peaaegu (1)</i>	melkein
<i>peakoor (1)</i>	<i>kolp (ku;1)</i>	pääkuori
<i>pealisriie (1)</i>	<i>eesrõivas (m;1)</i>	esivaate
<i>peeker (1)</i>	<i>anum (1)</i>	malja
<i>pehme (1)</i>	<i>leebe (m;1)</i>	pehmeä
<i>pelgalt (se;1)</i>	<i>üksnes (1)</i>	pelkä
<i>pelgama (su;1)</i>	<i>kartma (1)</i>	pelätä
<i>pelgurlikkus (su;1)</i>	<i>argus (1)</i>	pelkuruus
<i>pelk (se;1)</i>	<i>üksi (1)</i>	pelkka
<i>pelk (se;1)</i>	<i>paljas (1)</i>	pelkkä
<i>pettuma (ds;4)</i>	<i>pettuma (ds;4)</i>	pettyä
<i>pettumus (ds;1)</i>	-	pettymys
<i>pettumus (ds;6)</i>	<i>pettumus (ds;6)</i>	pettymys
<i>pidurdama (1)</i>	<i>sulgema (1)</i>	tyrehdyttää
<i>pigemini (msu;1)</i>	<i>meelsamini (t;1)</i>	mieluummin
<i>pigemini (msu;1)</i>	<i>pigem (msu;1)</i>	mieluummin
<i>pigemini (msu;2)</i>	<i>parem (2)</i>	mieluummin
<i>piht (1)</i>	-	-
<i>piht (1)</i>	<i>vöökoht (1)</i>	vyötärö
<i>piirkond (1)</i>	<i>maa-ala (s;1)</i>	alue
<i>piisama (msu;2)</i>	<i>piisama (msu;2)</i>	riittää
<i>pikameelsus (1)</i>	<i>pikk meel (1)</i>	pitkämielisyyys
<i>pikk (1)</i>	<i>pikk (1)</i>	-
<i>pikk (9)</i>	<i>pikk (9)</i>	pitkä
<i>pilukil (1)</i>	<i>vidukil (1)</i>	raottaa
<i>pinnima (1)</i>	<i>püüdma (1)</i>	tiukata
<i>poisikihar (1)</i>	<i>poisilokk (1)</i>	pojankihara
<i>poisikähar (1)</i>	<i>poisikihar (1)</i>	pojankihara
<i>poole pöörduma (1)</i>	<i>kiinduma (su;1)</i>	kääntynyt puoleesi
<i>pooleks (1)</i>	<i>võrdselt (se;1)</i>	tasata
<i>pragama (1)</i>	<i>mõnitama (1)</i>	herjata
<i>pragunenud (1)</i>	<i>murenenu (1)</i>	ravistunut
<i>pudenema (1)</i>	<i>murenema (1)</i>	murentua
<i>puhastustoiming (su;1)</i>	<i>puhastustoiming (su;1)</i>	puhdistamismeno
<i>pundar (1)</i>	<i>komp (1)</i>	mytty
<i>punetama (1)</i>	<i>õhetama (1)</i>	punoittaa
<i>põlgama (1)</i>	<i>põlgusega suhtuma (su;1)</i>	halveksia
<i>põll (3)</i>	<i>eesrõivas (m;3)</i>	esivaate
<i>põlvili laskuma (1)</i>	<i>põlvili laskma (1)</i>	polvistua
<i>põlvitama (1)</i>	<i>põlvili laskuma (1)</i>	polvistua
<i>põtkama (mse;1)</i>	<i>müksu andma (1)</i>	potkaista
<i>pädev (se;1)</i>	<i>võimuses olema (1)</i>	pätevä
<i>pädevus (se;1)</i>	<i>teadmised (1)</i>	pätevyys
<i>päevaloojak (u;1)</i>	<i>päikeseloojang (1)</i>	päivänlasku
<i>päevaloojak (u;2)</i>	<i>päevaloojang (1)</i>	päivänlasku
<i>päikesekuumus (1)</i>	<i>päikeselõõsk (1)</i>	päivänpaahte
<i>pühitsema (1)</i>	<i>tähistama (se;1)</i>	juhlimaan
<i>pühkimislina (1)</i>	<i>palakas (1)</i>	pellavapyyhettä
<i>pürgija (mse;1)</i>	<i>püüdlev (1)</i>	pyrkivä
<i>pürgija (mse;1)</i>	<i>soovija (1)</i>	pyrkijä
<i>püsti (1)</i>	<i>õieli (m;1)</i>	pystyssä
<i>püstitama (su;1)</i>	-	pystyttää
<i>püstitama (su;1)</i>	<i>ehitama (1)</i>	pystyttää
<i>püstitama (su;4)</i>	<i>püstitama (su;4)</i>	pystyttää
<i>püüinis (1)</i>	<i>püüinis (1)</i>	pyydys
<i>püüinis (1)</i>	<i>löks (1)</i>	ansa
<i>raevutsema (se;1)</i>	<i>mõllama (1)</i>	raivostua
<i>rahunema (1)</i>	<i>taltuma (s;1)</i>	rauhottua
<i>raibe (1)</i>	<i>loomakorjus (m;1)</i>	raato
<i>rakk (1)</i>	<i>vill (1)</i>	rakko
<i>range (ke;1)</i>	<i>range (ke;1)</i>	ankara
<i>rangesti (ke;1)</i>	<i>hoolikalt (1)</i>	tarkasti
<i>rangesti (ke;1)</i>	<i>hoolega (1)</i>	ankarasti
<i>rangesti (ke;1)</i>	<i>karmilt (1)</i>	ankarasti
<i>rangesti (ke;1)</i>	<i>rangelt (ke;1)</i>	ankarasti
<i>rappuma (1)</i>	<i>tõmblema (1)</i>	nytkyttää
<i>ravima (1)</i>	<i>käsitsema (su;1)</i>	käsiteltävä
<i>relv (ke;1)</i>	-	-
<i>relv (ke;4)</i>	<i>relv (ke;4)</i>	ase
<i>relvastatud (ke;1)</i>	<i>relvastatud (ke;1)</i>	aseellinen

riie (52)	rõivas (m;52)	vaate
riided üll (1)	rõivastunud (m;1)	pukeutunut
riides (1)	rõivas üll (m;1)	vaate yllä
riidesse panema (1)	rõivastuma (m;1)	pukeutunut
riie (1)	eesrõivas (m;1)	esivaate
riie (7)	rõivas (m;7)	puku
riietama (2)	rõivastama (m;2)	pukea
riietatud (1)	üll (mse;1)	pukeutunut
riietega kaetud (1)	rõivad üll (m;1)	vaateiden verhoamaan
riietuma (4)	rõivastuma (m;4)	pukeutua
riietus (2)	rõivas (m;2)	puku
rikkumus (t;1)	rikutus (1)	turmelus
rodu (1)	pikk rida (1)	jono
roim (ku;3)	kuritegu (3)	rikos
roimar (ku;1)	kurjategija (1)	rikollinen
roimarlik inimene (ku;1)	kurjategija (1)	rikollinen
rõdu (1)	rõdu (1)	kuistikko
rõdu (12)	terrass (12)	kuistikko
rõhuma (1)	muserdama (se;1)	rusentaa
rämps (2)	pask (2)	sontaa
ränk (1)	range (ke;1)	ankara
ränstund (s;1)	räämas (1)	rappeutunut
rühm (3)	rühm (3)	ryhmä
rühmama (1)	rügama (1)	raataa
rüht (se;1)	hoiak (1)	ryhti
rüht (se;1)	rüht (1)	ryhti
riumuma (k;1)	rääkima (1)	huhuta
ründama (se;1)	tormama (1)	rynnätä
ründama (se;1)	kallale kargama (1)	hyökkää
ründama (se;2)	ründama (se;2)	hyökkää
rüpp (1)	süli (1)	syli
riivetama (1)	täis tegema (1)	liata
riivetama (1)	määrima (1)	tahrata
riivetunud (1)	määrdunud (1)	tahrinen
rüü (1)	rõivas (m;1)	vaippa
rüü (3)	õlarõivas (m;3)	olkavaate
saabuma (su;1)	tulema (1)	tulla
saabuma (su;1)	kohale jõudma (1)	saapua
saabuma (su;2)	saabuma (su;2)	tulla
saabuma (su;3)	tulema (3)	saapua
saabuma (su;4)	saabuma (su;4)	saapua
saavutama (s;1)	saavutama (s;1)	saavuttaa
sagedasti (1)	tihti (1)	usein
sageli (1)	tihti (1)	usein
salk (1)	jõuk (msu;1)	joukko
samal hetkel (se;1)	siis (1)	samassa
sangar (se;1)	mees (1)	kultaketjuinen
sangar (se;4)	kangelane (4)	sankari
sark (k;1)	kirst (1)	arkku
sarnane (1)	võrdne (se;1)	kaltainen
sattuma (1)	osutama (msu;1)	osua
see (1)	mardikas (1)	se
seelik (1)	rõivas (m;1)	hame
seganduma (t;1)	sekkuma (1)	sekaantua
seiklus (s;6)	seiklus (s;6)	seikkailu
selg (2)	turi (2)	selkä
selga (2)	ülle (mse;2)	puettaa
selga panema (1)	rõivastama (m;1)	puettaa
seljas (3)	üll (mse;3)	yllä
sellal (mu;1)	neil aegadel (1)	silloin
sellal (mu;1)	tollal (1)	silloin
sellal (mu;4)	siis (4)	silloin
selle (1)	tolle (1)	tuon
sellepärast (1)	kuna (1)	siksi
sellevõrra (1)	sedavõrd (1)	sen verran
sest (1)	kuna (1)	kun
sest (1)	kuna (1)	sillä
sest (4)	kuna (4)	koska
siiras (ke;1)	siiras (ke;1)	vilpittömyys
siirduma (su;1)	minema (1)	päästä

<i>siirduma (su;1)</i>	<i>kanduma (1)</i>	siirtyä
<i>siirutama (t;1)</i>	-	siirtää
<i>siirutama (t;1)</i>	<i>liigutama (1)</i>	siirtää
<i>siirutama (t;1)</i>	<i>andma (1)</i>	siirtää
<i>sikutama (m;1)</i>	<i>sikutama (1)</i>	nykiä
<i>silmapiilk (1)</i>	<i>hetk (se;1)</i>	tuokion
<i>sirutama (1)</i>	<i>küünitama (1)</i>	kurottaa
<i>sisikond (1)</i>	<i>siseelund (1)</i>	sisälmykset
<i>sisimas (u;1)</i>	<i>hingepõhjas (1)</i>	sydämensä salassa
<i>sisse minema (1)</i>	<i>sisenema (1)</i>	mennä sisään
<i>sisustama (s;1)</i>	<i>sisustama (s;1)</i>	kalustaa
<i>sivutama (se;1)</i>	<i>mööduma (1)</i>	sivuuttaa
<i>sobima (msu;1)</i>	<i>tohtima (1)</i>	sopia
<i>sobima (msu;1)</i>	<i>maksa (1)</i>	ei sovi
<i>sobima (msu;1)</i>	<i>vastama (1)</i>	sopia
<i>sobima (msu;2)</i>	-	sopia
<i>sobima (msu;2)</i>	<i>võima (2)</i>	sopia
<i>sobima (msu;4)</i>	<i>sobima (4)</i>	sopia
<i>soigudes hingeldama (m;1)</i>	<i>löötsutama (1)</i>	huuhotaa
<i>soiguma (m;4)</i>	<i>kaeblema (4)</i>	valittaa
<i>solvama (se;2)</i>	<i>solvama (se;2)</i>	loukata
<i>soodus (s;2)</i>	<i>soodus (s;2)</i>	edullinen
<i>soodus (s;2)</i>	<i>lahke (2)</i>	suosiollinen
<i>soodustama (1)</i>	<i>saatma (1)</i>	suosia
<i>soodustama (1)</i>	<i>kaitsma (1)</i>	suojella
<i>soodustama (1)</i>	<i>soosima (se;1)</i>	suosia
<i>sooritama (su;1)</i>	<i>käima (1)</i>	toimittaa
<i>sooritama (su;1)</i>	<i>täitma (1)</i>	suorittaa
<i>sooritama (su;2)</i>	<i>toimetama (2)</i>	suorittaa
<i>sooritama (su;3)</i>	<i>tegema (3)</i>	suorittaa
<i>sooritama (su;4)</i>	<i>sooritama (su;4)</i>	suorittaa
<i>soosima (se;1)</i>	<i>kummardama (1)</i>	suosia
<i>soosing (se;1)</i>	<i>soosing (se;1)</i>	suosio
<i>suhtes (s;1)</i>	-	kohtaan
<i>suhtes (s;1)</i>	<i>suhtes (s;1)</i>	-
<i>suhtes (s;1)</i>	-	-
<i>sujuma (se;1)</i>	<i>minema (1)</i>	sujuu
<i>sulgema (2)</i>	<i>kinni panema (2)</i>	sulkea
<i>sulgema (4)</i>	<i>sulgema (4)</i>	sulkea
<i>sulnis (ke;1)</i>	<i>hell (1)</i>	suloinen
<i>sulnis (ke;1)</i>	<i>kosutav (1)</i>	suloinen
<i>sulnis (ke;1)</i>	<i>mõnus (1)</i>	suloinen
<i>sulnis (ke;1)</i>	<i>armas (1)</i>	suloinen
<i>sulnis (ke;2)</i>	<i>ilus (2)</i>	suloinen
<i>sulnis (ke;2)</i>	<i>magus (2)</i>	suloinen
<i>sulnis (ke;3)</i>	<i>meeldiv (3)</i>	suloinen
<i>sumisema (1)</i>	<i>sebima (m;1)</i>	kuhista
<i>suremise hetk (se;1)</i>	<i>surmahetk (se;1)</i>	kuoleman hetki
<i>surilina (1)</i>	<i>surmulina (1)</i>	kuolinpellava
<i>surmama (1)</i>	<i>alistama (su;1)</i>	kaato
<i>suu läbi (1)</i>	<i>matkima (se;1)</i>	suulla
<i>suubuma (su;1)</i>	<i>voolama (1)</i>	laskea
<i>suund (su;3)</i>	<i>suund (su;3)</i>	suunta
<i>suunduma (su;3)</i>	<i>suunama (3)</i>	kohdistaa
<i>suur (1)</i>	<i>edukas (1)</i>	etevä
<i>suur (1)</i>	<i>eriline (u;1)</i>	paljon
<i>suuremat (2)</i>	<i>eriti (s;2)</i>	suuresti
<i>suvatsema (se;1)</i>	<i>suvatsema (se;1)</i>	suvaita
<i>suvekuumus (3)</i>	<i>päikeselõõsk (3)</i>	kesän paahte
<i>sõjakäik (1)</i>	<i>sõjaretk (su;1)</i>	sotaretki
<i>sõjaretk (su;2)</i>	<i>sõjakäik (2)</i>	sotaretki
<i>sõltuvussuhe (s;1)</i>	<i>sõltuvussuhe (s;1)</i>	riipuvaisuussuhde
<i>sõnaaher (1)</i>	<i>sõnaaher (1)</i>	vaitelias
<i>sõnakuulelik (1)</i>	<i>kuulekas (1)</i>	kuuliainen
<i>sõnnikukägar (1)</i>	<i>sõnnikupall (1)</i>	lantapallo
<i>sõnnikulatakas (1)</i>	<i>sõnnikukook (1)</i>	sontakakku
<i>sõnnikutükk (1)</i>	<i>sõnnikulatakas (1)</i>	sontakakkara
<i>säilima (su;2)</i>	<i>surmale vastu pidama (2)</i>	säilyä
<i>säilima (su;7)</i>	<i>säilima (su;7)</i>	säilyä
<i>säilimine (su;2)</i>	<i>säilimine (su;2)</i>	säilyminen

<i>säilitama (su;1)</i>	<i>istuma (1)</i>	pysyä
<i>säilitama (su;1)</i>	<i>säilitama (su;1)</i>	säilyä
<i>säilitama (su;1)</i>	<i>hoidma (1)</i>	säilyttää
<i>säilitama (su;5)</i>	<i>palsameerima (5)</i>	säilyttää
<i>säilitamisaine (su;1)</i>	<i>vajalik aine (s;1)</i>	säilytysaine
<i>särav (1)</i>	<i>kirgas (su;1)</i>	
<i>säärane (1)</i>	<i>niisugune (1)</i>	sellainen
<i>säästlik (mse;1)</i>	<i>kokkuhoidlik (1)</i>	säästäväinen
<i>säästma (msu;1)</i>	<i>hoidma (1)</i>	säästää
<i>säästma (msu;1)</i>	<i>säästma (msu;1)</i>	säästää
<i>söögikord (1)</i>	<i>eine (1)</i>	aderia
<i>sööstma (mu;1)</i>	<i>sööstma (mu;1)</i>	syöksyä
<i>sööstma (mu;1)</i>	<i>vuhisema (1)</i>	suikahtaa
<i>sügelema (1)</i>	<i>kipitama (1)</i>	kirvelevä
<i>süli (1)</i>	<i>süli (1)</i>	syli
<i>süli (4)</i>	<i>rüpp (4)</i>	syli
<i>sünge (su;5)</i>	<i>sünge (su;5)</i>	synkä
<i>süümekas (k;1)</i>	<i>kohusetundlik (1)</i>	tunnollinen
<i>taanduma (mu;1)</i>	<i>alanema (1)</i>	laskea
<i>taas (msu;1)</i>	<i>vaikselt (1)</i>	hiljaa
<i>tagumik (2)</i>	<i>tagumik (2)</i>	takapuoli
<i>tahtma (1)</i>	<i>tahe (1)</i>	tahto
<i>taipama (1)</i>	<i>taipama (1)</i>	tietää
<i>taipama (1)</i>	<i>taipama (1)</i>	keksiä
<i>taipama (1)</i>	<i>taipama (1)</i>	älytä
<i>tajuma (su;1)</i>	<i>eristama (su;1)</i>	erotaa
<i>tajuma (su;1)</i>	<i>tundma (1)</i>	tuntea
<i>takerduma (se;1)</i>	<i>takerduma (se;1)</i>	sotkeutua
<i>taluma (mu;1)</i>	<i>toetama (1)</i>	kannattaa
<i>taluma (mu;1)</i>	-	kannattaa
<i>taotleja (msu;1)</i>	<i>soovija (1)</i>	pyrkijä
<i>taotlema (msu;1)</i>	<i>soovima (1)</i>	tavoitella
<i>tardunud (1)</i>	<i>hüübinud (mu;1)</i>	hyytynyt
<i>tarm (su;1)</i>	<i>hakkamine (1)</i>	tarmo
<i>tarm (su;1)</i>	<i>mees (1)</i>	mies
<i>tarviline (5)</i>	<i>vajalik (5)</i>	tarpeellinen
<i>tarvitaja (1)</i>	<i>käsitteja (1)</i>	käsittelijä
<i>tarvitama (1)</i>	<i>vajama (1)</i>	kuluttaa
<i>tarvitamine (1)</i>	<i>käsitsemine (e;1)</i>	käyttö
<i>tarvitsema (1)</i>	<i>vajama (1)</i>	tarvita
<i>tasuma (1)</i>	<i>korvama (su;1)</i>	korvata
<i>taunima (ke;1)</i>	<i>mõistma (1)</i>	tuomita
<i>taust (se;1)</i>	<i>taust (se;1)</i>	vasten
<i>tavaline (s;3)</i>	<i>tavaline (s;3)</i>	tavallinen
<i>tavapärane (su;1)</i>	<i>harilik (1)</i>	tavanmukainen
<i>teekonda teostama (1)</i>	<i>rändama (1)</i>	suorittaa matkansa
<i>teenus (1)</i>	<i>teene (1)</i>	palvelus
<i>teesklema (e;1)</i>	<i>teesklema (e;1)</i>	teeskennellä
<i>tegema (1)</i>	<i>nikerdama (1)</i>	veistellä
<i>tegema (1)</i>	<i>sooritama (su;1)</i>	käydä lävitse
<i>tegutsema (1)</i>	<i>valdama (s;1)</i>	hallita
<i>tekitama (1)</i>	<i>esile kutsuma (1)</i>	saada
<i>teotama (1)</i>	<i>rüvetama (1)</i>	häväistä
<i>terav (1)</i>	<i>kirbe (se;1)</i>	kirpeä
<i>tervendav (1)</i>	<i>leevendav (msu;1)</i>	lieventävä
<i>tervitusasend (1)</i>	<i>tervitusasend (1)</i>	tervehdysasento
<i>tiirlema (1)</i>	<i>tiirutama (1)</i>	kaartella
<i>tirima (3)</i>	<i>sikutama (3)</i>	nykiä
<i>tobu (1)</i>	<i>peast põrunud (1)</i>	pöhlö
<i>tobu (1)</i>	<i>lollpea (1)</i>	tyhmyri
<i>tobu (1)</i>	<i>loll (1)</i>	hölmö
<i>tobu (1)</i>	<i>veidrik (1)</i>	hupsu
<i>toda (1)</i>	-	-
<i>toetama (1)</i>	<i>liibuma (ke;1)</i>	nojata
<i>tohtu (m;1)</i>	<i>tohtu (1)</i>	suunnaton
<i>toibuma (4)</i>	<i>toibuma (4)</i>	toipua
<i>toiduliud (1)</i>	<i>toiduliud (1)</i>	ruokavati
<i>toimetama (1)</i>	<i>viima (1)</i>	toimittaa
<i>toimetama (1)</i>	<i>pidama (1)</i>	harjoittaa
<i>toimetama (1)</i>	<i>aitama (1)</i>	autaa

<i>toimetama (1)</i>	<i>sokutama (1)</i>	toimittaa
<i>toimetama (1)</i>	<i>toimetama (1)</i>	suorittaa
<i>toimetama (1)</i>	<i>õiendama (1)</i>	tehdä
<i>toimetama (1)</i>	<i>tegema (1)</i>	harjoittaa
<i>toimetama (1)</i>	<i>käima (1)</i>	tehdä
<i>toimetama (1)</i>	<i>tegema (1)</i>	tehdä
<i>toimetama (2)</i>	<i>tegema (2)</i>	suorittaa
<i>toimima (su;1)</i>	<i>talitama (1)</i>	menetellä
<i>toiming (su;1)</i>	<i>tegevus (1)</i>	toimitus
<i>toiming (su;1)</i>	<i>toiming (su;1)</i>	toimitus
<i>toiming (su;1)</i>	<i>toimetus (1)</i>	toimi
<i>toiming (su;2)</i>	<i>talitus (2)</i>	toimitus
<i>tol (1)</i>	<i>sel (1)</i>	sinä
<i>tol (1)</i>	-	sinä
<i>tol ajal (1)</i>	<i>tollal (1)</i>	siihen aikaan
<i>tol ajal (2)</i>	<i>neil aegadel (2)</i>	näinä aikoina
<i>toonela (1)</i>	<i>teine ilm (1)</i>	tuonela
<i>troonipärija (2)</i>	<i>võimujärglane (u;2)</i>	vallanperijä
<i>troostitu (1)</i>	<i>lohutu (u;1)</i>	lohduton
<i>trööstima (2)</i>	<i>lohutama (u;2)</i>	lohduttaa
<i>tuim (1)</i>	<i>kalestunud (1)</i>	paatunut
<i>tulema (12)</i>	<i>saabuma (su;12)</i>	tulla
<i>tulema (4)</i>	<i>saabuma (su;4)</i>	saapua
<i>tulemus (u;1)</i>	-	-
<i>tuli (1)</i>	<i>lõõm (1)</i>	palo
<i>tulv (su;1)</i>	<i>tulvavesi (su;1)</i>	tulva
<i>tulv (su;2)</i>	<i>üleujutus (2)</i>	tulva
<i>tulvavesi (su;1)</i>	<i>üleujutus (1)</i>	tulva
<i>tulvavesi (su;2)</i>	<i>tulvavesi (su;2)</i>	tulva
<i>tumenema (1)</i>	<i>süngeks muutuma (su;1)</i>	synkistyä
<i>tunda saama (1)</i>	<i>kogema (s;1)</i>	kokea
<i>tundma (1)</i>	<i>kogema (s;1)</i>	kogea
<i>turvaline (se;1)</i>	<i>turvaline (se;1)</i>	turvallinen
<i>turvaline (se;1)</i>	-	turvallinen
<i>tutistama (1)</i>	<i>sikutama (1)</i>	kiskoa
<i>tõlgitsema (1)</i>	<i>tõlgendama (1)</i>	tulkita
<i>tõusik (1)</i>	<i>tõusik (1)</i>	nousukas
<i>tõusma (1)</i>	<i>levima (se;1)</i>	kohota
<i>täbar (1)</i>	<i>raske (1)</i>	hankala
<i>tähendama (1)</i>	<i>ennustama (msu;1)</i>	tietää
<i>täidetud (1)</i>	<i>küllastunud (su;1)</i>	kyllästynyt
<i>täis (1)</i>	<i>tulvil (s;1)</i>	täynnä
<i>täitma (2)</i>	<i>alluma (u;2)</i>	totella
<i>täitma (1)</i>	<i>valdama (s;1)</i>	täyttää
<i>täituma (1)</i>	<i>valdama (s;1)</i>	tulla katkeraksi
<i>täring (2)</i>	<i>täring (2)</i>	noppa
<i>täring (1)</i>	-	-
<i>tüütav (1)</i>	<i>tüütu (m;1)</i>	kyllästyttävä
<i>tüütus (m;1)</i>	<i>tüdimus (1)</i>	kyllästys
<i>uje (se;1)</i>	<i>häbelik (1)</i>	ujo
<i>ulgumeri (su;1)</i>	<i>meri (1)</i>	meri
<i>uljas (se;1)</i>	<i>uhke (1)</i>	uljas
<i>uljas (se;2)</i>	<i>tore (2)</i>	uljas
<i>unistav (1)</i>	<i>unelev (s;1)</i>	uneksia
<i>vaenelaps (1)</i>	<i>orb (mse;1)</i>	orpo
<i>vaev (1)</i>	<i>oht (1)</i>	vaara
<i>vahet tegema (1)</i>	<i>eristama (su;1)</i>	erottaa
<i>vaid (1)</i>	-	vasta
<i>vaid (1)</i>	<i>kuigi (1)</i>	-
<i>vaid (1)</i>	<i>kuigi (1)</i>	vain
<i>vaid (1)</i>	<i>lihtsalt (1)</i>	vain
<i>vaid (1)</i>	<i>kuid (1)</i>	mutta
<i>vaid (1)</i>	<i>hoopis (1)</i>	vain
<i>vaid (1)</i>	<i>vaid (1)</i>	kuin
<i>vaid (12)</i>	<i>vaid (12)</i>	vain
<i>vaid (2)</i>	-	-
<i>vaid (24)</i>	<i>üksnes (24)</i>	vain
<i>vaid (3)</i>	-	vain
<i>vaid (3)</i>	<i>ja (3)</i>	vaan
<i>vaid (37)</i>	<i>ainult (37)</i>	vain

<i>vaid</i> (4)	<i>hoopis</i> (4)	vaan
<i>vaid</i> (51)	<i>vaid</i> (51)	vaan
<i>vaid</i> (6)	-	vaan
<i>vaigistama</i> (1)	<i>leevendama</i> (msu;1)	vaimentaa
<i>vaigistuma</i> (1)	<i>taltuma</i> (s;1)	hiljentyä
<i>vaistlik</i> (se;3)	<i>vaistlik</i> (se;3)	vaistomainen
<i>vaja</i> (m;2)	<i>vaja</i> (m;2)	tarvita
<i>vajama</i> (m;1)	<i>tarvitama</i> (1)	kuluttaa
<i>vajama</i> (m;1)	<i>vajama</i> (1)	kaivata
<i>vajama</i> (m;1)	<i>vaja</i> minema (m;1)	tarvita
<i>vajama</i> (m;1)	<i>igatsema</i> (1)	kaivata
<i>vajama</i> (m;1)	<i>tarvis</i> olema (1)	tarvita
<i>vajama</i> (m;13)	<i>vajama</i> (m;13)	tarvita
<i>vajama</i> (m;2)	<i>vajama</i> (m;2)	kuluttaa
<i>vajata</i> (t;1)	<i>vajalik</i> (1)	tarvita
<i>valdama</i> (s;1)	<i>läbima</i> (1)	vallata
<i>valdama</i> (s;1)	<i>muutuma</i> (1)	käydä
<i>valdama</i> (s;2)	<i>hakkama</i> (2)	vallata
<i>valdama</i> (s;4)	<i>valdama</i> (s;4)	vallata
<i>valguma</i> (1)	<i>voolama</i> (1)	tulla
<i>valguma</i> (1)	<i>voolama</i> (1)	vuotaa
<i>valitsuse</i> alla heitma (1)	<i>alistama</i> (su;1)	alistaa
<i>vallandama</i> (1)	<i>minema</i> saatma (1)	karkottaa
<i>varsti</i> (1)	<i>hetk</i> hiljem (se;1)	tuokion kuluttua
<i>varsti</i> (1)	<i>kohe</i> (1)	pian
<i>varustama</i> (s;1)	<i>varustama</i> (s;1)	varustaa
<i>varustatud</i> (s;1)	<i>varustatud</i> (s;1)	varustettu
<i>varustus</i> (s;2)	<i>varustus</i> (s;2)	varusteet
<i>vasak</i> (m;1)	<i>pahem</i> (1)	vasen
<i>vaskmünt</i> (m; 1)	<i>vasetükid</i> (1)	kuparinpala
<i>vastand</i> (1)	<i>vastand</i> (1)	vastakohta
<i>vastu</i> (2)	<i>suhtes</i> (s;2)	kohtaan
<i>vastu</i> (1)	<i>suhtes</i> (s;1)	-
<i>vastuväide</i> (s;1)	<i>vastuväide</i> (s;1)	vastaväite
<i>veetlus</i> (s;1)	<i>veetlus</i> (s;1)	viehätys
<i>veetma</i> (su;1)	<i>elama</i> (1)	viettää
<i>veetma</i> (su;3)	<i>veetma</i> (su;3)	viettää
<i>veidi</i> (1)	<i>mõne</i> (1)	jonkin
<i>veidi</i> (1)	-	vähän
<i>veidi</i> (1)	<i>pisut</i> (1)	vähän
<i>veinikruus</i> (2)	<i>veinianum</i> (2)	viinikannu
<i>veisekari</i> (1)	<i>veisekari</i> (1)	karjalauma
<i>veranda</i> (1)	<i>rõdu</i> (1)	kuisti
<i>vestma</i> (1)	<i>jutustama</i> (1)	puhella
<i>vestmine</i> (1)	<i>pajatamine</i> (1)	tarinointi
<i>viha</i> (1)	<i>raev</i> (se;1)	vimma
<i>viibima</i> (1)	<i>veetma</i> (su;1)	viipyä
<i>viibutama</i> (su;1)	<i>rippuma</i> (1)	riiputtaa
<i>viibutama</i> (su;1)	<i>raputama</i> (1)	heiluttaa
<i>viibutama</i> (su;1)	<i>kõlgutama</i> (1)	heiluttaa
<i>viibutama</i> (su;3)	<i>vibutama</i> (3)	heilauttaa
<i>viima</i> (1)	<i>toimetama</i> (1)	korjata
<i>viiv</i> (1)	<i>natuke</i> aega (1)	tuokio
<i>viiv</i> (1)	<i>hetk</i> (se;1)	tuokio
<i>viiv</i> (1)	-	tuokio
<i>viivitama</i> (1)	<i>kohmitsema</i> (m;1)	kuhnailla
<i>vill</i> (1)	<i>vill</i> (1)	rakko
<i>vimmas</i> (dse;1)	<i>küürus</i> (1)	kyyristää
<i>virgutama</i> (1)	<i>värskendama</i> (1)	virvoittaa
<i>voolama</i> (1)	<i>kammitsema</i> (1)	vuotaa
<i>võhik</i> (1)	<i>asjasse pühendamatu</i> (1)	maallikko
<i>võistlema</i> (1)	<i>võistlema</i> (1)	kilpailla
<i>võlutud</i> (t;1)	<i>lummatud</i> (1)	lumoava
<i>võpatama</i> (1)	<i>võpatama</i> (1)	kavahtaa
<i>võrdne</i> (se;2)	<i>võrdne</i> (se;2)	veroinen
<i>võtma</i> (1)	<i>ammutama</i> (1)	amentaa
<i>väga</i> (1)	<i>eriti</i> (s;1)	suuresti
<i>väistuma</i> (se;1)	<i>eemale tõmbuma</i> (1)	väistyä
<i>vääitma</i> (s;1)	<i>kinnitama</i> (1)	väittää
<i>vääitma</i> (s;2)	<i>kinnitama</i> (2)	vakuuttaa

välja ajama (1)	peletama (1)	karkottaa
väljakannatamatu (1)	talumatu (mu;1)	sietämätön
väljakannatatav (1)	talutav (mu;1)	siedettävä
väljanikerdatud (1)	nikerdatud (1)	kaiverretu
väljaulatuv (1)	esiletungiv (1)	ulkoneva
väljendama (e;1)	avaldama (1)	pahoitella
vältima (sku;1)	pääsema (1)	välttää
vältima (sku;1)	eest ära (1)	paeta
väär (msu;1)	vale (1)	väärä
väärikas (e;1)	väärikas (e;1)	arvokas
vääriline (2)	väärt olema (2)	arvoinen
vääriline (2)	vääriline (2)	arvollinen
väärima (e;1)	kuluma (1)	sietää
väärima (e;1)	väärt olema (1)	arvoinen olla
väärima (e;2)	ära teenima (2)	ansaita
õhe (m;1)	peenike (1)	ohut
õhetama (1)	õhetama (1)	kuumoittaa
õhetama (1)	hõõguma (1)	polittaa
õheval palgel (1)	palged õhetamas (1)	kasvot kuumina
õlariie (8)	õlarõivas (m;8)	olkavaate
õlarüü (3)	õlarõivas (m;3)	olkavaate
õlarüü (1)	õlarõivas (m;1)	olkavaippa
õpilane (2)	õppur (2)	oppilas
õpiskleja (1)	õppur (1)	opiskelija
õppija (1)	õppur (1)	opiskelija
ära panema (1)	tallele panema (1)	tallettaa
ära pöörama (1)	säästma (msu;1)	säästää
aratama (1)	sugenema (m;1)	heräta
ärev (1)	tulvil (s;1)	kuohua
ärkama (1)	võpatama (1)	hätkähtää
äsja (mu;1)	äsja (mu;1)	vasta
äsja (mu;2)	äsja (mu;2)	äsken
äärmiselt (1)	ülima (u;1)	äärimmäisen
äärmiselt (1)	ülimalt (u;1)	ylivoimaisen
ööbiv (se;1)	ööbima jäänud (se;1)	yöpyä
üha (se;1)	muudkui (1)	yhä
üha (se;1)	edasi (1)	yhä
üha (se;1)	üha (se;1)	edelleen
üha (se;1)	üha (se;1)	-
üha (se;2)	endiselt (2)	yhä
üha (se;2)	tänini (2)	yhä
üha (se;2)	-	yhä
üha (se;2)	endiselt (2)	edelleen
üha (se;3)	ikka (3)	edelleen
üha (se;5)	ikka (5)	yhä
üha (se;7)	üha (se;7)	yhä
ühegi (1)	üldsegi (u;1)	minkään
ühesugune (1)	võrdne (se;1)	tasaa
ühesugune (1)	võrdne (se;1)	samanvertainen
üheväärne (1)	võrdne (se;1)	vertainen
ülajõe (msu;1)	ülemjooksu (1)	ylävirta
ülajõe (msu;1)	ülesvoolu (1)	ylävirta
ülakeha (msu;1)	ülakeha (msu;1)	yläruumis
ülal (mse;1)	-	yllämme
ülal (mse;1)	ülal (mse;1)	yllämme
üldse (u;1)	nimelt (1)	nähdä
üldse (u;1)	ka (1)	-
üldse (u;1)	-	edes
üldse (u;1)	-	koskaan
üles hüppama (1)	võpatama (1)	hypähtää
ületama (e;1)	ületama (e;1)	ylittää
ülev (1)	õilis (1)	ylhäinen
ülim (u;1)	ülem (1)	ylin
ülimus (se;2)	kõrgestisündinu (2)	ylhäinen
üll (mse;1)	õlgadel (1)	hartiollaan
üll (mse;1)	kandma (1)	pukeutunut
üll (mse;1)	seljas (1)	yllään
üll (mse;1)	üll (mse;1)	yllä
üll (mse;1)	-	-

LISA 2

Uudissõnad päritolu kaupa

SÕNA PÄRITOLU	Johannes Aavik	Piret Saluri
-	630	580
<i>ds</i> –	18	14
<i>dse</i> –	5	0
<i>dsu</i> –	6	5
<i>e</i> –	28	12
<i>k</i> –	43	30
<i>ke</i> –	52	14
<i>ku</i> –	72	3
<i>m</i> –	42	147
<i>ms</i> –	11	3
<i>mse</i> -	14	18
<i>msu</i> –	58	49
<i>mu</i> –	31	20
<i>pr</i> -	0	1
<i>s</i> –	86	103
<i>se</i> –	122	83
<i>su</i> –	164	119
<i>t</i> –	32	11
<i>u</i> –	55	49

Ilma ühegi märgita – kirjakeeles täieõiguslikult esinev eestipärane sõna, mis inimestele mingil põhjusel lihtsalt ebamääraselt tuttav või tundmata. Samuti sõnad, mille kohta Aavik ei ole päritolu märkinud.

u – uuemal ajal (a. 1921) juba tarvitusele tulema hakanud kirjakeelne derivaatneologism.

e – 1921.a. alles ettepaneku staadiumis olev derivaatneologism.

m – murdesõna, mida kirjakeeles seni väga vähe või üldse kasutatud ei ole.

mu – murdesõna, mida uuemal ajal kirjakeeles juba tarvitama on hakatud.

s – soome keelest laenatud sõna ja kirjakeeles juba täieõiguslikuna tarvitatav sõna.

su – soome keelest laenatud sõna uuemal ajal ja uuemas kirjanduses juba tarvitusele tulev.

se – soome laensõna, a. 1921 alles ettepaneku staadiumis või ainult uuendajate poolt tarvitatud.

ms – mingis eesti murdes ja soome keeles ühtlasi esinev sõna.

msu – sama, mis eelmine, kuid alles eesti kirjakeeles uuemal ajal tarvitusele tulemas.

mse – sama, mis ms, kuid mis alles ettepaneku staadiumis.

k – kunstlikult loodud sõna, kirjakeeles juba täieõiguslikult kasutusel.

ku – kunstlikult loodud sõna, uuemal ajal juba tarvitusele tulemas.

ke – kunstlikult loodud sõna, mis a. 1921 alles ettepaneku staadiumis.

ds – soome keelega ühisest juursõnast soome taoliselt või soome tähenduses tuletatud sõna, mis kirjakeeles täieõiguslikult tarvitusel.

dse – sama, mis eelmine, aga alles ettepaneku staadiumis.

dsu – sama, mis ds, kuid alles tarvitusele tulemas.

t – mõnest sõnast saadud tuletis.

pr – prantsuse keelest.